

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

***TRESTNĚPRÁVNÍ ASPEKTY ORGANIZOVANÉHO
ZLOČINU***

Rigorózní práce

Mgr. Veronika Henzelová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva
Obor rigorózního řízení: Trestní právo

***TRESTNĚPRÁVNÍ ASPEKTY ORGANIZOVANÉHO
ZLOČINU***

Rigorózní práce

Mgr. Veronika Henzelová

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, nichž jsme pro svou práci čerpala způsobem vědecké práce obvyklým.

Plzeň, červen 2021

.....

Mgr. Veronika Henzelová

Ráda bych tímto poděkovala svým vedoucím rigorózní práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL.M. a doc. JUDr. Františkovi Vaverovi, Ph.D., LL.M., za odborné vedení, poskytnutí cenných rad během tvorby práce a ochotnou pomoc.

Obsah

Úvod.....	7
1 Definice organizovaného zločinu	12
1.1 Mezinárodní pojetí organizovaného zločinu	15
2 Historický vývoj právní úpravy organizovaného zločinu – zločinné spolčení. 20	
3 Aktuální právní úprava organizovaného zločinu v českém právním řádu	27
3.1 Institut organizované zločinecké skupiny	28
3.1.1 Trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny ..	31
3.1.2 Trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině	36
3.2 Institut organizované skupiny	41
3.3 Vztah mezi organizovanou zločineckou skupinou a organizovanou skupinou	43
3.3.1 Problematika souběhu trestných činů	44
3.3.2 Aplikace obecné přitěžující okolnosti.....	46
3.3.3 Institut spolupracujícího obviněného.....	47
3.3.3.1 Problematika úpravy spolupracujícího obviněného.....	56
4 Postih organizovaného zločinu v českém právním řádu.....	63
4.1 Institucionální nástroje boje s organizovaným zločinem	63
4.2 Kriminalistické nástroje boje s organizovaným zločinem	68
5 Operativně pátrací prostředky.....	71
5.1 Předstíraný převod	73
5.2 Sledování osob a věcí.....	76
5.3 Použití agenta	81
5.3.1 Problematika úpravy postavení agenta	89
5.3.2 Policejní provokace.....	92
5.4 Podpurné operativně pátrací prostředky.....	101
6 Další nástroje napomáhající postihu organizovaného zločinu v TRŽ	105
6.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	105

6.1.1 Odposlech telekomunikačního provozu.....	107
6.1.2 Záznam telekomunikačního provozu.....	114
6.2 Domovní a osobní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků.....	117
6.3 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování	122
6.4 Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti	126
6.5 Dočasné odložení trestního stíhání.....	129
6.5.1 Problematika dočasného odložení trestního stíhání.....	132
6.6 Dohoda o vině a trestu.....	133
Závěr.....	138
Resumé	141
Seznam použité literatury	143

Úvod

Za téma své rigorózní práce jsem si vybrala problematiku organizovaného zločinu, se kterou se v prostředí aktuálních trestněprávních hrozeb čím dál více setkáváme. Onen fakt potvrzuje nejen zvyšující se počet literatury pojednávající o skupinové trestné činnosti, ale především rozsáhlé mediální kauzy a diskutované legislativní změny dané právní oblasti. Dopady této nelegální činnosti spatřujeme přímo i nepřímo v oblasti politiky, justice, bezpečnosti, ekonomiky, médií či v negativním vlivu na smýšlení lidské společnosti a v rostoucím riziku vzniku trestné činnosti. Eliminace organizovaného zločinu tak tvoří důležitý prvek ochrany před moderními bezpečnostními hrozbami. Z pohledu výběru tématu práce mě však nezaujala pouze jeho aktuálnost, ale také dynamický vývoj jednotlivých forem organizované kriminality. Ty mění své podoby spolu se společenským a technologickým pokrokem, což se projevuje v obtížné trestní postižitelnosti jednotlivých článků organizovaných skupin, zejména nejvyšších a řídicích struktur. Výrazným znakem organizované kriminality je také její hospodářská síla, která často přesahuje omezené vyšetřovací možnosti policejních složek. Značná část zisků je tak investována nejen do přímé nelegální činnosti organizovaných uskupení, ale také k finančnímu zajištění osob z mocenských a úředních složek, jež napomáhají organizovaným skupinám vyváznout postihu.¹ Vedle obecného organizovaného zločinu se navíc čím dál více setkáváme s jeho moderní formou, kdy se jednotlivé kriminální aktivity přesouvají do oblasti kyberprostoru.² Úprava si proto vyžaduje permanentní reflexi nejen v oblasti legislativy, ale také v praxi orgánů činných v trestním řízení.

Z trestněprávního hlediska se fenomén organizovaného zločinu vyznačuje řadou významných znaků počínaje skutečností, že se jedná o jednu z nejzávažnějších forem trestné činnosti. Spletité zločinecké sítě s hierarchickým vnitřním uspořádáním se díky svému dlouhodobému působení těžce rozkrývají a jejich ilegální praktiky široce dopadají na občanskou společnost. Právě z důvodu vysoké míry společenské škodlivosti zavádí právní řád ve spojitosti s organizovaným zločinem sérii prvků odchylojících se od běžného postupu orgánů činných v trestním řízení, přičemž tyto restriktivní podmínky směřují k usnadnění odhalování organizované trestné činnosti. Mimo jiné lze zaznamenat neustále

¹ MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství* č.3/2014.

² BUDKA, I.: *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*, str. 9.

navrhované změny snažící se proniknout do legislativní oblasti zmíněné právní úpravy. Problematika rovněž výrazně přesahuje meze národního prostředí a opatření činěná v boji proti organizovanému zločinu tak dosahují mezinárodních měřítek.

V neposlední řadě jsem volila téma, které se bude alespoň okrajově dotýkat mé diplomové práce zaměřené na „*Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*“ coby institut blízký operativně pátracím prostředkům. Důvodem byl zvýšený zájem o danou tematiku společně se skutečností, že mě samotné psaní kvalifikační práce velmi bavilo. Jelikož právě v oblasti organizované kriminality hrají moderní komunikační technologie neodmyslitelnou roli, patří odposlech k předním právním nástrojům využívaných k potírání organizovaného zločinu. Podmínkám jeho využívání spolu s dalšími nástroji se budu věnovat v rámci šesté kapitoly této práce.

Struktura rigorózní práce je členěna na úvodní část, šest kapitol a závěr. Jednotlivé kapitoly se obvykle dále člení na subkapitoly a ostatní nižší úrovně segmentace, které mají za cíl logicky oddělit úpravu jednotlivých institutů a vytvořit jejich přehledný systém. Z důvodu logické provázanosti a pochopení souvislostí se v rámci první kapitoly budu věnovat samotné definici pojmu organizovaného zločinu. Zejména se zaměřím na vznik tohoto fenoménu a jeho variabilitu, což má vliv na různorodé uchopení definice ze stran autorů a odlišné vymezení rozličných oborů. Jelikož je fenomén organizovaného zločinu neodmyslitelně spjat s řadou přeshraničních prvků, ať už ohledně zemí, z nichž se daný druh trestněprávních aktivit rozšířil, co do subjektů do zločinu zapojených nebo z pohledu zahraničních ilegálních praktik, je v této kapitole rovněž věnován prostor mezinárodněprávnímu pojetí organizovaného zločinu. Zejména pro vznik samotné interpretace organizovaného zločinu obsažené v českých trestních předpisech byly rozhodující zahraniční snahy předmětný pojem definovat. Na to navazuje druhá kapitola, která se věnuje zakotvení institutu organizovaného zločinu do našeho právního řádu. V této části jsem se rozhodla popsat počátky novodobého organizovaného zločinu na našem území, a to především porevoluční snahy o legislativní změny, když byl do právní úpravy včleněn institut zločinného spolčení. Již zde můžeme spatřovat prvky odrážející se v úpravě tak, jak ji známe dnes, ale také značné odlišnosti. Osobně mi připadá zajímavý především koncept chápání vzniku organizované kriminality na našem území a tomu odpovídající

zákonné znaky skutkové podstaty definující organizovaný zločin. Protože ve třetí části budu pojednávat o aktuálním pojetí organizovaného zločinu v české trestněprávní úpravě, nebudu z důvodu případné duplicity v historické části podrobně rozebírat znaky, které jsou stále rozhodující a lze jim tak vymezit prostor právě v dané části práce. Kapitola je členěna podle úpravy jednotlivých institutů, tedy organizované a organizované zločinecké skupiny, současně však obsahuje část věnující se jejich vzájemnému vztahu. Zde jsem se rozhodla rozvést i problematiku právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného, kde se rovněž vyjadřuji k návrhům de lege ferenda a rozvádím nedostatky této právní úpravy. Na postih organizovaného zločinu se budu zaměřovat ve čtvrté kapitole. Dá se říct, že obsah této části práce již volně pokračuje až do samotného závěru. Avšak z hlediska lepší přehlednosti jsem se rozhodla věnovat jednotlivým nástrojům trestního řádu, které napomáhají postihu organizovaného zločinu, samostatně v páté a šesté kapitole práce. Čtvrtá kapitola tedy přibližuje organizační strukturu postihu organizované činnosti, v jejíž čele stojí Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování. Dále zmiňuji souhrn kriminalistických metod aplikovaných při vyšetřování. Snažím se zde proto definovat ty nejdůležitější a nejvíce užívané metody, které ve spojení s nástroji na potírání organizovaného zločinu vytváří komplexní organizovanou činnost policejních orgánů. Jednotlivé nástroje pak definuji v páté a šesté kapitole této práce. Vzhledem k širokému množství těchto prostředků, které je možné variabilně dělit z hlediska zamýšleného cíle a z pohledu zákonů, v nichž jsou upraveny, nebudu v obsahu své práce věnovat pozornost veškerým nástrojům napomáhajícím postihu organizovaného zločinu. Rozebírám tak nejvýznamnější instituty upravené především v mezích trestního řádu, tzv. operativně pátrací prostředky, jež doplním o úpravu podpůrných operativně pátracích prostředků obsažených v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR (dále jen ZPČR). Poslední, šestá kapitola práce, odděluje úpravu dalších nástrojů napomáhajících postihu organizovaného zločinu, mezi kterými jsem se rozhodla zaměřit na ty nejvyužívanější. Konkrétně jde o úpravu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, domovní a osobní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků, úpravu zadržení a otevření zásilek a rovněž úpravu institutu zadržení nástrojů a výnosů z trestné činnosti. Právě řada těchto nástrojů je mnohdy řazena mezi tzv. proaktivní nástroje vyšetřování organizované kriminality, jelikož klasické tzv. reaktivní prostředky boje proti organizovanému zločinu byly minimálně účinné či zcela bezvýsledné. Dále se zde zmiňuji o institutu dočasného

odložení trestního stíhání coby nástroje, který v našem trestním řádu představuje tzv. projev zásady oportunity ve vztahu k vyšetřování organizované kriminality. Nastíním zde rovněž zamýšlené návrhy a nedostatky úpravy dočasného odložení trestního stíhání. Jako poslední nástroj jsem do úpravy zakotvila institut dohody o vině a trestu, a to vlivem poslední novelizace trestněprávních předpisů. Daná část práce je současně zaměřena na problematiku právní úpravy spojenou zejména s vyšetřováním organizovaného zločinu. Snažila jsem se upozornit na její nejdiskutovanější úskalí, jež jsou kritizovaná z důvodu možného zásahu do základních lidských práv, porušování právních zásad a obtížného způsobu proveditelnosti. Především judikatura soudů v dané oblasti dotvářela mantinely, jež nezbytně doplňují využitelnost jednotlivých institutů v praxi. Pro srovnání upozorňuji na právní úpravu dané problematiky v okolních státech, rovněž zmiňuji odchylnost angloamerického systému právní kultury. Právě zahraniční úprava jednotlivých institutů často dosahuje vyšších kvalit a eliminuje legislativní mezery, které systém českého trestního práva připouští.

Při psaní práce se zaměřím na teoretický a empirický výzkum problematiky organizovaného zločinu. Mezi obecně teoretické výzkumné metody, jež při psaní rigorózní práce využívám, patří abstrakce ve formě využívání zobecněných pojmů a dedukce formou vyvozování důsledků z právních norem a jejich struktury. Ve vzájemné kombinaci dále používám analýzu, a to v rámci rozebírání právních pojmů a zpracování sekundárních dat, spolu se syntézou využitou v právních kvalifikacích. Současně se snažím srovnávat právní úpravu s úpravou jiných států za pomoci metody komparace.³

Při psaní rigorózní práce jsem čerpala z bohatého množství pramenů věnujících se dané problematice. Mezi stěžejní zdroje patří platná a účinná znění zákonů spolu s doprovodnými komentáři coby základ zakotvení úpravy organizovaného zločinu v českém právním řádu. Dále jsem vycházela z právních periodik, knižní literatury či z odborných statí. V neposlední řadě doplňuje text práce soudní judikatura z oblasti ústavněprávní, ale také mezinárodněprávní.

Cílem mé rigorózní práce je komplexně a odborně shrnout fakta, poznatky a úvahy týkající se organizované kriminality a vytvořit tak logicky ucelený právní pohled na aktuální problematiku. Práce si především dává za cíl objasnit pojem

³ MACHALOVÁ, T.: *Akademické psaní pro právníky*. Nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2018.

organizovaného zločinu z aktuálního i historického pohledu. Zejména chci nastítnit důvody, jež měly za příčinu začlenění úpravy organizovaného zločinu do našeho právního řádu, poukázat na to, co v úpravě zůstalo zachováno do dnešní podoby, co naopak bylo vyčleněno a jaká část úpravy prošla změnami a byla základem pro vznik aktuálně využívaných institutů. Současně chci zařadit problematiku organizovaného zločinu do aktuální právní úpravy a definovat základní právní nástroje a specifika vyšetřování organizované trestné činnosti. Jedním ze subcílů rigorózní práce je totiž snaha vysvětlit systém právní kvalifikace jednotlivých trestných činů ve vztahu k organizovanému zločinu, a to včetně systému ukládání trestů a s tím souvisejících podmínek. Některé otázky systému trestání byly přitom dotvářeny pouze soudní judikaturou, kterou nechci opomenout. Práce rovněž sleduje záměr nastítnit některé z diskutovaných otázek vztahujících se k problematice organizovaného zločinu. Chci tak upozornit na ty části právní úpravy, které působí zmatečně a činí v praxi problémy, jsou nelogické či takové, které by se dle mého názoru daly zefektivnit. Jako takové je dále hodlám myšlenkově rozvést a rovněž doplnit o poznatky autorů a soudní judikatury.

1 Definice organizovaného zločinu

Z důvodu hlubšího pochopení souvislostí dané problematiky je nutné vymezit definici organizovaného zločinu a současně vytvořit přehled možného nahlížení na významovou odlišnost jednotlivých pojmů s tímto jevem spojeným. Jak vyplývá již z názvu, ústředním a zároveň nejdůležitějším pojmem celé práce je výraz „organizovaný zločin“. S tím se nepotkáme pouze v oblasti práva, ale taky v dalších směrech jako je např. kriminologie, sociologie či politologie. Nejen z důvodu odlišného pojetí jednotlivých oborů činí vymezení univerzální definice organizovaného zločinu značné problémy. Přispívá k tomu taktéž hledisko teritoriální působnosti či společenský a ekonomický vývoj. Danou skutečnost pak odráží fakt, že pojem organizovaného zločinu není jednotně uchopen ani mezi jednotlivými státy a mezinárodními organizacemi.⁴ Z terminologického hlediska činí komplikace již samotné převzetí úpravy z anglické jazyka, když z důvodu mezinárodního přechýlení anglického výrazu „*organized crime*“ se pojem organizovaného zločinu mnohdy považuje za synonymum definice organizované kriminality. Jedna řada autorů pak nečiní mezi vybranými termíny rozdíl, v opačném případě nalezneme výčet kritérií odlišující zmíněné pojmy. Lze tedy shrnout, že pojem „*organizovaného zločinu*“ je široce nehomogenní a není definován za pomoci shodných základních skutkových znaků. Není tak cílem téhle kapitoly dospět k jednomu, nejvíce přesnému výkladu předmětného jevu, ale poukázat na variabilitu a všestrannost různých definic a názorů. Zajímavostí jsou zejména možnosti uchopení, z nichž lze na pojem organizovaného zločinu nahlížet. Současně bych chtěla upozornit na ty znaky, které lze pro správnost a určitost definice považovat za obligatorní, a proto musí být naplněny vždy.

Organizovaná kriminalita je vymezena jako druh trestné činnosti, která se vyznačuje svou dlouhodobostí, plánovitým jednáním, účelem dosažení zisku či jiných výhod, a především společnou účastí více osob. Pojmově jde o nadřazený termín definice organizovaného zločinu, který v sobě zahrnuje jednotlivé formy skupinové trestné činnosti, a to jak organizovanou skupinu, tak tzv. skupinu organizovaného zločinu. Současně je sama organizovaná kriminalita součástí širšího fenoménu, tzv. skupinové kriminality.⁵ Vzhledem k tomu, že je terminologicky chápána jako širší pojem, můžeme pod ní podřadit i veškerou další

⁴ NĚMEC, M.: *Mafie a zločinecké gangy*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 2003. str. 113.

⁵ KUČHTA, J. a kol.: *Kriminologie, II. část*, Masarykova univerzita, Brno, 1993, str. 77.

trestnou činností, která je páchaná skupinami vyznačujícími se nižší mírou organizovanosti, než je typické pro organizovaný zločin.⁶ Uvedené stvrzuje také definice Národní centrály proti organizovanému zločinu ve znění „*Pod pojem organizované kriminality zařazujeme ty druhy skupinové, zvláště závažné úmyslné tr. činnosti, jejíž základním znakem je vysoký stupeň organizovanosti založený na koncepčnosti, soustavnosti, hierarchicky uspořádané dělbě práce a moci, na dokonalých informacích.*“⁷ Právě v daném ohledu je ztotožňování organizované kriminality s organizovaným zločinem nejen interpretačním problémem odborné veřejnosti, když v jeho důsledku je pojem organizované kriminality chápán pouze v užším významu, tzn. jako kvalitativně vyšší forma trestné činnosti. To by však z její definice vyloučilo trestnou činnost páchanou organizovanou skupinou, která má v rámci kvalifikace povahu okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a přitěžující okolnosti. Proto je z odborného hlediska kladen důraz na terminologické rozlišování zmíněných pojmů.⁸

Organizovaný zločin lze z trestněprávního hlediska chápat jako kvalitativně vyšší formu organizované kriminality. Organizovaná zločinecká skupina coby forma trestné součinnosti pak představuje nejvyšší formu organizování zločinu.⁹ Již z pouhého fonetického hlediska poukazuje pojem organizovaného zločinu na větší závažnost a nebezpečnost.¹⁰ Jeho variabilní povaha však má za následek, že se tento pojem nepodařilo jednotně a uspokojivě definovat nejen v našem právním řádu, ale ani v právních normách jiných států. Jak k uvedenému uvádí J. Karabec, problematika organizovaného zločinu tkví v tom, že coby jev se z kvalitativního hlediska liší od dalších forem trestné činnosti (např. majetkové, mravnostní, násilné kriminality atd.) a není tak snadné jej uchopit.¹¹ Příčina není dána pouze společenským, ale i technickým pokrokem, který zapříčinil vznik neustále nových a dokonalejších forem organizované trestné činnosti.

⁶ KARABEC, Z.: K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, č. 2/1999, str. 8.

⁷ CHMELÍK, J.: Základní informace k organizovanému zločinu, Objasňování organizovaného zločinu, Novelizace trestněprávních norem a organizovaný zločin. *KNIHOVNIČKA INFORMAČNÍHO BULLETINU NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY* č.1/1997. str. 4.

⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie, 3. přepracované vydání*. Praha, ASPI, 2004, str. 337. ISBN: 80-7357-026-2.

⁹ CHMELÍK, J.: *Rukověť trestního práva hmotného a procesního-Učební pomůcka ke studiu trestního práva*. Praha : Linde, 2009.

¹⁰ CEJP, M., SCHEINOST, M. Co víme o organizovaném zločinu? *Kriminalita očima kriminologů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2010, str. 116.

¹¹ KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, 1999, č. 2, str. 8.

Organizovaný zločin se s ohledem na variabilní podmínky vyvíjí nejen nepřetržitě, ale i nerovnoměrně. Shodně se k problému staví P. C. van Duyn, který uvádí, že vliv na odlišení hranice mezi organizovaným zločinem a ostatním zločinem mají nacionální podmínky jednotlivých států, především nastavení tržní ekonomiky.¹² To je současně důvodem jeho obtížného postihu, jelikož nelze jednoznačně určit efektivní výčet vyšetřovacích prostředků a tomu odpovídajících příslušných sankcí v trestněprávní politice. Rovněž z důvodu neustálého zdokonalování forem organizovaného zločinu nelze přijímat jednotná organizační opatření nadstátního charakteru k předcházení zmíněného globálního jevu. Z výše uvedeného vyplývá, že co se legislativy a postihu týče, je odpovídající právní úprava toho státu, na jehož území a v rámci jehož vnitřního trhu se organizovaný zločin odehrává. Avšak i na národní úrovni se definiční vymezení potýká s problémem, a to ve stanovení relevantních znaků, jež musí být pro určení organizovaného zločinu naplněny. Definice by měla být dostatečně přesná, aby byla odlišitelná od ostatních druhů trestné činnosti, současně je však nutné zachovat její obecnost, která usnadňuje proces dokazování orgánům činným v trestním řízení. Lze proto shrnout, že z důvodu harmonizace a aktuálnosti ve vztahu k vývoji organizované trestné činnosti je daná oblast ztížena neustále novými legislativními návrhy.

Kromě vymezení obsaženého v trestněprávních předpisech lze pojem organizovaného zločinu definovat také výkladem mezinárodních dokumentů či se zaměřením na kriminologické, sociologické či ekonomické aspekty. Současně se některé oborové znaky prolínají a jsou bezesporu spjaty s organizovaným zločinem jako takovým. Tak je tomu v případě ekonomického charakteru, když organizovaný zločin jako jev je součástí vnitřního i vnějšího trhu, principu nabídky a poptávky a zasahuje do legální ekonomiky.¹³

Dále lze odlišit rozdílný náhled na uchopení definice. Zatímco v mezinárodněprávní rovině převládá nahlížení na organizovanou kriminalitu z pohledu subjektů ji páchajících, řada autorů vykládá definici pohledem samotné trestné činnosti coby protizákonného jevu, který nemá základ v osobnostním charakteru pachatelů. Hlavním cílem druhého ze zmíněných přístupů je tak charakterizovat fenomén organizovaného zločinu jako specifickou kategorii

¹² CEJP, M., SCHEINOST, M. Co víme o organizovaném zločínu? *Kriminalita očima kriminologů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2010, str. 118.

¹³ CEJP, M., SCHEINOST, M. *Organizovaný zločin v České republice III*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2004, str. 27.

kriminální činnosti. Naopak první z náhledů vycházející z kritéria subjektu je rozšířenější formou právně zakotvených definic, který převládal již v samotných počátcích pokusů o vysvětlení tohoto fenoménu. Coby přístup poskytuje odpověď na otázku, kdo je pachatelem organizovaného zločinu. Mezi české představitele definice subjektu můžeme zařadit např. Jana Musila. Ten chápe organizovaný zločin jako typ skupinové trestné činnosti, která je z pohledu subjektu páchaná zločineckou organizací či organizovanou zločineckou skupinou, jež se vyznačuje svým dlouhodobým charakterem, rozdělením činností a plánovitým jednáním se zaměřením na zisk značného výnosu či vlivu ve veřejném životě.¹⁴

1.1 Mezinárodní pojetí organizovaného zločinu

Mezinárodněprávní pohled na organizovaný zločin je nezbytný právě z důvodu, že jeho internacionální charakter je současně jedním z jeho relevantních znaků. Také proto je důležitá spolupráce národních složek s mezinárodními institucemi nejen v oblasti postihu tohoto fenoménu, ale také na úrovni jeho výzkumu. Vzájemným přenosem dat mezi přeshraničními subjekty je formulován pojem organizovaného zločinu v návaznosti na jeho aktuální vývoj, současně je zajišťována komparace vlivu kriminality v jednotlivých národních prostředích. Ačkoli pokusy o propojení výzkumné činnosti započaly již dříve, soustavná spolupráce tohoto druhu funguje od roku 1997. Mezi nejvýznamnější spolupracující mezinárodní organizace řadíme Organizaci spojených národů, Evropskou Unii či Radu Evropy.¹⁵ V souvislosti s onou součinností vznikla také řada významných stanovisek a vymezení pojmu organizovaného zločinu. Za nejobsáhlejší je považována definice obsažená v dokumentu přijatém Radou EU dne 21. 4. 1997, jejíž pojetí je založeno na splnění kombinace daných kritérií. V obecné rovině lze tato kritéria rozlišit na dvě základní skupiny, a to závazná kritéria a doplňující znaky. Mezi závazná kritéria řadíme znaky naplňující podstatu organizovaného zločinu, jejichž existence je neodmyslitelnou náležitostí pro vymezení daného jevu a jsou tak pro všechna pojetí společná. Patří sem pluralita spolupracujících osob, delší či neomezená doba působení, páchaní závažné trestné činnosti a motivace určitým ziskem či získáním moci. K úplnosti definice pak musí k těmto obligatorním znakům přistoupit alespoň některé z doplňujících kritérií, mezi něž

¹⁴ MUSIL, J.: Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. *Československá kriminalistika* 2/1992, str. 97-111.

¹⁵ CEJP, M.: CEJP, M., SCHEINOST, M. *Organizovaný zločin v České republice III*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2004, str. 27.

řadíme: systemizaci úkolů mezi jednotlivými členy, uplatňování disciplinovanosti a vnitřní kontroly uvnitř skupiny, přeshraniční charakter působení, užívání prvků násilí či obdobných zstrašovacích prostředků, využívání komerčních subjektů, participaci na praní špinavých peněz a uplatňování vlivu v oblasti politiky, médií, veřejné správy, justičních orgánů či ekonomiky.¹⁶

Druhým stěžejním dokumentem v mezinárodním prostředí je tzv. Společný postup Rady EU přijatý dne 21. 12. 1998, známý také jako tzv. Join Action. Ten zakotvuje účast na zločinném spolčení v členských státech Evropské unie coby trestný čin. V prvním článku pojem zločinného spolčení přímo definuje, a to taktéž z pohledu subjektu, kdy vymezuje podmínku účasti minimálního počtu tří osob. Definice v pojetí tohoto unijního paktu je co do znaků obsáhlejší než definice dle našeho trestního zákoníku a její znění je vymezeno následovně:

„Uspořádaná společnost, založená na určité časové období, nebo více než dvě osoby, působící v souladu s tím, aby páchaly zločiny, které jsou trestné odnětím svobody nebo příkazem k zadržení na maximálně čtyři roky nebo závažnější tresty, ať jsou takové zločiny výsledkem jich samotných nebo prostředkem k získání materiálního prospěchu anebo případně nečistého působení na činnost veřejných úřadů.“¹⁷

Pojetí, jemuž se přičítá zrod základní definice organizovaného zločinu v pojetí mezinárodního práva, je obsaženo v Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (dále jen „Úmluva“) uzavřené v roce 2000. Tento dokument byl přijat za účelem rozvoje mezistátní spolupráce a posílení prevence v boji proti organizovanému zločinu. Lze říct, že definice pohlíží na organizovaný zločin obdobně jako náš trestní zákoník. Vzhledem k problémovosti výkladu, následnému dokazování, a především kvůli snazší implementaci do právních řádů jednotlivých států, upustila definice od jednoznačně přesného vymezení a ponechává konkrétním znakům prostor pro jejich naplnění. Současně bylo cílem Úmluvy zavést terminologické standardy, tedy pojmy definovat ve snaze všeobecné akceptace ze strany přijímaných subjektů.¹⁸ Pojem

¹⁶ Dokument Rady EU 6204/97/2 ENFOPOL 35 REV 2 ze dne 21. dubna 1997, ve znění Usnesení Vlády ČR o Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 až 2014, str. 5.

¹⁷ SPOLEČNÝ POSTUP z 21. prosince 1998 přijatý Radou na základě Článku K3 Smlouvy o Evropské Unii, o tom, že trestným činem je účast ve zločinecké organizaci v členských státech Evropské unie, článek 1.

¹⁸ KARABEC, Z.: *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2010, str. 13.

organizovaného zločinu Úmluva vymezuje nepřímou prostřednictvím znaků skupiny organizovaného zločinu, pozornost je zde tak opět soustředěna na konkretizaci subjektu. Přímá definice zní následovně:

„organizovaná zločinecká skupina“ znamená strukturovanou skupinu tří nebo více osob, existující po určité časové období a jednající ve vzájemné shodě s cílem spáchat jeden či více závažných trestných činů nebo trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou, aby získala, přímo či nepřímou, finanční nebo jiný hmotný prospěch“¹⁹

Definice je založena na vymezení typové závažnosti spáchaného činu v kombinaci s participací zločinecké organizace.²⁰ Úmluva tak obsahuje restriktivnější pojetí „organizovaného zločinu“, když jako podmínku uvádí předpoklad spáchaní závažného trestného činu. Ten je definován v následujícím bodu textu Úmluvy jako ten trestný čin, za který je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí min. čtyři roky či trest přísnější. Další definiční znak, pojem strukturovaná skupina, je vymezen v následujícím bodě Úmluvy jako nahodile vznikající skupina, jež se nevyznačuje bezprostředním páčáním trestné činnosti. Ve smyslu Úmluvy nemusí mít daná skupina formálně rozděleny pozice, tzn. role pro své členy, podmínkou není ani rozvinutá vnitřní struktura a trvalost členství ve skupině. Takové vymezení umožňuje, aby za skupinu v onom pojetí byla považována i seskupení volnějšího charakteru, jež jsou řízena prostřednictvím manažerských praktik, a nejen tradiční zločinecké organizace mafiánského charakteru. Lze tak opět pozorovat příklonění se ke spíše permisivnímu pojetí, které nebude činit potíže při zakotvení definice do národní legislativy signatářských států.²¹ Dalším znakem organizované zločinecké skupiny ve smyslu úmluvy je její zaměření na finanční nebo jiný hmotný prospěch. V české úpravě bylo od tohoto znaku časem upuštěno, což umožnilo pod organizovaný zločin podřadit také neziskové aktivity.²² Co je naopak bezesporu společné trestněprávní definici dle našeho právního řádu a té mezinárodní je konsensuální jednání, dlouhodobost a dělba jednotlivých činností, kdy zmíněné znaky současně zvyšují závažnost této

¹⁹ Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přijatá Valným shromážděním OSN dne 15. listopadu 2000. Článek č. 2, písm. a).

²⁰ ŠTURMA, P.: Přijetí Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Právní rozhledy* 5/2001, str. 241.

²¹ KARABEC, Z.: *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2010, str. 13-14.

²² CEJP, M., SCHEINOST, M. Co víme o organizovaném zločinu? *Kriminalita očima kriminologů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2010, str. 117.

trestné činnosti.²³ Úmluva tak stanovila minimální požadavky, jejichž cílem bylo v jednotlivých signatářských státech kriminalizovat organizovanou trestnou činnost a současně přijmout tomu odpovídající opatření.²⁴

V kontextu s mezinárodním pojetím organizovaného zločinu je příhodné srovnat aktuální internacionální složení organizovaných skupin na území České republiky. Lze shrnout, že v současné době poměr účasti českých občanů a cizinců na organizovaném zločinu dosahuje shodných hodnot. Výkyv byl zaznamenán v roce 2013, ve kterém byla účast cizinců na organizované kriminalitě výrazně oslabena (37 %). Rovněž z dat vychází, že jsou v ČR větší mírou zastoupeny celistvé mezinárodní organizované skupiny než skupiny smíšené, v nichž je zastoupen mezinárodní prvek.²⁵ Z národnostního hlediska byla v počátcích rozvoje moderního organizovaného zločinu devadesátých let zaznamenána hojná účast Ukrajinců a Rusů. Od roku 2000 se objevuje neustále vzrůstající zapojování vietnamské a albánské komunity, u kterých převažují drogové kriminální aktivity a daňové podvody. Naopak dlouhodobý pokles účasti na organizované kriminalitě je zaznamenán v případě Poláků či Číňanů.²⁶ Co se týče výčtu kriminálních činností s mezinárodním dosahem zastoupených na našem území, lze do popředí řadit nelegální obchod s drogami. ČR zde nezastupuje již roli tranzitní země, ale země cílové, v níž se ročně prodají drogy za cca 15,5 miliardy korun. Hojně zastoupená je rovněž kriminalita nelegální migrace, kdy většina skupin do ní zapojených je cizí státní příslušnosti. ČR v těchto podmínkách zastupuje jak zemi tranzitní, tak cílovou. Lze současně shrnout, že vývoj nelegální migrace je závislý na mezinárodní situaci. Další problematickou stránku představuje trestná činnost obchodování s lidmi, ve které zejména figurují albánské, střeoevropské a východoevropské zločinecké skupiny. Z analýz vyplývá, že nejčastěji se jedná o obchod se ženami spolu s organizováním prostituce. To dále dosahuje do trestné činnosti praní špinavých peněz spolu s obchodováním s dětmi. Na významu při vyšetřování daných případů organizovaného zločinu stoupla mezinárodní spolupráce, rovněž také spolupráce s organizacemi zaměřenými na danou tematiku.

²³ JELÍNEK, J.: Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty). *Sborník příspěvků z konference Olomoucké právnícké dny*, květen 2014, str. 125.

²⁴ KARABEC, Z.: *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2010, str. 12.

²⁵ DIBLÍKOVÁ S. a kol.: *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2018, str. 160.

²⁶ DIBLÍKOVÁ S. a kol.: *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2018, str. 76-77.

V rámci forem četné činnosti organizovaného zločinu se rovněž objevuje násilná trestná činnost, s kterou úzce souvisí vydírání a pokusy o ovlivnění svědků a justičních orgánů. Z národnostního hlediska je toto zaměření nejvíce sledováno u Rusů, Albánců/Kosovských Albánců.²⁷

²⁷ NOŽINA, M.: *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. THEMIS, Praha 2003, str. 341-350.

2 Historický vývoj právní úpravy organizovaného zločinu – zločinné spolčení

Ačkoli je fenomén organizovaného zločinu diskutovaným problémem moderní doby, jeho podoba se formovala postupně za pomoci mnoha faktorů. Z důvodu absence národní právní úpravy byla organizovaná kriminalita vnímána čistě jako importovaný jev, který pronikl na domácí půdu vlivem otevření státních hranic. Dříve páchaná trestná činnost sice mnohdy vykazovala obdobné znaky organizovanosti jako dnes, avšak tyto případy byly posuzovány jako pouhá hospodářská kriminalita. Nelze proto tvrdit, že za dob Československa organizovaná kriminalita vůbec neexistovala, avšak vznik její novodobé éry připisujeme změně politického uspořádání v roce 1989.²⁸ Zejména pak její rozmach. Spolu s demokratizací českého právního řádu a s liberalizací obchodu byly vytvářeny nové příležitosti pro nelegální praktiky směřující k rychlému výnosu zisku. Koncepce volného pohybu vnesla do trestněprávní oblasti mezinárodní prvek projevující se nejen ve zvýšení odbytu přeshraničních ilegálních obchodních transakcí, ale také v přílivu zahraničních složek obyvatel a s tím spojených internacionálních vlivů a aktivit v kriminalitě. Do organizovaného zločinu se tak začaly zapojovat zahraniční skupiny v propojení s národní složkou obyvatelstva. Výše zmíněné příčiny pak spolu s četnými mezerami v legislativní úpravě vytvářely vhodné podmínky pro rozvoj organizované kriminality na našem území.

Protože spolu se zvyšujícím se rizikem nebezpečí vznikala potřeba reagovat na trestnost skupinových trestných činů, byly ze strany státního aparátu přijímány opatření v podobě legislativních změn. Na to reagovala důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 152/1995 Sb.,²⁹ která zamýšlela novelizovat trestněprávní předpisy s cílem dosáhnout účinnějšího postihu organizovaného zločinu nejen po represivní, ale také po preventivní stránce. V roce 1995 byl proto do čtvrtého oddílu zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen TZ), včleněn

²⁸ SCHEINOST, M., DIBLÍKOVÁ, S.: *Zločinné spolčení – právní rámec, definice, postih, pachatelé*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2009, str. 1. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zlocinne-spolceni-pravni-ramec-definice-postih-pachatele.aspx>.

²⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

institut zločinného spolčení coby základ zákonné úpravy organizovaného zločinu na našem území. Stejně jako je tomu dnes zákon vymezoval dvě sankční roviny trestněprávní úpravy zločinného spolčení, které je v dané oblasti nutno rozlišovat. Mimo to je třeba odlišit okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v případech spáchání trestného činu členem organizované skupiny.

Úprava obsažená v § 43 a § 44 TZ se vztahovala na trestnou činnost spáchanou ve prospěch zločinného spolčení. Novela zde vzhledem k vysoké míře společenské škodlivosti zakotvila obdobnou konstrukci postihu jako v případě zvláště nebezpečné recidivy, na jejíž úpravu navazovala i začleněním v kontextu zákona. Úpravu postihu tak lze chápat jako zvláštní formu ukládání trestu odnětí svobody, když nejde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.³⁰ Jak uvádí důvodová zpráva, je touto cestou zajištěna ochrana před vznikem nedůvodných rozdílů v sankčním postihu jednotlivých trestných činů, v případě jejich skutkových podstat by musela být taková podmiňující okolnost doplněna. K aplikaci zmíněných ustanovení a naplnění skutkové podstaty trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení by tak mohlo dojít za předpokladu, že budou kumulativně splněny zákonné znaky:

- a) Spáchání jakéhokoli úmyslného trestného činu,
- b) pachatel je členem zločinného spolčení či vědomě čin spáchá s takovým členem, anebo s úmyslem zločinnému spolčení napomáhat,
- c) okolnosti činu nebo osoba pachatele podstatným způsobem zvyšují míru společenské nebezpečnosti takového trestného činu pro okolí.³¹

Novela z roku 1995³² definovala v § 33 pod písmenem k) také novou polehčující okolnost, a to pro případy, kdy pachatel přispěje k objasňování trestné činnosti, jež byla spáchaná ve prospěch zločinného spolčení. Zmíněná okolnost reaguje na nesnadné rozkrývání sítí organizovaného zločinu a motivuje tak pachatele k nápomoci orgánům činným v trestním řízení v oblasti odhalování této formy závažné kriminality. Mimo to zákon do § 40 TZ přidal důvod pro mimořádné

³⁰ ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy* 10/1995, str. 393-394.

³¹ § 43 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³² ZÁKON ze dne 29. června 1995, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby v souvislosti s významnou nápomocí, která vede k objasnění či zabránění trestné činnosti páchané ve prospěch zločinného spolčení.

V druhém případě zavedl zákon s účinností od 1.9.1995 po vzoru ostatních států samostatný trestný čin účasti na zločinném spolčení obsažený v § 163a TZ. I zde bylo nutné prokázat splnění všech zákonných znaků. Ty vyplývaly z definice daného institutu obsažené v bodě 20 ustanovení § 89 výkladových ustanovení trestního zákona. V opačném případě by se jednalo o „pouhou“ organizovanou skupinu coby přítěžující okolnost a okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Mezi kumulativní znaky, které musely být pro subjekty zločinného spolčení jakožto vyšší formy trestné činnosti společné, zákon řadil:

- a) Společenství více osob,
- b) vnitřní organizační strukturu,
- c) hierarchické rozdělení funkcí,
- d) soustavné páchání úmyslné trestné činnosti,
- e) dělbu činností zaměřených na dosažení zisku.³³

Vzhledem k prvotnímu chápání organizovaného zločinu obsahovaly přípravné návrhy novely také další znaky charakterizující zločinné spolčení, zejména prvek mezinárodního propojení či prostupování do mocenských struktur společnosti apod. Od toho však bylo z důvodu přílišné konkretizace a obtížného procesu dokazování orgánů činných v trestním řízení následně upuštěno.³⁴ Nadnárodní charakter je vyjádřen pouze v důvodové zprávě ve vztahu k širší definici organizovaného zločinu. Co se však týče hlavního prvku odlišujícího zločinné spolčení od organizované skupiny, ten představovala jeho vnitřní organizační struktura. Ta se vyznačuje hierarchií vnitřních vztahů, z čehož vyplývá dlouhodobý záměr působení onoho spolčení.

Ad e) Mezi další významné kritérium řadil zákon celkové zaměření zločinného spolčení, které muselo směřovat k dosažení určitého peněžního zisku. Právě v onom znaku lze spatřovat prvotní pojetí organizovaného zločinu, které vzešlo z rozvoje mezinárodního obchodního styku. V konkrétních případech šlo

³³ KOUDELKA, Z.: Organizovaná zločinecká skupina. *Bulletin advokacie* [online]. 11. 5. 2018, [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.

³⁴ DOLENSKÝ, A.: Poznámky k článku Dr. Šámala o organizovaném zločinu. *Právní rozhledy* 11/1995, str. 451.

o ilegální činnosti typu obchodování s narkotiky, pořádání hazardních her, prostituci či organizaci hromadných krádeží. Definice zločinného spolčení naopak vlivem daného bodu eliminovala teroristické skupiny zaměřené čistě na dosažení politických cílů.³⁵ V tom se setkala právní úprava s kritikou, přičemž nezahrnutí teroristických extrémistických skupin bylo odůvodňováno dostatečným postihem prostřednictvím jiných ustanovení trestního zákona. Avšak nebylo tomu nadlouho. Novelou zákona č. 134/2002 Sb.³⁶ byl vlivem teroristických útoků na Světové obchodní centrum v New Yorku předmětný bod vypuštěn.³⁷ Jak důvodová zpráva uvádí, změna byla provedena v souladu s pojetím organizovaného zločinu v rámci předpisů Evropské unie. Institut zločinného spolčení tak s účinností od 1.7.2002 začal zahrnovat případy terorismu namířeného k dosažení politických nebo společenských cílů, a to i bez zjištěného cíle výnosu na zisku.³⁸

Novelizovaný trestní zákon navíc doplnil trestný čin zločinného spolčení o navazující ustanovení o účinné lítosti vyjádřené v § 163b TZ. V zájmu regulování organizované kriminality zaručoval daný institut beztrestnost pachatele pro ty případy, kdy oznamovatel splní zákonné podmínky a nebezpečí hrozící právem chráněnému zájmu bude moct být ještě odstraněno. Novelizace se kromě trestního zákona dotkla také zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále jen TR)³⁹ a zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR.⁴⁰ Trestní řád doplnil právní úpravu o některé nástroje sloužící k usnadnění stíhání organizované kriminality, např. o institut dočasného zastavení trestního stíhání, záměnu zásilky či prvek anonymního svědka.⁴¹ Vedle toho zákon o Policii ČR rozšířil formy operativně pátracích prostředků, přibyl institut předstíraného převodu věci a ustanovení o použití agenta. V reakci na poslední zmíněné promítla novela do trestního zákona ustanovení § 163c

³⁵ ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy* 10/1995, str. 393-394.

³⁶ Zákon ze dne 15. března 2002, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ KOUDELKA, Z.: Organizovaná zločinecká skupina. *Bulletin advokacie* [online]. 11. 5. 2018, [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Zákon ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním (Ftř).

⁴⁰ Zákon České národní rady ze dne 21. června 1991, o Policii České republiky.

⁴¹ SCHEINOST, M., DIBLÍKOVÁ, S.: *Zločinné spolčení – právní rámeček, definice, postih, pachatelé*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2009, str. 1. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zlocinne-spolceni-pravni-ramec-definice-postih-pachatele.aspx>.

pojednávající o beztrestnosti agenta, který je záměrně nasazen v boji proti organizovanému zločinu.⁴²

Nejenže je problematika organizované kriminality vysoce společensky nebezpečná, ale také z důvodu jejího mezinárodní přesahu a s tím souvisejícího rychlého rozvoje se muselo na aktuální problémy neustále reagovat. V oblasti její regulace se tak vyvíjela široká škála prostředků určených k boji proti organizovanému zločinu. Nemluvíme přitom pouze o nástrojích uplatňujících se v oblasti národní legislativy, ale také v oblasti mezinárodní spolupráce, politiky či institucionálního uspořádání. Co se zákonné úpravy týče, bylo počítáno s dalšími legislativními změnami či s přijímáním nových předpisů upravujících danou oblast. Z důvodu zabránění uplatňování nemalých finančních výnosů ze skupinové trestné činnosti v ekonomické sféře společnosti, byl v roce 1996 přijat zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.⁴³ Do úpravy také zasáhly rozsáhlé novelizace trestního řádu, které přinesly nová ustanovení zpřesňující podmínky pro použití operativně pátracích prostředků či informací z nich vzešlých. V roce 2001 byl přijat zákon č. 137/2001 Sb., o ochraně svědků.⁴⁴ Další dílčí změny, které byly výsledkem legislativní úpravy organizovaného zločinu, se promítly např. do zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, zákona č. 216/2002 Sb., o ochraně státních hranic, zákona č. 228/2005 Sb., o kontrole obchodu s výrobky, zákona č. 181/2014., o kybernetické bezpečnosti, či zákona č. 219/2005 Sb., o zpravodajských službách.

Vedle trestněprávních norem mají rozhodující význam také politické nástroje, které se sice nevyznačují právní závazností, ale v boji proti organizovanému zločinu vytváří podstatný podkladový rámec pro normotvorbu a činnost dalších institucí. V roce 1996 byla ze strany vlády přijata první Koncepce boje proti organizovanému zločinu, která byla hned o rok později a následně v roce 2000 aktualizována. V oblasti bezpečnosti byla neustále řešeným problémem především nežádoucí migrace a s ní spojené negativní jevy v podobě přílivu organizované kriminality.⁴⁵ Na zahraniční úrovni byla věnována pozornost signaci

⁴² ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy* 10/1995, str. 400.

⁴³ Zákon ze dne 15. února 1996, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů.

⁴⁴ Zákon ze dne 29. března 2001, o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993. Poslanecká sněmovna ČR, Praha, duben 1994. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0959_01.htm.

mezinárodních smluv o spolupráci v oblasti potírání organizovaného zločinu. Značné změny potkaly i organizační uspořádání. Garantem organizované kriminality se k datu 1.1. 1995 staly nově ustanovené Útvary pro odhalování organizovaného zločinu (dále jen „ÚOOZ“) vzniklé v rámci reorganizace Ústředny kriminální policie. Současně byl na přelomu let 1994-1995 vybudován centrální analyticko-informační systém zaměřený na boj s organizovaným zločinem.

Ve vztahu k dynamice kriminality v národním prostředí je organizovaný zločin systematicky zkoumán od počátků jeho novodobého rozvoje. V oblasti sběru dat, realizace výzkumů a zpracování expertních odhadů figuruje na našem území od roku 1993 Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Jeho výstupy pomáhají vytvářet ucelený obraz kriminality, vyhodnotit účinnost právních nástrojů k potírání organizovaného zločinu a formulovat odborné názory a předpoklady následujícího vývoje. Oproti fázi organizovaného zločinu devadesátých let, kdy dle odhadů byly na scéně organizované kriminality zastoupeny rozvinuté organizované zločinecké skupiny zhruba z jedné třetiny, po roce 2000 byl zaznamenán jejich vzestup. V rozmezí let 2000-2014 vzrostl podíl plně strukturovaných organizovaných skupin na zhruba 40 %. Z toho v letech 2007, 2009 a rovněž v roce 2018 tvořilo jejich zastoupení přes 50 %. Lze proto shrnout, že se organizované zločinecké skupiny co do stupně uspořádání a řízení neustále zdokonalují. Tato stránka bude hojně souviset s vlivem vzestupu moderních technologií. Vývoj se také promítl v oblasti zaměření organizovaných skupin na druh páchané trestné činnosti. V rozmezí let 1993-1999 se začala měnit skladba kriminality. Do popředí vedle majetkové kriminality postupně vystupovala kriminalita hospodářská a počet trestných činů souvisejících s korupcí, zejména úplatkářství a zneužívání pravomoci úřední osoby.⁴⁶ Dle přímých statistik v počátcích devadesátých let převažovala organizovaná činnost zaměřená na krádeže automobilů či uměleckých předmětů, dále prostituce, od roku 1994 se na předních příčkách držela distribuce a výroba drog. S rokem 1995 šla do popředí korupce, v letech 1996-1997 byl zaznamenán vzestup daňových, úvěrových a pojistných podvodů spolu s praním špinavých peněz. Neustálý vzestup kriminálních aktivit spojených s finanční kriminalitou můžeme od daného období spatřit takřka v každoroční analýze, kdy

⁴⁶ NOŽINA, M.: *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. THEMIS, Praha 2003, str. 340.

tahle trestná činnost zabírá přední příčky vyvíjené činnosti organizovaných zločineckých skupin.⁴⁷

⁴⁷ DIBLÍKOVÁ S. a kol.: Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2018, str. 158-164.

3 Aktuální právní úprava organizovaného zločinu v českém právním řádu

Následující výklad soustředěný v této kapitole lze považovat za těžiště celé práce, když pojednává o současné právní úpravě organizovaného zločinu v platném právním řádu ČR. Přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TrZ), zaznamenala naše právní úprava terminologickou změnu, když stávající pojem zločinného spolčení byl s datem účinnosti k 1. 1. 2010 nahrazen pojmem „organizovaná zločinecká skupina“. Důvodem pro změnu pojmosloví se stala skutečnost, že nová formulace lépe odpovídá pojetí onoho fenoménu ve smyslu výkladu mezinárodních dokumentů, zejména Úmluvy OSN, jež pracuje s pojmem „organized criminal group“. Důvodová zpráva k zákonu však nadále odkazuje na původní skutkovou podstatu trestného činu zločinného spolčení, jež zůstala po obsahové stránce beze změny.⁴⁸ Úprava se automaticky promítla i do dalších zákonů, zejména do formulace ustanovení trestního řádu. K danému se váže otázka, zda novější formulace nepůsobí oproti původnímu zločinnému spolčení více zmatečně a zaměnitelně k pojmu organizované skupiny. Někteří autoři tento názor zastávají a navrhují označení ve smyslu „organizovaná zločinecká organizace“.⁴⁹ Domnívám se však, že šlo spíše o prvotní názory odborné veřejnosti, kdy nyní již dané pojmy vedle sebe fungují a terminologické změny nejsou zapotřebí.

A nejen terminologicky byl nový trestní zákoník co do oblasti organizovaného zločinu koncipován po vzoru moderního přístupu okolních států. Vlivem skutečnosti, že k naplnění dané skutkové podstaty je nutné prokázat veškeré dílčí znaky, jejichž náležité zdůvodnění může činit v praxi nemalý problém, nedržel se legislativní záměr trestního zákoníku striktního pojetí právní zásady „In dubio pro reo“. Tedy „v pochybnostech ve prospěch obviněného“, když umožnil posunout hranice pro zpřísnění trestních sankcí. Úprava byla projevem trendu prohlubování trestní represe v oblasti organizované kriminality.⁵⁰ Problematika trestních sazeb, které kvůli provázanosti s organizovaným zločinem neodpovídaly závažnosti jednání, které postihují, se však netýkala pouze trestního zákoníku, ale byla předmětem výtek celé řady zákonů. Dále po vzoru Úmluvy přebral trestní zákoník

⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 19. prosince 2007.

⁴⁹ FENYK, J.: Základy trestní odpovědnosti podle nového trestního zákoníku České republiky č. 40/2009 Sb. Trestní právo. č. 3/2009, str. 9.

⁵⁰ COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, str. 82.

do své zvláštní části výčet jednotlivých trestných činů a tomu odpovídajících sankcí, které postihují pachatele organizovaného zločinu. Mluvíme o trestnosti účasti v organizované zločinecké skupině, legalizaci výnosů z trestné činnosti, korupci a maření výkonu spravedlnosti, včetně zavedení odpovědnosti právnických osob za tyto uvedené trestné činy. Shodně byla s účinností od 1. 2. 2017 úprava rozšířena o legální definici teroristické skupiny a teroristických trestných činů.

3.1 Institut organizované zločinecké skupiny

Naše platná právní úprava vymezuje legální definici organizované zločinecké skupiny za pomoci pojmových znaků obsažených v § 129 TrZ. Mezi ty řadíme:

- a) společenství alespoň tří trestně odpovědných osob,
- b) zaměření na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti,
- c) fungující vnitřní organizační struktura, vzájemné rozdělení funkcí a dělba činností.

Ad a) Podmínka minimálního počtu tří osob byla do platné úpravy zavedena novelou zákona č. 455/2016 Sb., kterým se mění trestní zákoník a další související zákony (trestní řád, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a zákon o zbraních). Prakticky šlo o upřesnění definice po vzoru dovozené soudní praxe. Zmíněná novela nese přívlastek „protiteroristická“, když současně vnesla do trestního zákoníku definici teroristické skupiny, zakotvenou v novém ustanovení § 129a TrZ. Vzhledem k dosavadní absenci této legální definice totiž ustanovení o organizované zločinecké skupině doposud zahrnovalo i skupiny teroristické, protože splňovaly veškeré znaky definice organizované zločinecké skupiny vyjádřené v § 129 TrZ. Co se dále osob těchto skupin týče, v rámci zajímavostí výzkumů z praxe lze doplnit, že jako pachatelé organizovaného zločinu převažují muži nad ženami. Mladiství se ve skupinách organizovaného zločinu vyskytují zřídka, a to zřejmě s ohledem na nevypěstlost co do způsobu utajení, promyšlenosti akcí a vzájemné koordinace.⁵¹ Výjimečně jsou se strukturami organizovaného zločinu spojeny konkrétní právnické osoby (nejčastěji však jde

⁵¹ CEJP, M., MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V. a kol.: *Kriminalita v roce 2005*. Praha, IKSP, 2006, str. 40.

o podnikatelské subjekty, které jsou s ohledem na jejich předmět činnosti obtížně postižitelné).⁵²

Ad b) Jedním z neodmyslitelných znaků je stálost společenství, které je vytvořené za účelem páchaní soustavné úmyslné trestné činnosti. Pojem soustavnost byl ve vztahu k dané definici dovozen judikaturou jako jednání členů ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jenž se vyznačuje nepřetržitostí, pravidelností a delší dobou opakování. Jako dlouhodobost se pak udává doba několika měsíců, ale postačuje také skutečnost, že takové jednání navazuje na předchozí trestnou činnost organizované zločinecké skupiny páchanou obdobným způsobem. Soustavnost zde není chápána jako subjektivní kritérium vztahující se ke konkrétním úkonům dané osoby, ale postačuje, když je znak soustavnosti naplněn ve vztahu k celé konkrétní posuzované skupině.⁵³ Proto k postihu pachatele postačuje, že se v krátkém časovém horizontu dopustil pouze jednorázového trestného činu, když tak činil s vědomím, že skupina jejímž je členem, je zaměřena na soustavně páchanou trestnou činnost.⁵⁴ Současné musí být splněno, že takové jednání vykazuje znaky úmyslné trestné činnosti. Z hlediska zavinění však postačuje úmysl nepřímý, kdy pachatel musí vědět a být srozuměn s tím, že forma společenství, na jehož činnosti je účasten, může být organizovanou zločineckou skupinou. Je tedy dostačující, pokud má takový člen o existenci skutečností, které je možné subsumovat pod znaky organizované zločinecké skupiny vyjádřené v § 129 TrZ, alespoň hrubou představu. Taktéž není rozhodné, jakou roli v organizovaném seskupení daný pachatel vykonával. Naopak je podstatné, aby došlo k naplnění všech uvedených znaků kumulativně jako celek, tedy bez ohledu na přičinění konkrétního jednání určité osoby.⁵⁵ O nebezpečnosti a závažnosti takového uskupení svědčí judikaturou dovozená podmínka, že ke splnění znaku zaměření skupiny na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti postačuje, že skupina byla založena s oním úmyslem. Není proto zapotřebí,

⁵² Organizovaný zločin [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/organizovany-zlocin/>.

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. prosince 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁵⁴ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. února 2019, sp. zn. 4 Tdo 98/2019. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

aby k faktickému spáchání trestných činů reálně došlo, ale aby ono zaměření bylo podstatou její existence.⁵⁶

Ve znaku soustavnosti páchané kriminality lze vidět problematické stránky stran jeho posouzení v praxi. Dle mého názoru ačkoli je judikaturou dovozeno, že soustavnost se má pohybovat v hranici několika měsíců, je obtížné v konkrétním případě posoudit dostatečnost splnění této hranice páchané trestné činnosti. Objevuje se tak otázka, ve kterém momentu mají orgány činné v trestním řízení předcházet páchaní trestné činnosti. Konkrétně např. kdy má státní zástupce plnit svou zákonnou povinnost vyjádřenou v § 2 odst. 3 TŘ, dle které je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, za situace, kdy organizovaná zločinecká skupina prozatím nenaplní znak soustavnosti? O to problematičtější se dle mého mínění bude posuzovat soustavnost u takové organizované zločinecké skupiny, která v mezidobí mezi spácháním trestného činu a vyhlášením rozsudku naplnila další organizovanou trestnou činnost (lze si představit např. podplácení veřejného činitele za účelem ovlivnit svědky). V takových situacích bude na zvážení, zda zde bude naplněn znak soustavnosti minimálně co do pokračování na účasti organizované zločinecké skupiny či o takový případ nepůjde, protože skupina vykazovala soustavnost v oblasti jiné páchané trestné činnosti.

Ad c) Ačkoli se s ohledem na množství existujících znaků organizované kriminality může zdát, že trestní zákoník vymezil poměrně stručnou interpretaci organizované zločinecké skupiny, definici je vytýkána obtížná prokazatelnost pojmových znaků uvedených pod tímto bodem, které musí být spolu s ostatními naplněny kumulativně. Následkům je přičítán výsledek statistických údajů o výrazném nepoměru mezi počtem osob stíhaných, obžalovaných a odsouzených, když se u pachatelů všechny znaky organizované zločinecké skupiny nepodaří prokázat, a daného institutu pak nelze využít. To se zdá být v opozici s vůlí efektivně čelit postihu organizovaného zločinu s ohledem na jeho vysokou závažnost.⁵⁷ Přikláním se však k názoru, že ačkoli jde o znaky restriktivní, jsou s podstatou organizované zločinecké skupiny neodmyslitelně spjaty a těžko by se nahrazovaly jinými. Jejich podstatou je dostatečně odlišit organizovanou zločineckou skupinu, coby velmi závažnou a důkladně řízenou trestnou činnost,

⁵⁶ KOUDELKA, Z.: Organizovaná zločinecká skupina. *Právo a bezpečnost*, Brno, Vysoká škola Karla Engliše, roč. 2018, č. 1, str. 22-28; Rozsudek NS ČR, sp. zn. TR NS 67/2010-T 1298.

⁵⁷ COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, str. 82.

od pouhé organizované skupiny. Právě vnitřní uspořádaná struktura založená na hierarchických vztazích, soustavném řízení organizované činnosti, tomu odpovídajícímu dodržování kodexu organizace, ale především i vysoký režim utajení takového uskupení, jsou jejími základními znaky. V čele skupiny obvykle stojí vlivná osoba, tzv. hlava celé akce. Každé další členství je pak vázáno na formální přijetí zakladatelem, což svědčí o důkladném výběru jednotlivých pachatelů. S tím vším je úměrně ztížená možnost rozkrytí skupiny, na jejíž snaze postihu uniknout se podílí celá řada řízených členů.⁵⁸ Otázku, zda byly uvedené znaky naplněny, však nelze posuzovat z pouhého jednání pachatelů na místě činu. Stane-li se plánovaná a řízená činnost ve faktickou chvíli zmatečnou, není to pro existenci zmíněných znaků rozhodující. Pro závěry o naplnění podmínek dle § 129 TrZ není tak podstatná disciplinovanost či organizační a inteligenční schopnosti pachatelů takové skupiny, tedy rovněž případná neprofesionalita a nízká kvalitativní úroveň páchané trestné činnosti.⁵⁹

3.1.1 Trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny

Ve vztahu k definici organizované zločinecké skupiny vyjádřené v ustanovení § 129 TrZ rozlišuje trestní zákoník rovnou dvě sankční ustanovení:

Prvním je znění § 107 odst. 1 TrZ, jež formuluje podmínky pro stíhání pachatele za spáchání určitého (jiného) trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Dojde-li k naplnění všech uvedených znaků v § 107 odst. 1 TrZ, jde o obligatorní důvod umožňující přísnější postih pachatele takového (jiného) trestného činu. Tzn. že dané ustanovení ke své aplikaci potřebuje vždy konkrétní trestnou činnost, samostatnou skutkovou podstatu trestného činu. Dle zákona je pro naplnění § 107 TrZ možné trojí jednání pachatele, jež jsou ve vzájemném vztahu subsidiarity:

- a) Spáchání úmyslného trestného činu přímo členem organizované zločinecké skupiny ve smyslu definice v § 129 TrZ,
- b) spáchání úmyslného trestného činu vědomě se členem organizované zločinecké skupiny, nebo

⁵⁸ KOUDELKA, J.: Zneužívání organizované zločinecké skupiny [online]. 6.3.2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/zneuzivani-organizovane-zlocinecke-skupiny/>

⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 13 Tdo 1190/2013. Dostupné na: www.noveaspi.cz

- c) spáchání úmyslného trestného činu v úmyslu napomáhat organizované zločinecké skupině.⁶⁰

Ad a) Za člena organizované zločinecké skupiny zákon rozumí pachatele, který je buď zakladatelem takového uskupení nebo je zakladateli přímo podřízen. Pojem tak vedle řídicího článku skupiny zahrnuje osoby, jež jsou řízeny pokyny zakladatele, znají fungování a mechanismus struktury a nad jejichž činností má organizátor přehled. V případě osob, které jsou zakladateli více vzdálené, je již v praxi složité členství prokázat. Obvykle jsou takové osoby na skupinu napojeni již přes určitého člena skupiny, a ačkoli dodržují základní pravidla zakladatele (systém krytí apod.), obvykle jednájí čistě pro prospěch a činnost své vlastní osoby. Na takové pachatele pak v praxi obvykle dopadá bod b).

Ad b) V daném případě jde o situace, kdy úmyslný trestný čin spáchá předmětná osoba vědomě se členem takové skupiny. Výklad termínu „vědomě“ činil mezi autory nemalé problémy, když ve znění uvedené podmínky jej lze ztotožnit se zaviněním ve formě vědomé nedbalosti. Takto jednáající osobě totiž musí být zřejmé, že trestnou činnost vyvíjí se členem organizované zločinecké skupiny, a to bez ohledu na to, jak se o členství dozvěděla či zda byla tato informace motivem ke spáchání trestné činnosti. Protože však obligatorním znakem je spáchání úmyslného trestného činu, musí to být právě onen úmysl, který vede pachatele k trestné činnosti spolu se srozuměním, že tak koná se členem organizované zločinecké skupiny. Ustálil se proto názor, že i zde se uplatňuje zavinění ve formě nepřímého úmyslu.⁶¹ Co se samotného jednání týče, uvedená situace předpokládá spolupůsobení alespoň dvou osob, z nichž jedna je přímým členem zločinecké skupiny a druhá nikoli. Konkrétně si lze jako osobu páchající trestný čin vědomě se členem organizované skupiny představit pachatele, jenž má určité povědomí o existenci zakladatele skupiny, ale není řízen přímo jeho pokyny. Takový pachatel naopak úzce spolupracuje se členem skupiny, který je zakladateli podřízen. Takhle spolupracující osoby jsou ve vzájemném vztahu spolupachatelství či je jedna z nich účastníkem na trestném činu toho druhého. Postihnutelné jsou

⁶⁰ § 107 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, v platném znění.

⁶¹ ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy*, č. 10/1995, str. 395, ve spojení s Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1238-1239.

pro tento případ veškeré formy trestné součinnosti jednajících osob, s výjimkou aplikace institutu nepřímého pachatelství.⁶²

Ad c) Další variantou je, že ke spáchání úmyslného trestného činu dojde osobou s úmyslem nápomoci takové skupině. Jde o subsidiární ustanovení v případech, že nenastanou předešlé dvě situace. Přímou z uvedeno znění vyplývá, že osobou pachatele je zde vlastně účastník na trestném činu ve formě pomoci. Neuplatní se tak akcesorita účastenství, když zákon zde kriminalizuje formu účastenství v podobě dokonaného trestného činu. Pro naplnění uvedeného znaku není přitom rozhodující forma pomoci, zda šlo o nápomoc směřovanou vůči skupině jako celku nebo vůči konkrétní osobě takového seskupení, ani jestli se zamýšleného prospěchu adresátovi skutečně dostalo či nikoliv. Relevantní je však prokázání projeveného, tedy existujícího záměru pachatele být nápomocen organizované zločinecké skupině, což může mít povahu nejrůznějších způsobů a forem.⁶³ Může jít o pomoc materiální, ale i morální v podobě podpory.⁶⁴ V praktickém příkladu bych sem zařadila osoby, jež se nezapojí do přímé činnosti organizované zločinecké skupiny (např. páchaní trestného činu zkrácení daně), ale takové činnosti napomáhají obvykle ve formě krytí (např. vystavování falešných faktur).

Z důvodu, aby způsob postihu pachatele odpovídal zamýšleným potřebám, společenské situaci a byl především úplný, nebylo spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny formulováno jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v rámci jednotlivých ustanovení trestných činů ve zvláštní části zákoníku. Úprava pracuje s principem mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody zakotveného v jediném ustanovení. Konstrukce se tak blíží případům zvláště nebezpečné recidivy, jejíž postih je založen na fakultativní aplikaci ustanovení § 59 TrZ.⁶⁵ Na rozdíl od uvedeného má však ustanovení § 108 TrZ, v němž je vyjádřen princip ukládání trestu pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, obligatorní charakter. Rozhodující roli pro výpočet hraje trestní sazba stanovená v trestním zákoníku u toho

⁶² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1238-1239.

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1239-1240.

⁶⁴ SOTOLÁŘ, A. a spol.: *Ustanovení § 361. Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁶⁵ ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy*, č. 10/1995, str. 396, ve spojení s Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, dostupné na: www.beck-online.cz.

konkrétního úmyslného trestního činu, kterého se takový pachatel ve prospěch organizované zločinecké skupiny dopustil. Horní hranice této trestní sazby vyjádřené pro trest odnětí svobody se v uvedeném případě zvýší o jednu třetinu. Následně je pachateli uložen trest v horní polovině takto zvýšené trestní sazby, nejsou-li však současně splněny podmínky umožňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle § 58 TrZ. Druhý odstavec téhož zákonného ustanovení stanoví, že horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, jenž je zvýšená o třetinu, může v uvedených případech převyšovat dvacet let. Jde o vyjádření výjimky z pravidla, podle kterého je nepodmíněný trest odnětí svobody ukládán nejvýše na dobu dvaceti let. To je mimo jiné pro případy trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny zakotveno přímo v ustanovení § 55 odst. 1 TrZ.⁶⁶ Je-li však ukládán výjimečný trest odnětí svobody v rozmezí dvaceti až třiceti let, nesmí takto stanovená horní hranice převyšovat limit třiceti let.⁶⁷ Trestní postih musí být vždy uplatněn přímo vůči konkrétnímu pachateli, v souladu se zásadou individuality trestní odpovědnosti.⁶⁸ K naplnění jednání je navíc potřeba prvku zavinění, kdy ke splnění postačuje nepřímý úmysl, ačkoli typicky se zde bude uplatňovat úmysl přímý. V případech souběhu trestných činů pak postačuje, když se úmysl prokáže alespoň u jednoho z nich.⁶⁹

Za předpokladu splnění uvedených znaků nastává otázka, zda pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny může být vedle fyzické osoby také osoba právnická. Právnické osobě nelze dle úpravy zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti PO a řízení proti nim (dále jen „TOPO“), uložit trest odnětí svobody, jehož sazba se ve smyslu naplnění § 107 TrZ a následné aplikace § 108 TrZ postihne zpřísněně. V uvedeném případě mám za to, že lze postupovat v souladu s § 1 odst. 2 TOPO, jenž zjednodušeně říká, co zákon nezakazuje, to dovoluje. Z toho vychází, že není vyloučena možnost, aby PO spáchala trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 TrZ. Současně si však myslím, že při ukládání trestu není možné postupovat dle zpřísnujícího ustanovení § 108 TrZ, který se aplikuje v případě trestných činů, za něž náleží trest odnětí svobody, když ten právnické osobě uložit nelze. V daném případě bych postupovala v souladu se zásadou, že hmotněprávní analogie je

⁶⁶ § 55 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, v platném znění.

⁶⁷ § 108 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, v platném znění.

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, dostupné na: www.beck-online.cz.

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1240.

přípustná pouze ve prospěch obviněného. Toto ustanovení by naopak plně dopadalo na ty fyzické osoby, které přímo realizují poslání zločinecké PO podílející se na trestné činnosti páchané v její prospěch.⁷⁰ Samotné právnické osobě by tak při stanovení druhu trestu dle § 15 TOPO bylo možné uložit jediné přitěžující okolnost, že spáchala trestný čin ve prospěch OZS dle § 107 TrZ, když ustanovení o přitěžujících okolnostech v trestním zákoníku je výčtem demonstrativním. Takový postup by současně mohl naplnit podmínky k postupu, aby byl PO uložen nejpřísnější z možných trestů, a to trest zrušení právnické osoby ve smyslu § 16 TOPO. Jeho uložením dojde k zahájení procesu likvidace PO.⁷¹

S ohledem na vztah speciality a aplikační přednost zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „OSVM“), je také při ukládání trestu mladistvým nutné vycházet z ustanovení § 31 odst. 1 tohoto zákona. Dle jeho dikce se v případě mladistvých snižují trestní sazby stanovené pro trest odnětí svobody v trestním zákoníku na polovinu, nesmí však přesahovat hranici 5 let. Zákon současně v § 9 odst. 2 OSVM podává, že ustanovení trestního zákoníku o mimořádném zvýšení trestu se na mladistvé nepoužije. Odkaz k danému ustanovení však směřuje k § 59 TrZ, jenž se týká mimořádného zvýšení trestu v případě zvlášť závažné recidivy. Nejedná se tedy o princip ukládání trestu vyjádřený v § 108 TrZ. Mám tak za to, že v případě provinění spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny mladistvým je nutné nejprve stanovit zákonnou hranici trestu dle trestního zákoníku. Na konkrétní trestní sazbu spáchaného trestného činu (provinění ve prospěch OZS) se použije obligatorní úprava § 108 TrZ o zvýšení horní hranice trestní sazby o $\frac{1}{3}$. Takto určenou trestní sazbu trestu odnětí svobody dle TrZ bych následně v souladu s § 31 OSVM snížila na polovinu s tím, že nesmí přesahovat zákonnou hranici 5 let. K tomu ustanovení § 31 odst. 3 OSVM dále umožňuje mladistvému uložit výjimečný trest odnětí svobody v rozmezí 5-10 let (v případě provinění mladistvého, za jehož spáchání umožňuje trestní zákoník uložit výjimečný trest a je-li povaha a závažnost tohoto provinění mimořádně vysoká). Jelikož za trestný čin dle § 107 TrZ s aplikací § 108 TrZ lze pachateli výjimečný trest uložit, pak v případě, že rovněž mladistvý naplní podmínky pro uložení výjimečného trestu, je možné za jím spáchané provinění

⁷⁰ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁷¹ CHMELÍK, J.: *Rukověť trestního práva hmotného a procesního-Učební pomůcka ke studiu trestního práva*. Praha : Linde, 2009.

uložit trest až do výše 10 let (při souběžné aplikaci zvýšení hranice trestní sazby dle § 108 TrZ a jejím následném snížení na polovinu). Soud pro mládež následně uloží mladistvému trest odnětí svobody v horní polovině takto určené trestní sazby, stejně jako tomu je při aplikaci § 108 věty druhé TrZ. Vedle tohoto trestního opatření lze mladistvému pachateli v kombinaci uložit i další druhy trestních opatření. Z výše popsaných důvodů tak nesouhlasím s názorem vyjádřeným v komentáři⁷² k ustanovení § 107 TrZ o trestném činu spáchaném ve prospěch OZS, který s ohledem na § 31 OSVM vyloučil možnost použití aplikace § 107 a § 108 TrZ na provinění mladistvých. Myslím si, že postup dle komentáře není v souladu se základními principy, které jsou vyjádřeny pro ukládání trestu a rovněž po praktické stránce by daná úprava vytvářela sporné a neřešitelné situace.

Z mého pohledu je obrovským nedostatkem ustanovení § 107 TrZ skutečnost, že pachatelé různé povahy (člen organizované zločinecké skupiny, její pomocník či pachatel, jenž tak činí vědomě se členem), kteří spáchají úmyslný trestný čin ve prospěch OZS, jsou trestáni dle shodné právní úpravy. Jednotlivé formy pachatelů, na něž se ustanovení vztahuje, jsou k sobě ve vzájemném vztahu subsidiarity. V praktickém případě pak situace dopadá tak, že např. pomocník (v konkrétním případě uvažuji skladník, řidič apod.) nemá z dané trestné činnosti ani v nejmenším takový prospěch, jako její hlavní články. A přesto, že obvykle u takových pachatelů není dán větší rozsah způsobené škody, dopadá na ně trest pouze o něco nižší než na hlavního zakladatele organizované zločinecké skupiny. To způsobuje skutečnost, že je v oblasti postihu obtížné diferenciovat jednotlivou trestnou činnost. Dle mého názoru není taková úprava dostačující, jelikož působí zmatečně a nepůsobí pro pachatele spravedlivě, když vyvolává značné rozdíly. V rámci návrhů de lege ferenda bych proto navrhovala princip trestání více odlišit podle subjektů organizované činnosti.

3.1.2 Trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině

Vedle toho trestní zákoník definuje samostatný trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině, který je vyjádřený v sedmém díle hlavy X. zvláštní části, pod § 361 TrZ. Naplnění skutkové podstaty je založeno na „pouhém“ faktickém působení v takové skupině, není tak potřeba konání další trestné činnosti. Jde o jakési povědomí členů o fungování dané skupiny a řízení ze strany vrchního

⁷² DRAŠTÍK, A. a spol.: Ustanovení § 107. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

článku struktury, pro postih pachatelů naopak není rozhodný např. způsob odměňování. Konkrétně dikce trestného činu účasti na zločinecké skupině dopadá na toho pachatele, který:

- a) takovou skupinu založí,
- b) činnosti skupiny se účastní,
- c) organizovanou zločineckou skupinu podporuje.

Pachatelem trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině může být nejen fyzická, ale také právnická osoba. Předpokladem je podíl PO na zakládání takové zločinecké skupiny, na její činnosti a systému řízení či na její podpoře. V každém případě však platí, že každá osoba naplňující § 361 TrZ je potrestána individuálně, trestní odpovědnost za podíl na činnosti skupiny lze dovést pouze ve vztahu ke konkrétním FO a PO. Výjimku by představovala situace, kdy by samotná zločinecká skupina měla formu PO. Pak by vedle trestní odpovědnosti jednotlivých členů bylo možné přičíst trestní odpovědnost také PO jako celku. K naplnění této skutkové podstaty by v praktickém případě došlo již v situaci, když by obchodní společnost činila kroky směřující k přeměně na zločineckou organizaci.⁷³ Co do postihu pak v případě právnických osob nastupuje postup dle zákona o trestní odpovědnosti PO, kdy zákon v § 7 uvedený trestný čin § 361 TrZ nevyklučuje. Dokonce přímo trestní zákoník umožňuje postih trestem propadnutí majetku, jenž lze uložit i právnické osobě. Právnickým osobám je však možné uložit i další trestní sankce vyjmenované v § 15 odst. 1 TOPO. Tento postup vyplývá z užití dikce ustanovení § 1 odst. 2 TOPO, kdy daný zákon stanovuje druh trestu jinak, než trestní zákoník a z povahy není taková aplikace věci vyloučena. V praxi za poslední dobu vzrostl počet případů, kdy je PO ukládán trest propadnutí majetku. To zvedá efektivitu potrestání a odstrašení pachatelů organizované trestné činnosti, kteří v případě nabytí vysokého zisku a majetku nebyli sankciováni dostatečnou délkou trestu odnětí svobody. Současně platí, že nejpřísněji ukládaným trestem je trest zrušení PO, pro nějž je prakticky podmínkou uložení skutečnost, že se právnická osoba stala součástí organizovaného zločinu.⁷⁴

⁷³ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁷⁴ CHMELÍK, J.: *Rukověť trestního práva hmotného a procesního-Učební pomůcka ke studiu trestního práva*. Praha : Linde, 2009.

Z hlediska subjektivní stránky skutkové podstaty jde o úmyslný trestný čin, kdy opět postačuje prokázání nepřímého úmyslu. U pachatele proto musí být prokázána vědomost toho, že skupina jejímž je členem nebo kterou podporuje, má charakter organizované zločinecké skupiny. Jelikož samotná účast na organizované zločinecké skupině je ve smyslu zmíněné skutkové podstaty dokonáný trestný čin, nevyznačuje se oproti účastenství dle § 24 TrZ znakem akcesority. Kromě členství dopadá trestný čin i na osoby skupinu podporující, přičemž forma vyjádřené podpory není v dané věci rozhodná. Podpora nemusí být jednáním odpovídajícím skutkové podstatě některého trestného činu, naopak by takový případ mohl zakládat trestný čin ve smyslu § 107 TrZ. Vedle účastenství ve formě pomoci v sobě skutková podstata zahrnuje rovněž účastenství ve formě organizátorství. Z důvodu konzumace zmíněných jednání je proto aplikace těchto forem účastenství dle § 24 TrZ u trestného činu § 361 TrZ vyloučena. Jedinou výjimku by proto mohlo vytvářet účastenství ve formě návodu, a to při jednání pachatele navádějícím k založení takové skupiny.⁷⁵ Základní skutková podstata trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině vyjádřená v § 361 odst. 1 TrZ se co do obsahové stránky shoduje s původním zněním trestného činu účasti na zločinném spolčení. Kromě terminologie a doplnění trestní sankce tak úprava neprošla progresivnějším vývojem. Trestní zákoník postihuje pachatele trestným činem v podobě trestu odnětí svobody o rozmezí dvou až deseti let, případně trestem propadnutí majetku. Změnu naopak prodělaly ustanovení dalších odstavců spadající pod ustanovení § 361 TrZ.

Přijetím trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., byl v prvotní verzi ustanovení § 361 TrZ zpřísněn postih kvalifikované skutkové podstaty původního zločinného spolčení. Ta se vztahovala na případy spáchání uvedeného trestného činu ve vztahu k organizované zločinecké skupině určené nebo zaměřené k páčání teroru, teroristického útoku nebo vlastizrady. Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody byla pro daný případ zvýšena z původních deseti na dvanáct let, dolní hranice zůstala zachována na třech letech. Nově zde byla rovněž zavedena možnost uložení trestu propadnutí majetku, jako jednoho z nástrojů, který má sloužit k odčerpání majetku pachatelů a současně vést k jejich oslabení.⁷⁶ Trestní zákoník

⁷⁵ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁷⁶ COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, str. 82.

převzal také třetí odstavec původní úpravy zločinného spolčení, když v ustanovení § 361 odst. 3 TrZ zakotvil další skutkovou podstatu, jež byla tentokrát podstatou samostatnou a nikoli kvalifikovanou. Ta dopadala na pachatele, kteří jsou vedoucími činiteli či představiteli organizované zločinecké skupiny určené nebo zaměřené k páčání teroru, teroristického úroku nebo vlastizrady. Obsahově tak ustanovení plynule navazovalo na úpravu odstavce druhého. Trestní zákoník pro takové jednání stanovil trest odnětí svobody pěti až patnácti let či trest propadnutí majetku. V případě obou těchto skutkových podstat došlo oproti původní úpravě zločinného spolčení k obsahové změně co do výčtu trestných činů, který byl rozšířen o trest vlastizrady. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku uvádí, že předmětné změny byly do úpravy promítnuty vlivem rámcového rozhodnutí Rady EU v boji proti terorismu.⁷⁷ Právní úprava v uvedeném znění účinném od 1. 1. 2010 zůstala zachována až do již zmíněné „protiteroristické“ novely.

Kritika ohledně chybějící definice teroristické skupiny se v právních názorech objevovala již s přijetím trestního zákoníku, kdy např. slovenská právní úprava legální definici obsahovala.⁷⁸ Novelou č. 455/2016 Sb., byl pojem teroristické skupiny včleněn do trestního zákoníku, čímž došlo k významovému zúžení definice organizované zločinecké skupiny dle § 129 TrZ, pod kterou svými znaky již nespadala. Teroristická skupina se stala zvláštním případem organizované zločinecké skupiny, která nemusí disponovat takovým stupněm organizovanosti, ale také v ní mohou kromě pachatelů figurovat účastníci na trestné činnosti.⁷⁹ Lze ji chápat jako kvalifikovaný případ spolupachatelství či účastenství ve významově užším smyslu. Definice teroristické skupiny byla systematicky umístěna pod ustanovení § 129a TrZ. V návaznosti na uvedené bylo třeba zasáhnout do kvalifikované skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině vyjádřené v § 361 odst. 2 TrZ, která byla kvůli jejímu zaměření na páčání teroru a teroristického útoku zcela vyňata. Trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině tak od zmíněné novely čítá namísto čtyř pouze tři odstavce. Mám za to, že včlenění definice teroristické skupiny do právní úpravy

⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 19. prosince 2007.

⁷⁸ COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, str. 82.

⁷⁹ JELÍNEK, J.: „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*, č. 3/2007, str. 23–28.

lze hodnotit jedině kladně, zejména s přihlédnutím k rostoucímu podílu tohoto druhu kriminality i na našem území.

Ustanovení § 361 odst. 2 TrZ definuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, když upravuje spáchání trestného činu účasti na OZS v pozici vedoucího činitele či představitele skupiny (nikoli již skupiny co do činnosti speciálně zaměřené). Taková osoba se obvykle ztotožňuje přímo s jejím zakladatelem. Předmětná změna tak výrazně doplnila původní znění zákona, které nepočítalo s přísnějším postihem ústředního článku každého organizovaného zločinného uskupení. Současně byl zaveden zpřísněný trestní postih tomu odpovídající, a to na trest odnětí svobody tři až dvanáct let či trest propadnutí majetku. Obsahem ustanovení § 361 odst. 3 TrZ se budu zabývat v následující části práce pojednávající o souběžné aplikaci ustanovení § 361 TrZ a § 107 TrZ na pachatele trestné činnosti. Ustanovení trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině navíc doplňuje specifická úprava beztrestnosti agenta spolu se zvláštním případem účinné lítosti.

Ustanovení § 362 TrZ reflektuje zvláštní případ účinné lítosti ve vztahu k trestnému činu účasti na organizované zločinecké skupině. Zmíněný institut je výrazem snahy předcházet organizované trestné činnosti, kdy za splnění podmínek pro využití daného ustanovení je pachateli trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině garantována beztrestnost. To je výrazem preference ochrany právem chráněných zájmů, jež jsou trestným činem ohroženy, před zájmem na potrestání pachatele. Z trestněprávního hlediska bych proto řekla, že zákonodárce zde postavil do popředí preventivní a ochranou funkci práva před jeho represivní složkou. Aplikace zvláštního ustanovení o účinné lítosti je podmíněna kumulativním splněním uvedených podmínek:

- 1) Pachatel trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině ve smyslu § 361 TrZ musí o existenci takové skupiny učinit oznámení státnímu zástupci či policejnímu orgánu,
- 2) takové oznámení musí učinit v době, kdy nebezpečí, jež vzniklo právem chráněnému zájmu z jiného trestného činu organizované zločinecké skupiny, může být ještě odstraněno.

Oproti běžnému ustanovení institutu účinné lítosti zde zákon nevyžaduje prvek dobrovolnosti. Takovou podmínku nelze dovést ani za pomoci analogie, jelikož by se jednalo o případ nedovolené analogie v neprospěch pachatele. Při splnění

všech podmínek lze oznámení o organizované zločinecké skupině učinit i prostřednictvím jiného státního orgánu, jedná-li takový pachatel s úmyslem věc oznámit orgánu, který je v dané věci kompetentní. Stejně tak činí-li oznámení voják, může oznámit směřovat i vůči svému nadřízenému vojenskému funkcionáři.⁸⁰

3.2 Institut organizované skupiny

Pojem organizované skupiny není přímo v trestním zákoníku definován, ačkoli jej nalezneme v kvalifikovaných skutkových podstatách trestných činů či v ustanovení o přitěžujících okolnostech. Definice je proto dovozována v rámci rozhodovací praxe soudů. V prvotních snahách byla organizovaná skupina judikaturou chápána jako sdružení více osob s určitým rozdělením úloh mezi své členy, v jejímž důsledku se činnost tohoto seskupení projevuje určitou koordinovaností a plánovitostí. To má za následek snadnější spáchání trestného činu, současně se zvyšuje pravděpodobnost dosáhnout zamýšleného cíle.⁸¹ Takto vyjádřená definice byla konkretizována a doplňována další soudní praxí. Předpokladem pro naplnění pojmu organizované skupiny se tak stalo splnění podmínky, aby šlo o „*minimálně tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost.*“⁸² Ve srovnání se slovenskou právní úpravou, která legální definici organizované skupiny vymezuje, je naše úprava založená na praxi justičních orgánů, což se setkává s kritikou odborné veřejnosti.⁸³ Osobně se rovněž klaním k názoru, že zakotvení legální definice organizované skupiny do naší právní úpravy je žádoucí. A to zejména z důvodu právní jistoty a přehlednosti, kdy současně by byl takový krok přínosem pro rozhodovací praxi soudů.

Mezi členy organizované skupiny dochází k méně závažným dílčím jednáním. Postačuje tak i jednorázové spáchání trestného činu, k němuž nebyla potřeba důkladného řízení, vnitřního rozdělení jednotlivých úloh, nikoli ani

⁸⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 3346-3347.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. května 1976, sp. zn. 4 To 13/76, publikované pod č. 53/1976. Dostupné na: www.beck-online.cz.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. července 1985, sp. zn. 11 To 51/85. Dostupné na: <https://www.codexisuno.cz/2Bc#117>.

⁸³ COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, str. 82.

stabilnější struktura celé skupiny.⁸⁴ Oproti charakteru zločinecké skupiny zde nemusí být dovozován znak dlouhodobosti ani soustavnosti. Přijetí člena v takové skupině nevyžaduje charakter stvrzovacího aktu, pro faktický vznik členství postačuje samotné zapojení do kriminální aktivity v rámci daného společenství.⁸⁵ Od spolupachatelství se pak trestná činnost páchaná členy organizované skupiny odlišuje tím, že vykazuje větší míru plánovitosti a koordinace jednání, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného dokonání trestného činu. Další odlišností je podmínka minimálního počtu osob. K tomu dovedla soudní judikatura, že všichni členové organizované skupiny se nemusí podílet na páchaní trestného činu jako jeho spolupachatelé.⁸⁶ Tzn. nezáleží, zda je taková skupina tvořena pouze pachateli nebo také osobami, které se na trestné činnosti podílí formou účastenství či osobami přímo neztotožněnými, jež mají na spáchaném činu určitý podíl, za podmínky, že jsou trestně stíhané. Pro posouzení relevantního počtu osob je tak podstatné, zda v rámci konané trestné činnosti došlo k součinnosti mezi nejméně třemi reálně existujícími osobami, jejichž jednání bude posouzeno jako jednání člena organizované skupiny. Současně však nehraje roli, nepodaří-li se zjistit totožnost všech členů takového společenství.⁸⁷ Takto dovozená skutečnost výrazně usnadňuje trestní postih a současně umocňuje efektivitu boje s organizovanou kriminalitou. Působí-li pak organizovaná skupina na poli přeshraniční trestné činnosti, není pro naplnění jejich znaků relevantní, zda je jednání organizované skupiny trestně postižitelné dle právních norem všech dotčených států, v jejichž působnosti vykonávala své aktivity.⁸⁸

Jak jsem zmínila výše, pojem organizované skupiny hraje v naší trestněprávní úpravě hned několikerou roli. Nalezneme jej při využití institutu tzv. spolupracujícího obviněného, současně je formulace „jako člen organizované skupiny“ vyjádřena v § 42 TrZ písmene o) jako jedna z obecných přitěžujících okolností. Vedle této možnosti obsahuje celá řada trestných činů přímo ve svých

⁸⁴ VÁVRA, L.: Nikoli každá organizovaná skupina je zločinecká [online]. 10. 12. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/nikoli-kazda-organizovana-skupina-je-zlocinecka>.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. února 2016, sp. zn. 11 Tdo 1236/2015. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 8 Tdo 279/2018. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. září 2018, sp. zn. 4 Tdo 981/2018. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. října 2016, sp. zn. 11 Tdo 268/2016. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

skutkových podstatách okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, když uvádí formulaci „spáchání trestného činu jako člen organizované skupiny“ či „ve spojení s organizovanou skupinou“. Taková konstrukce trestního zákoníku umožňuje přísnější postih pro pachatele, kteří se dopouští i těch méně závažných případů organizované kriminality, nikoli pouze trestných činů spáchaných ve prospěch organizovaných zločineckých skupin. Je-li je projev organizované kriminality přímým znakem kvalifikované skutkové podstaty toho kterého trestného činu, projeví se jako součást výroku o vině.⁸⁹ Současně jenom v případě dvou trestných činů, a to u „*trestného činu provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence*“ dle § 265 odst. 2 písm. a) TrZ a „*trestného činu porušení povinnosti v souvislosti s vydáním povolení a licence*“ dle § 266 odst. 2 písm. a) TrZ, je znakem „pouhé“ spáchání uvedeného trestného činu „ve spojení s organizovanou skupinou“, nikoli jejím členem. Rozhodovací praxe dovodila, že jde o nižší formu spolupráce s takovou skupinou, která se vyznačuje menší koordinací činností, než je typické u přímého členství.⁹⁰ Kromě těchto dvou případů je pak uvedená formulace vyjádřena v několika dalších skutkových podstatách, kde je však spojena s charakterem internacionální organizované skupiny. Některé z kvalifikovaných skutkových podstat totiž vyžadují specifický charakter organizované skupiny, aby byly splněny podmínky pro zvýšení trestní sazby.⁹¹ Zákoník na těchto místech pracuje s organizovanou skupinou, která působí ve více státech, jak je tomu např. u trestného činu obchodování s lidmi, legalizace výnosů z trestné činnosti či zkrácení daně. Judikatura dovodila, že pro naplnění postačuje působení takové skupiny alespoň ve dvou státech, z čehož jeden může být Česká republika.⁹² Ačkoli se na první pohled může zdát, že uvedené pravidlo 2 států včetně toho našeho působí poněkud striktně, mám za to, že s ohledem na závažnost této trestné činnosti je význam formulace dovozen dostatečně.

3.3 Vztah mezi organizovanou zločineckou skupinou a organizovanou skupinou

Judikaturou dovozené znaky organizované skupiny se částečně překrývají se znaky organizované zločinecké skupiny definované v § 129 TrZ, vzájemně se

⁸⁹ VANTUCH, P.: *Trestní zákoník s komentářem 1. vydání*. Nakladatelství ANAG, 2011, str. 378.

⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 2319.

⁹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1241-1242.

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 5 Tdo 794/2004, publikováno pod R 34/2005 tr. Dostupné na www.beck-online.cz.

však nevylučují. Protože naše právní úprava pracuje s oběma výše popsány mi instituty, objevují se otázky ohledně jejich vzájemné aplikace pro případy, kdy budou naplněny podmínky pro nejednu právní kvalifikaci. V praxi je taková situace velmi častá. K tomu se např. váže skutečnost, že aby byl člen organizované zločinecké skupiny potrestán za pouhé členství, nemohl by téměř aktivně konat. Proto se domnívám, že obvykle se jedná o případy, kdy takovým rozvětveným článkům skupin nelze jejich jednání dostatečně prokázat a následně je za ně postihnout.

Lze říct, že termín organizované skupiny je obsahově plně zahrnut do pojmu organizované zločinecké skupiny, čímž ji vyzdvihuje do roviny speciality v tomto právním vztahu. Obecně lze proto vztah mezi oběma instituty definovat tak, že organizovaná skupina je subsidiární formou trestné součinnosti ve vztahu k organizované zločinecké skupině.⁹³ Avšak ani tohle pravidlo není bezvýjimečné. Znamenalo by totiž, že předmětné termíny nemohou být uplatňovány vedle sebe. Rozhodla jsem se tak uvedenou problematiku shrnout v této části mé práce a současně upřesnit vzájemný vztah obou pojmů. Dále se budu věnovat těm ustanovením v trestním zákoníku, jež se bezprostředně dotýkají jak úpravy organizované zločinecké skupiny, tak organizované skupiny.

3.3.1 Problematika souběhu trestných činů

Mezi uvedenými instituty funguje jistá prostupnost i v oblasti postihu. Ustanovení § 107 odst. 2 TrZ umožňuje, aby pachatel, který se dopustil trestného činu jako člen organizované skupiny či ve spojení s takovou skupinou (ať už ve smyslu obecné přitěžující okolnosti či okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby při některé z konkrétních skutkových podstat), mohl být též považován za pachatele, který se dopustil spáchání takového trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Ustanovení vyjadřuje zpřísněný postih pro daného pachatele, kterému tak lze uložit trest odnětí svobody za současné aplikace ustanovení § 108 TrZ.⁹⁴ Zároveň jde o výjimku ze vzájemného vztahu subsidiarity a speciality obou institutů. V reálném případě si můžeme představit případ trestného činu dle § 233 odst. 1, 3 písm. b) TrZ padělání a pozměnění peněz značného rozsahu, za který hrozí postih trestem odnětí svobody v rozmezí 5-10 let. Tito pachatelé budou v rámci své spolupráce vytvářet organizovanou skupinu.

⁹³ ŘÍHA, M.: K problematice organizované kriminality. *Trestní právo*, č. 7–8/2007, str. 11.

⁹⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 1242.

Pokud však tahle skupina figuruje již v rámci širšího celku, organizované zločinecké skupiny, je pachatele rovněž možné postihnout dle § 107 odst. 1 TrZ, čímž danou trestnou činnost páchají rovněž ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Horní hranice trestní sazby dle § 233 odst. 3 TrZ se pak obligatorně zvýší o 1/3 dle § 108 TrZ. Danou úpravu hodnotím kladně z důvodu, že ustanovení umožňuje zpřísněný postih pachatelů, u nichž by délka trestní sazby odpovídající konkrétnímu trestnému činu nebyla dostačující. Současně dopadá na ty členy organizovaných zločineckých skupin, kteří páchají trestnou činnost v rámci méně řízených organizovaných skupin.⁹⁵

Uvedené ustanovení § 107 odst. 2 TrZ vyjadřuje určitý průlom právní zásady zákazu dvojího přičítání v případě těchto dvou institutů. Současně zakotvuje legální rozlišení pojmů „organizovaná zločinecká skupina“ a „organizovaná skupina“, s nimiž trestněprávní předpisy ve svých úpravách operují. Z uvedeného vyplývá, že není třeba, aby organizovaná skupina naplnila veškeré znaky uvedené v § 129 TrZ, jež jsou právně relevantní pro kvalifikaci organizované zločinecké skupiny.⁹⁶ Odlišení obou institutů založených na rozdílných předpokladech zdůvodňuje, proč zákonodárce paralelní aplikaci obou ustanovení umožnil. Spolu s přihlédnutím k vysoké závažnosti páchané trestné činnosti. Obdobný případ rovněž dovodila soudní judikatura s tím rozdílem, že taková osoba bude trestně odpovědná dle § 361 TrZ. Dopustí-li se pachatel trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině dle ustanovení § 361 TrZ, může spáchat další trestný čin zakotvený ve zvláštní části trestního zákoníku jako člen organizované skupiny.⁹⁷ Pachatel tak může být uznán vinným za trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 odst. 1 TrZ v jednočinném souběhu s takovým trestným činem, který spáchá jako člen organizované skupiny (působící ve více státech). Spáchání dílčích trestných činů totiž v daném případě představuje formu účasti pachatele na činnosti organizované zločinecké skupiny.⁹⁸ To si lze představit v situaci, dopustí-li se zakladatel organizované zločinecké skupiny s jejími nejbližšími členy např. trestného činu zkrácení daně dle § 240 odst. 3 TrZ

⁹⁵ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. května 2017, sp. zn. 4 Tdo 311/2017. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. prosince 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

⁹⁸ SOTOLÁŘ, A. a spol.: Ustanovení § 361. *Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015.

s tím, že danou činností spáchají škodu velkého rozsahu. Osoby je možné postihnout za účast ve skupině dle § 361 odst. 1 TrZ. Naopak za spáchaný trestný čin zkrácení daně se škodou velkého rozsahu budou postihnuti dle § 240 odst. 1, 3 TrZ ve spojení s § 107 odst. 1 TrZ, jelikož jej spáchali ve prospěch organizované zločinecké skupiny. O jednotlivých trestných činech se rozhodne samostatnými výroky. V praxi je uvedená aplikace souběhu trestných činů pravidlem u osoby zakladatele organizované zločinecké skupiny spolu s členy mu nejbližší podřízenými. Naopak u osob figurujících ve vzdálenějších strukturách, které již nejsou přímo řízeny zakladatelem, bude obvykle existenci § 361 odst. 1 TrZ obtížné prokázat.

Přesto je však nutné respektovat již zmíněnou zásadu zákazu dvojího přičítání v případě souběhu týchž skutečností. Mluvíme o nemožném souběhu dvou odlišně kvalifikovaných jednání, které se však týkají shodného institutu organizované zločinecké skupiny. Tedy o nedovoleném souběhu ustanovení § 107 TrZ v přímé aplikaci na trestný čin dle § 361 TrZ. Dopustí-li se pachatel trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 odst. 1 nebo 2 TrZ, který postihuje již samotné členství v takové skupině či jinou formu účasti na její činnosti, není současně možné aplikovat zpřísnující úpravu ustanovení § 107 TrZ a § 108 TrZ, jež definuje trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Takto vyjádřená restrikce je zakotvena přímo v § 361 odst. 4 TrZ.

3.3.2 Aplikace obecné přitěžující okolnosti

Obecná přitěžující okolnost ve znění: „spáchá-li pachatel trestný čin jako člen organizované skupiny“ je upravena v § 42 písmene o) TrZ. Jelikož v kontextu trestního zákoníku figuruje takto vyjádřená přitěžující okolnost vedle okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, které jsou přímým znakem konkrétních skutkových podstat trestných činů, nelze je aplikovat paralelně. Současně není možná souběžná aplikace ustanovení § 42 písm. o) TrZ ve spojení s trestným činem spáchaným ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 TrZ. Jednalo by se o dvojitě zvýšení trestní sazby při aplikaci § 108 TrZ, kdy se obligatorně zvyšuje horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody o $\frac{1}{3}$. V uvedeném se tak opět uplatňuje zásada zákazu dvojího přičítání. Stejně by tomu bylo v případech zvláště závažné recidivy a s tím spojené aplikace dle § 59 TrZ. U trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ) je dle mého názoru taková aplikace taktéž vyloučena, když zákonodárce zde formu samotné účasti povýšil

na dokonáný trestný čin, který se co do povahy s aplikací přitěžující okolnosti „spáchá-li pachatel trestný čin jako člen organizované skupiny“ vylučuje. Výčet přitěžujících okolností je v trestním zákoníku demonstrativní. Proto může být tam, kde není taková okolnost přímo znakem skutkové podstaty trestného činu, dovozena další přitěžující okolnost v podobě „spáchání trestného činu členem organizované skupiny působící ve více státech“ či „spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou“.⁹⁹

Co do aplikace je možné paralelně kvalifikovat přitěžující okolnost dle § 42 písm. o) TrZ spolu s okolností polehčující dle § 41 písm. n) TrZ, tedy spáchá-li pachatel zločin jako člen organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou či ve prospěch organizované zločinecké skupiny a současně naplní podmínky pro objasnění takové trestné činnosti jako spolupracující obviněný.

3.3.3 Institut spolupracujícího obviněného

Trestní zákoník pracuje na více místech s pojmem spolupracujícího obviněného, jehož úprava vyjadřuje legislativní snahu účinného boje proti organizovanému zločinu. Smyslem tohoto institutu je namotivovat pachatele ke vzájemné spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, které se podílí na postihu zmíněného druhu kriminality. Právě v okruhu závažných trestných činů je na takto vypovídající pachatele vyvíjen vysoký tlak ze strany kriminální skupiny, který může mít podobu drastického zastrásování či dokonce fyzické likvidace svědků. Koncept spolupracujícího obviněného byl převzat z anglosaského právního systému pod vlivem úpravy korunního svědka.¹⁰⁰ Do našeho právního řádu byl zaveden trestním zákoníkem spolu s novelou zákona č. 41/2009 Sb., kterým se mění trestní řád č. 141/1961 Sb., s účinností od 1. 1. 2010. S ohledem na procesní i hmotněprávní aspekty je institut spolupracujícího obviněného upraven v obou předpisech, tzn. v trestním zákoníku i trestním řádu. Samotnému označení pachatele za spolupracujícího obviněného předchází splnění poměrně přísných podmínek, a to z důvodu, že při takové aplikaci dochází k zásahům do právní zásady legality a oficiality řízení, včetně omezení principu rovnosti účastníků před zákonem.¹⁰¹ Do novely trestního řádu z roku 2012 se navíc využítí institutu

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 569.

¹⁰⁰ KOUDELKA, Z.: Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*, Brno, Vysoká škola Karla Engliše, roč. 2018, č. 1, str. 33-39.

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.

spolupracujícího obviněného uplatňovalo pouze pro případy spáchání zvláště závažných zločinů. Je však na pozoru neopomenout kladený důraz na důležitost a zvýšený zájem na rozšifrování sítí organizovaných (zločineckých) skupin, do jejichž spleťových struktur svázaných mlčenlivostí se obtížně proniká. Vedle toho i využití daného nástroje obsahuje určité riziko, jenž spočívá v nejisté pravdivosti výpovědi takto vypovídajícího obviněného. Umožní-li tak spolupracující obviněný rozkrýt organizovanou trestnou činnost, protihodnotou mu bude snížení trestu či úplné upuštění od potrestání. V kontextu trestního zákoníku se jeho úprava dotýká obou institutů, tedy jak organizované skupiny, tak organizované zločinecké skupiny.

Definici spolupracujícího obviněného nalezneme pod ustanovením § 178a TŘ. Dle této úpravy může označit obviněného za spolupracujícího výlučně státní zástupce v podané obžalobě. Od poslední trestněprávní novely je navíc s účinností od 1. 10. 2020 státní zástupce oprávněn takto označit obviněného za spolupracujícího i v dohodě o vině a trestu. Pro takový postup musí být kumulativně splněno několik podmínek uvedených § 178a odst. 1 TŘ, kdy takový pachatel:

- a) Učiní státnímu zástupci oznámení o skutečnostech, jež jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve prospěch organizované zločinecké skupiny či ve spojení s organizovanou skupinou. Současně musí být splněno kritérium závazku pachatele, že o uvedených skutečnostech podá jak v přípravném, tak i soudním řízení úplnou a pravdivou výpověď,
- b) dozná se k trestnému činu, pro nějž je trestně stíhán, nejsou-li zde důvodné pochybnosti o tom, že takové přiznání učinil svobodně, vážně a určitě,
- c) musí souhlasit s označením své osoby jako spolupracující obviněný.

Při označení musí brát státní zástupce ohled na povahu trestného činu (jenž se obviněný zavázal objasnit a současně i toho, k němuž se doznal), osobu obviněného a také další okolnosti případu. Konkrétně přihlédne k případnému podílu obviněného na spáchání trestného činu, který chce objasnit, způsobu, jakým se na takovém činu podílel a k následkům, které trestnou činností způsobil.¹⁰² Pro označení tak nestačí kumulativní splnění podmínek pod písmeny a) až c),

¹⁰² § 178a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

jelikož aplikace tohoto ustanovení je fakultativní volbou státního zástupce.¹⁰³ Judikaturou bylo navíc dovozeno, že postavení spolupracujícího obviněného může odůvodňovat také skutečnost, že v daném řízení byl proveden důkaz prostřednictvím výpovědi tohoto pachatele učiněných v jiných trestních řízeních. To za podmínky, že jde o výpovědi daného pachatele, které podal v postavení svědka v jiných věcně souvisejících, ačkoliv samostatně vedených trestních řízeních, a jimiž významnou mírou přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s takovou skupinou, případně zločinu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny.¹⁰⁴

Od novely č. 193/2012 Sb.,¹⁰⁵ je možné osobu označit za spolupracujícího obviněného v řízení o zločinu, když bylo upuštěno od počátečního kritéria využití institutu toliko v řízení o zvláště závažném zločinu. Aplikace není vyloučena ani v řízení o zločinu právnických osob či mladistvých.¹⁰⁶ Změnou úpravy došlo ke zmírnění podmínek pro aplikaci institutu, současně však byly zahrnuty určité restriktce. Novela vyňala z úpravy postup, kdy pro označení osoby za spolupracujícího obviněného postačovalo učinit oznámení o skutečnostech, jež mohou zabránit dokonání určitého zločinu. Uvedené kritérium bylo snadno splnitelné, když z pohledu obviněného stačilo rozkrýt toliko jeden z útoků, což orgánům nepřispělo k rozšifrování struktury celé skupiny. Proto začala být nadále taková skutečnost posuzována jako obecná polehčující okolnost.¹⁰⁷

Při splnění všech výše uvedených podmínek, tedy poté, co má státní zástupce k dispozici podání či jiný podnět obviněného, který splňuje veškeré náležitosti dle § 178a odst. 1 TR, musí dojít k výslechu obviněného dle § 178a odst. 3 TR. Před výslechem je obviněný povinně seznámen se svými právy, s podstatou institutu spolupracujícího obviněného, s povinností setrvat na obsahu svého dosavadního doznání a s podmínkou dodržení svých závazků. Současně jej musí státní zástupce obeznámit s negativním následkem v případě porušení povinnosti dodržet své závazky, a to v podobě ztráty označení za spolupracujícího obviněného.

¹⁰³ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 2321/2322.

¹⁰⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018.

¹⁰⁵ Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁰⁶ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství. Dostupné na: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SIN_19-2017-p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

¹⁰⁷ VANTUCH, P.: Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*, č.10/2012, str. 6 a násl.

Následuje fáze samotného výslechu, která se týká okolností ve věci oznámení obviněného o rozhodných skutečnostech dle písmene § 178a odst. 1 písm. a) TŘ spolu s doznáním k trestnému činu dle písmene b) téhož ustanovení. Dále je státní zástupce povinen výslech směřovat k obligatorní fázi poučení o tom, zda si je obviněný vědom následků celého postupu ohledně označení jeho osoby za spolupracujícího obviněného. Úprava však nechává prostor i pro fakultativní část výslechu, kdy se státní zástupce může dotázat na další skutečnosti, jež považuje pro následný postup za podstatné. Jak vyjádření o způsobilých skutečnostech, tak výpověď obviněného o pravdivých a úplných informacích týkajících se trestné činnosti, zaznamenává státní zástupce povinně formou protokolu. Oproti tomu slib o pravdivosti a úplnosti výpovědi může mimo uvedenou formu učinit i sám obviněný skrz vlastnoručně podepsané písemné prohlášení. Co se týče posouzení věrohodnosti výpovědi obviněného, ta se hodnotí v porovnání s doposud nashromážděnými důkazy. Uvedené skutečnosti a stvrzení pravdivosti musí současně odpovídat tomu, co obviněný vypověděl v rámci přípravného řízení. Zaprotokolovaná výpověď o trestné činnosti spolu s doznáním obviněného jsou pak způsobilé důkazy využitelné v soudním řízení.¹⁰⁸ S ohledem na konkrétní dikci zákonného ustanovení nesmí výslech, alespoň co do obligatorních náležitostí, realizovat jiný subjekt než státní zástupce. Přípustnost policejního orgánu by pak byla možná pouze ohledně fakultativní stránky výslechových náležitostí.¹⁰⁹

První ustanovení, v němž se s termínem spolupracujícího obviněného setkáme v trestním zákoníku, je současně vyjádřením obecné aplikační zásady. Označení za spolupracujícího obviněného je proto obecnou okolností, k níž se při trestání obligatorně přihlíží. Ustanovení § 39 TrZ upravuje princip aplikovaný při stanovení druhu a výměry trestu, při kterém je soud vedle celé řady aspektů povinen přihlédnout též k institutu spolupracujícího obviněného. Konkrétně k míře, v jaké k objasnění organizovaného zločinu přispěl. Podstatou z toho vyplývající je pak otázka, co stát takové osobě, která pomocí důvěrných informací zevnitř organizované struktury pomůže rozkrýt síť, jejíž je členem, může nabídnout?

a) Jednu z odpovědí představuje ustanovení § 41 TrZ upravující polehčující okolnosti, v jejichž výčtu pod písmenem n) nalezneme mírnější postih v případech tzv. spolupracujícího obviněného. Podmínkou pro možnou aplikaci uvedené

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 2317-2320.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 2323/2324.

polehčující okolnosti je skutečnost, že pachatel přispěje k objasňování takové trestné činnosti, která byla spáchána členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou či ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Systematicky je zařazena hned za polehčující okolnost nápomoci pachatele v objasňování trestné činnosti, která je její základní verzí.¹¹⁰ Aplikacně je možné k okolnosti přihlídnout jak v případě trestného činu podle § 361 TrZ, při kvalifikaci dle § 107 TrZ (v návaznosti na aplikaci § 108 TrZ, kdy se pachateli prvotně trestní sazba obligatorně zvýší), tak při trestném činu, jehož znakem kvalifikované skutkové podstaty je spáchání činu členem organizované skupiny nebo je-li u něj dána taková přitěžující okolnost. Ve vztahu k dalším možným benefitům spolupracujícího obviněného se k aplikaci polehčující okolnosti dle § 41 písm. n) TrZ přistoupí pouze tehdy, nebudou-li splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody či pro upuštění od potrestání.

b) Dále trestní zákoník zakotvuje povinnost osobě spolupracujícího obviněného mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby v souladu s § 58 odst. 5 TrZ. Ustanovení je možné uplatnit i vůči mladistvému, když právní úprava mladistvých nevymezuje v tomto směru žádnou speciální úpravu.¹¹¹ Do novely č. 193/2012 Sb., upravovalo zmíněné ustanovení § 58 odst. 5 TrZ (donesávna ještě pod § 58 odst. 4 TrZ) pouhou možnost, nikoliv povinnost mimořádně snížit trest odnětí svobody soudem. Soud tak bude postupovat, pokud jsou splněny veškeré podmínky pro definici spolupracujícího obviněného dle § 178a odst. 1 TR. Současně je nutné, aby takový obviněný úplně a pravdivě vypovídal o skutečnostech, jež jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu, který byl spáchán ve spojení s organizovanou skupinou či přímo jejími členy, anebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Při rozhodnutí o mimořádném snížení trestu odnětí svobody je rovněž nutné přihlídnout k dalším okolnostem. Roli hraje povaha trestného činu, k němuž se obviněný doznal v porovnání se zločinem, k jehož objasnění přispívá, osoba pachatele a význam jeho jednání, včetně dalších okolností případu, zejména případný podíl obviněného na spáchaném zločinu a způsobené následky. Při snížení trestu odnětí svobody spolupracujícímu obviněnému neplatí restrikce uvedené v § 58 odst. 4 TrZ, jako je tomu při „běžném“ snížení trestu odnětí svobody. Není tak pevně stanovena

¹¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 551.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 796.

minimální hranice určená v návaznosti na dolní hranici trestní sazby konkrétního trestu odnětí svobody, pod níž nelze ukládaný trest snížit.¹¹² K aplikaci daného ustanovení na pachatele, který spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny, se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 19. 6. 2018, pod sp. zn. 6 Tz 6/2018. U takového pachatele není možné aplikovat ustanovení § 108 TrZ o zvýšení horní poloviny trestní sazby spáchaného činu. Ačkoli se tedy pachateli oznámí, že spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pak je-li označen za spolupracujícího obviněného a splní-li rozhodující náležitosti, aplikuje se na jeho případ mimořádné snížení trestu odnětí svobody „pouze“ ze základní, případně kvalifikované skutkové podstaty trestného činu.¹¹³ Ačkoli na jedné straně uvedené ustanovení spolu s rozhodnutím NS umožňuje pachateli takto závažného trestného činu uložit trest poměrně nízkého trvání, na straně druhé mám za to, že díky spolupráci tohoto pachatele vzniká možnost rozkrýt rozsáhlou zločineckou síť až s několika pachateli, což je značným přínosem přesahujícím takovou skutečnost.

c) Třetí možnost je vyjádřena v obou základních trestněprávních předpisech. Prostřednictvím novely č. 193/2012 Sb.,¹¹⁴ s účinností od 1. 9. 2012, byl do trestního zákoníku včleněn zcela nový druhý odstavec § 46 TrZ a do trestního řádu taktéž nové ustanovení odst. 2 § 178a TŘ. Nová úprava doplnila předpisy o institut upuštění od potrestání pachatele označeného za spolupracujícího obviněného. Jak uvádí důvodová zpráva, zavedení institutu upuštění od potrestání bylo projevem toho, že zájem státu na rozkrýtí organizovaných (zločineckých) struktur je vyšší než zájem na potrestání pachatele. Současně vidina beztrestnosti přináší pro obviněného větší motivaci spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Právě z důvodu širší uplatnitelnosti takto zavedené úpravy přivedla zmíněná novela zásadní změnu v aplikaci, když nově bylo možné institut spolupracujícího obviněného využít nejen pro zvlášť závažné zločiny, ale pro všechny zločiny.¹¹⁵ Zejména pak s ohledem na postih korupčních jednání.¹¹⁶ Trestní řád tak v souladu s danou úpravou zakotvil v ustanovení § 178a odst. 2 TŘ možnost státního zástupce

¹¹² § 58 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018.

¹¹⁴ Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹¹⁶ VANTUCH, P.: Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*, č.10/2012, str. 6 a násl.

v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání. Stejně tak může státní zástupce přistoupit k návrhu na podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, pokud považuje za nezbytné sledovat po stanovenou dobu pachatelovo chování. V obojím případě jde o fakultativní postup, na nějž nemá obviněný nárok. Trestní řád však uvádí taxativní výčet podmínek, po jejichž splnění vzniká možnost k aplikaci návrhu na upuštění od potrestání přistoupit:

- a) obviněný nesmí spáchat takový trestný čin, jenž bude závažnější než zločin, k jehož rozkrytí a objasnění přispěl,
- b) na spáchaném zločinu, k jehož rozkrytí přispěl, se nesměl podílet jako organizátor či návodce,
- c) pokud trestným činem, jehož se dopustil, nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví¹¹⁷ či smrt,
- d) nevyvolal-li svým chováním důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TrZ (zvláště nebezpečná recidiva a s tím spojená aplikace fakultativního zvýšení trestu v horní polovině trestní sazby o $\frac{1}{3}$).

Ve srovnání se slovenskou právní úpravou se naše úprava v daném ohledu značně rozchází. Slovenský trestní řád přistupuje k možnosti uložit pachateli upuštění od potrestání značně benevolentněji a nechává tak usvědčujícím orgánům prostor pro zvážení, zda celospolečenský zájem na objasnění daného činu přesahuje zájem společnosti nad potrestáním spolupracujícího obviněného. Může se tak stát, že za spolupracujícího zde bude označen i pachatel nespĺňující výše uvedené podmínky našeho trestního řádu (např. trestného činu s následkem usmrcení apod.). V daném ohledu mám za to, že naše podmínky jsou vymezeny vhodněji, když pachatelé takto závažné trestné činnosti nemohou naplnit podmínky beztrestnosti. Na druhou stranu si umím představit, že slovenská úprava je z pohledu praxe přínosnější, když pachatelé velmi závažné činnosti jsou pod vidinou daného rozhodnutí více motivováni ke spolupráci. Přínos této úpravy by mohl nastat také tehdy, pokud by nastala určitá velmi ojedinělá situace, v níž by byl opravdu tento celospolečenský zájem naplněn. Konečné rozhodnutí navíc stejně zůstává

¹¹⁷ Dle § 122 odst. 2 TrZ je těžká újma na zdraví definována jako vážná porucha zdraví či jiné vážné onemocnění. Zákon dále vyjmenovává, že za těžkou újmu na zdraví lze považovat zmrzačení, ztrátu nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, poškození důležitého orgánu, ochromení údu, zohyzdění, ztrátu nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy anebo delší dobu trvající poruchu zdraví (dle judikatury alespoň v období 6ti týdnů).

fakultativní volbou státního zástupce. Avšak riziko vidím v tom, že je zde širší možnost zneužití daného institutu.¹¹⁸

V našem prostředí při splnění výše uvedených předpokladů musí státní zástupce zvážit zákonem všechny uvedené okolnosti, které mohou mít vliv na rozhodnutí o využití institutu upuštění od potrestání. Hodnotí zejména povahu trestného činu, který se zavázal obviněný objasnit v komparaci s trestným činem, k jehož spáchání se doznal, dále přihlédne k míře, v jaké obviněný reálně může přispět k rozkrytí organizované trestné činnosti a zohlední význam výpovědi obviněného pro trestní řízení s ohledem na množství a povahu shromážděných důkazů. Posoudí též osobu obviněného spolu s okolnostmi případu, konkrétně zda se obviněný sám podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, případně jakým způsobem tak učinil a jaké následky způsobil. Fakultativně může státní zástupce přihlédnout i k dalším aspektům.¹¹⁹ Jsou-li všechny uvedené okolnosti splněny a považuje-li to státní zástupce vzhledem ke zváženým okolnostem za nezbytné, smí přímo v obžalobě navrhnout, ať soud (podmíněně) upustí od potrestání takového pachatele (s dohledem).

K tomu navazuje úprava uvedená v § 46 odst. 2 TrZ, na kterou oproti trestnímu řádu při splnění předpokladů vzniká nárok. Jejím zavedením se dostalo spolupracujícím obviněným určité jistoty, že při splnění všech zákonných náležitostí soud návrhu vyhoví a obligatorně upustí od potrestání pachatele. Nebudou-li pak splněny podmínky pro beztrestnost dle § 46 odst. 2 TrZ, přistoupí soud k obligatorní aplikaci § 58 odst. 5 TrZ a sníží takovému pachateli trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby.¹²⁰ Současně je možné přejít k aplikaci dle § 48 odst. 1 TrZ a za splnění podmínek přistoupit k podmíněnému upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného s dohledem. Pro využití ustanovení § 46 odst. 2 TrZ musí být v první řadě splněny podmínky dle § 178a odst. 1, 2 TŘ. Za druhé musí obviněný podat v přípravném i soudním řízení úplnou a pravdivou výpověď ohledně skutečností, jež jsou způsobilé významně přispět k rozkrytí zločinu spáchaného samotnými členy či ve spojení s organizovanou skupinou, anebo zločinu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Zákon

¹¹⁸ POLÁK, P.: Svedok v trestnom konaní. *Justičná revue 10/2011*. Žilina, Eurokódex, 2011, 296 str. 253.

¹¹⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 2322-2323.

¹²⁰ VANTUCH, P.: Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*, č.10/2012, str. 6 a násl.

dále vymezuje negativní podmínky, za kterých nelze k využití institutu upuštění od potrestání u spolupracujícího obviněného přistoupit. Jde o shodné případy, jaké jsou taxativně vymezeny v ustanovení § 178a odst. 2 TŘ.

Je zřejmé, že prvotní podnět k dalšímu postupu dává státní zástupce, který musí prvně obviněného označit v obžalobě za spolupracujícího, jinak soud nemůže aplikovat § 46 odst. 2 ani ustanovení § 58 odst. 4 TrZ. Naopak soud není povinen takové označení přijmout, zjistí-li z provedeného dokazování, že pachatel nesplňuje podmínky a nenapomohl k objasnění trestné činnosti.¹²¹ Daná otázka byla často řešena i v rámci soudní judikatury, kdy skutečnost, že soud není vázán tímto označením byla přímo dovozena (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.09.2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015). Na druhou stranu nemá být nezávazností označení vůči soudu popřena procesní závaznost tohoto označení vůči obviněnému v rámci celého průběhu řízení. Nastane-li tak u obviněného (i potencionální) změna podmínek pro označení spolupracujícího obviněného, má obviněný znát aktuální náhled soudu na svůj status a stejně tak má být obviněnému zachována možnost změnit svou procesní obranu. O tom, že obviněný již není označen statutem spolupracující osoby, nesmí být obeznámen např. až v odůvodnění rozsudku ve věci samé (nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3525/16). K tomu judikatura dovodila přímý postup pro tyto případy, kdy bude obviněný v obžalobě za spolupracujícího označen, avšak soud dospěje k názoru, že mu daný status nepřizná. Tedy na takovou možnost musí soud obviněného upozornit nejpozději před vynesením rozsudku, současně mu na jeho žádost umožní odročit hlavní líčení a poskytne mu pětidenní lhůtu k přípravě obhajoby. Nedodržení tohoto principu je dovozeno jako podstatná vada řízení.¹²²

Poslední novelou zákona doznala úprava s účinností od 1. 10. 2020 nejen změnu ohledně oprávnění státního zástupce označit osobu za spolupracujícího obviněného i v dohodě o vině a trestu, ale rovněž změnu ve formě přidání ustanovení § 178a odst. 4 do TŘ. Dané ustanovení ukládá spolupracující osobě povinnost dodržet závazky a vytrvat u svého doznání k trestnému činu ve smyslu § 178a odst. 1 TŘ i v případech, skončí-li jeho trestní stíhání dříve než trestní stíhání ostatních obviněných v případě zločinu, k jehož objasnění se rozhodl zavázat. Sankcí pak je, že nedodržení této povinnosti zakládá důvod pro obnovu řízení vedeného

¹²¹ DRAŠTÍK, A.: *Trestní zákoník, komentář, 1. vydání*. Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 467.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 317/2020.

v neprospěch této spolupracující osoby. Mám za to, že úprava zde reagovala na nedostatky situací nastávajících v praxi.

Ačkoli samotný institut spolupracujícího obviněného již figuruje v naší právní úpravě poměrně delší dobu, mám za to, že se právní úprava potýká s vícero nedostatky. Jejich řešením by mohl institut spolupracujícího obviněného dosáhnout většího významu a četnějšího využití v praxi. Stejně tak se naše úprava může v mnoha směrech inspirovat legislativou zahraničních států, které s využitím institutu spolupracujícího obviněného mají nejen rozmanitější, ale rovněž dlouhodobější zkušenosti.

3.3.3.1 Problematika úpravy spolupracujícího obviněného

Dle mého názoru je zavedení institutu spolupracujícího obviněného značným přínosem právní úpravy. Z případů v praxi však vyplývá, že z důvodu hrozeb nátlaku ze strany organizované skupiny nemají její členové tendence vypovídat v trestním řízení. Stejně tak se z obecných poznatků dozvídáme, že většina obviněných členů zločineckých struktur v přípravném řízení nespolupracuje s orgány činnými v trestním řízení.¹²³ Důvod takového jednání pachatelů lze vidět v situaci, kdy obviněný pod nabídkou označení za spolupracujícího vyvodí, že jeho spolupráce je nutná právě proto, že proti organizované činnosti neexistuje dostatečné množství důkazů. Problematickým se však z mého pohledu může jevit i fakt, že obviněný při souhlasu se spoluprací nemá žádné pevné garance.

V první řadě není obviněnému zaručeno, že mu bude po splnění všech podmínek status spolupracující osoby vůbec přidělen. Daná skutečnost je okolností odrážející fakt, že institut nemá příliš široké zastoupení. Z hlediska návrhů de lege ferenda lze proto navrhnout, aby byla zákonem stanovena jistá záruka a obligatorní povinnost, že obviněný při splnění veškerých podmínek bude jako spolupracující osoba skutečně označen. K tomu však navrhuji, že ve stanovených případech bude možné přidělení statusu spolupracujícího obviněného ze strany státního zástupce změnit. Je pak zřejmé, že rozhodnutí o přidělení tohoto statusu by muselo být činěno formou odůvodněného rozhodnutí, jež by bylo přezkoumatelné. Takovou úpravu bych však včlenila i do našeho aktuálního znění právní úpravy, v níž zůstává na zvážení státního zástupce, zda bude udělen status spolupracující osoby. Pokud

¹²³ VANTUCH, P: K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi, Trestní právo č. 7-8/2012.

by tak nebyly dle státního zástupce splněny zákonné podmínky pro vyslovení označení za spolupracujícího obviněného, musel by se s nimi vypořádat v rámci odůvodnění zamítavého rozhodnutí. Je pak otázkou, kdo by byl oprávněn podat opravný prostředek do daného rozhodnutí. Zda tedy umožnit obviněnému podat stížnost do zamítavému rozhodnutí státního zástupce či takovou možnost nechat pouze v ojedinelé dispozici, např. nejvyššího státního zástupce. K tomu nutno dodat, že u nás není ani soud povinen označení za spolupracujícího obviněného přijmout při svém rozhodnutí, mám však za to, že v praxi může docházet k mechanickému přejímání statusu uděleného ze strany státního zástupce soudem. Proto si myslím, že by opravný prostředek a zdůvodnění rozhodnutí umožnilo větší transparentnost celého postupu.

Druhou věcí je to, že při rozhodnutí o splnění podmínek beztrestnosti zohledňuje soud velké množství aspektů. To se v pohledu obviněného může jevit jako příliš vysoké riziko v porovnání s tím, jaké možné důsledky hrozí nejen obviněnému, ale i jeho rodině ze strany organizované skupiny. V takovém případě pouhé snížení trestu nemusí být dostačujícím faktorem k doznání se a spolupráci obviněného. Obzvláště pak v situaci, kdy zařazení do výkonu trestu může pro obviněného znamenat mstu ze strany ostatních odsouzených v rámci organizované skupiny. Lze tedy říct, že obviněný nemá dostatečné garance právní ochrany, které by měl v dané situaci stát jednoznačně realizovat. Jelikož je zřejmé, že zákonodárce nemůže zaručit beztrestnost každému vypovídajícímu subjektu, jevila by se východiskem např. taková úprava, která by spolupracujícímu obviněnému, u nějž nedojde k naplnění podmínek pro beztrestnost, zaručila umístění do takové věznice či jejího oddělení, kde mu bude znemožněn kontakt s ostatními členy skupiny. Pro srovnání lze uvést, že obdobnou možnost připouští portugalská právní úprava, která v případech, že je ohrožena bezpečnost svědka v rámci výkonu trestu, přeřadí vězně do jiného oddělení či jiné věznice.¹²⁴

S tímto problémem však nadále souvisí i další ochrana vypovídajícího obviněného a ochrana osob jemu blízkých. Ochranu svědka v našich podmínkách upravují předpisy jako trestní řád, trestní zákoník, zákon o Policii ČR a zákon o Vězeňské službě. Navíc je účinnější a dlouhodobější zvláštní ochrana svědka

¹²⁴ BURIANOVÁ, T., KAVĚNA, M.: Právní úprava ochrany svědka v rámci trestního řízení a možnosti snížení trestu výměnou za spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. *Srovnávací studie č. 1/2007*, Parlamentní institut, Parlament ČR.

zajištěna speciálním zákonem č. 137/2001 Sb., o ochraně svědka¹²⁵ (dále jen „ZOS“). Z důvodu, že zákon předcházel vzniku institutu spolupracujícího obviněného, není v předpisu jeho ochrana výslovně zakotvena. Ta by šla analogicky dovodit z ustanovení § 2 odst. 1 ZOS, které vymezuje, kým zákon rozumí osobu ohroženou a chráněnou. V rámci osobní působnosti se zákon výslovně vztahuje na svědky o osoby mu blízké, dále rovněž na tlumočníky, znalce, obhájce a osoby jim blízké. Daná forma ochrany se proto jeví jako nejefektivnější ve vztahu k osobě spolupracujícího obviněného. Výkladem se dá říct, že zákon s ochranou spolupracujícího obviněného počítá, když se dle textu vztahuje na osobu, která „vypovídá jako obviněná či jinak pomáhá dle trestního řádu“. Na druhou stranu se objevovaly rozpory a potíže ohledně interpretace daného ustanovení. K danému Vantuch uvádí, že v praxi neměl možnost se s tímto postupem ochrany vůči spolupracujícímu obviněnému vůbec setkat.¹²⁶ Z důvodu eliminace výkladových problémů bych tak jako věcný návrh uvedla, aby text zákona ve svém výčtu uváděl výslovnou ochranu osobě spolupracujícího obviněného a osob jemu blízkých. Na daný typ ochrany navíc stejně nevzniká dotčeným osobám právní nárok. Z důvodové zprávy k zákonu vyplývá, že postup ochrany svědka v režimu ZOS není dostupný pro každého, když předpokládá s výjimečnou aplikací u cca 10 osob za rok, to zejména ve vztahu k finanční a organizační náročnosti.¹²⁷ Problém absence speciální úpravy co do ochrany poskytnuté spolupracujícím obviněným může znamenat také to, že bude-li taková ochrana poskytována až okamžikem, kdy označení osoby za spolupracujícího obviněného přijme soud, už může být v prostředí organizovaného zločinu pozdě. Stejně tak povaha věci vylučuje osobě spolupracujícího obviněného přiznat označení anonymního svědka ve smyslu § 55 odst. 2 TŘ. Zde se tedy jedná o shodný problém jako v případě ochrany agenta. Dané utajení totožnosti by představovalo zásah do práva obviněného na obhajobu z důvodu, že jeho výpověď nebude ověřitelná. Současně by nastala situace, kdy jeden z obviněných nemůže být přítomen svému procesu. Jako jediné možné řešení mi připadá souhlasně s názorem Michory vyloučení jeho věci k samostatnému řízení, kde by byly výpovědi ze strany ostatních spoluobviněných pouze čteny

¹²⁵ Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ VANTUCH, P: K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi, Trestní právo č. 7-8/2012.

¹²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

k důkazu.¹²⁸ Avšak mám za to, že daná situace nebude v praxi proveditelná, obzvláště v prostředí organizovaného zločinu, kde by identita spolupracujícího obviněného mohla být velmi brzo odhalena.

Naopak z pohledu orgánů činných v trestním řízení se v úpravě institutu spolupracujícího obviněného jeví nedostatečnou otázka posouzení věrohodnosti výpovědi obviněného. Ta může být mnohdy obtížně poznatelná, ačkoli na ní závisí rozhodnutí státního zástupce o označení za spolupracujícího obviněného. Diskutabilní se tak stala i otázka motivace státních zástupců, kteří z důvodu vidiny rychlého vyřešení věci mohou důvody obžaloby postavit na vyhovující výpovědi spolupracujících obviněných, zatímco nevhodné důkazy potlačit. Proto jako obecné pravidlo platí, že takto podaná výpověď obviněného nesmí představovat jediný a rozhodující důkazní prvek pro usvědčení pachatelů trestné činnosti.¹²⁹ Osobně si však myslím, že vzhledem k malé četnosti využití tohoto institutu nebude k jeho zneužívání v praxi docházet.

Při srovnání institutu spolupracujícího obviněného se slovenskou právní úpravou lze upozorovat, že princip a aplikace daných institutů je v základě obdobná. Rozdílem je pak např. to, že slovenská úprava vedle možnosti upuštění od potrestání a snížení trestu umožňuje v rámci výhod spolupracujícímu obviněnému zmírnit podmínky výkonu trestu. Mám za to, že taková možnost je dobrou variantou motivace pachatele. Zejména v případech, kdy pouhé snížení trestu může na spolupracujícího obviněného působit nedostatečně, když bude beztak umístěn do věznice a podroben zdejšímu režimu. Do této podmínky by pak bylo dle mého názoru vhodné promítnout již výše zmíněnou možnost umístit pachatele do jiné věznice než ostatní odsouzené členy organizované skupiny. Dále slovenský trestní řád přímo zakotvuje, že obviněný se pro spolupráci s orgány činnými v trestním řízení může rozhodnout jak ve fázi přípravného řízení, tak v řízení před soudem po podání obžaloby.¹³⁰ O statusu spolupracující osoby pak rozhoduje namísto prokurátora soud. Dle mého názoru tato úprava opět rozšiřuje možnosti obviněného rozhodnout se pro spolupráci, a proto jí hodnotím kladně.

¹²⁸ MICHORA, Z.: Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství č.4/2017*, str. 43-49.

¹²⁹ KOUDELKA, Z.: Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*, Brno, Vysoká škola Karla Engliše, roč. 2018, č. 1.

¹³⁰ POLÁK, P.: Svedok v trestnom konaní. *Justičná revue 10/2011. Žilina, Eurokódex, 2011*, 296 str. 247.

Další přínos lze vidět v tom, že v prostředí slovenské úpravy lze spolupracujícího obviněného využít i v jiných řízeních, tedy ve věcech, ve kterých není sám obviněn. I danou skutečnost lze považovat za jistý posun v postihu organizovaných zločineckých skupin, kdy pachatel pod vidinou snížení trestu či upuštění od potrestání podá informace o jiné organizované trestné činnosti. V českém prostředí však není uvedená možnost připuštěna, když naše úprava neobsahuje institut podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného obsažený v § 218 zákona č. 301/2005 Z. z, trestný poriadok (dále jen „TP“). Hrozilo by tak, že trestní řízení, v níž vystupuje daná osoba v pozici obviněného, skončí dříve než řízení, ve kterém spolupracuje.¹³¹ V případě podmíněného zastavení trestního stíhání se naopak postupuje tak, že se trestní stíhání vůči dané osobě vyloučí k samostatnému řízení. K tomu dodávám, že daná úprava by u nás vyřešila interpretační problémy týkající se ochrany spolupracujícího obviněného, když spolupracující obviněný v takovém druhém řízení bude vypovídat již v pozici svědka. Je-li následně trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno, prokurátor současně určí zkušební dobu v rozmezí od 2 do 10 let, v níž má obviněný s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat. Po uplynutí zkušební doby rozhoduje prokurátor o tom, zda se obviněný osvědčil. Obviněný však nemá žádné garance, že tak bude skutečně rozhodnuto. Vedle toho slovenská úprava zakotvuje institut dočasného odložení vznesení obvinění dle § 205 TP. Ten umožňuje dočasný odklad vznesení obvinění u těch osob, které se významně podílí na objasnění jednoho z taxativních trestných činů včetně těch spáchaných v souvislosti s organizovanou (zločineckou) skupinou. Předmětný nástroj mi však z mého pohledu připadá přínosný toliko pro stranu orgánů činných v trestním řízení, a ne příliš motivující z pohledu pachatele. Žádný z daných institutů současně není možné využít v případě, kdy jde o organizátora, návodce a objednavatele organizované činnosti. Lze si tedy povšimnout, že ačkoli zákonodárce vyslovil větší benevolentnost slovenské právní úpravy spolupracujícího obviněného, jsou i zde nastoleny jisté restriktivní mantinely. Ve vztahu k ochraně osob však vidím výhodu, že učiněním dohody o spolupráci se status této spolupracující osoby mění z podezřelého na svědka a získává tak

¹³¹ Spolupracující obviněný poprvé nedostal u soudu trest [online]. [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/spolupracujici-obvineny-poprve-nedostal-u-soudu-trest-262906>.

všechny práva a povinnosti s tím spojené.¹³² Slovenská úprava promítla postavení spolupracujícího obviněného také do institutu přerušení trestního stíhání (§ 228 odst. 3 TP) a do zastavení trestního stíhání (§ 215 odst. 3 TP).

Rovněž v České republice se objevily návrhy na zavedení úpravy zastavení trestního stíhání ve vztahu k obviněnému, který přispěl významnou měrou k objasnění organizované kriminality. Dále bylo navrhováno včlenění institutu dočasného přerušení trestního stíhání v případech, kdy se obviněný k činu dozná, informuje o organizovaném zločinu, vydá takto získaný prospěch a nahradí škodu. Vládní návrh zákona byl představen v rámci protikorupčního balíčku v roce 2010, avšak senátem byl zamítnut. Při následném pokusu nebyl návrh schválen Poslaneckou sněmovnou.¹³³ Při srovnání však musím hodnotit, že mi náš návrh institutu dočasného přerušení trestního stíhání připadá vydařenější než podmíněné zastavení trestního stíhání dle slovenské úpravy. Navrhovaný institut spočíval v tom, že rozděloval procesní postup při rozhodování o beztrestnosti pachatele do dvou fází – dočasného přerušení trestního stíhání a zastavení trestního stíhání. Principem tak garantoval, že bude-li trestní stíhání spolupracujícího pachatele podmíněně přerušeno, bude po splnění všech zákonných podmínek tomuto obviněnému skutečně zaručeno, že se stane beztrestným. V opačném případě by se trestní stíhání daného pachatele obnovilo. Současně návrh umožňoval rozhodnout o zastavení trestního stíhání až v okamžiku, kdy bylo pravomocně ukončeno trestní stíhání o zločinu, ohledně kterého se obviněný zavázal ke spolupráci. Oproti slovenské úpravě tak navrhovaný institut dával obviněnému určité garance. Tím byl více motivován k žádané spolupráci, což je rozdílem nejen oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání, ale rovněž oproti jeho přerušení dle slovenského trestního řádu.

Dle výše uvedeného je zřejmé, že současná úprava spolupracujícího obviněného nabízí hned několik návrhů možných změn. Předmětný institut by tak dosáhl nejen širšího a troufnu si říct i četnějšího využití v praxi, ale rovněž by se dal z procesního hlediska hodnotit transparentněji a poskytl by osobě spolupracujícího obviněného

¹³² POLÁK, P.: Svedok v trestnom konaní. *Justičná revue 10/2011*. Žilina, Eurokódex, 2011, 296 str. 248.

¹³³ Návrh poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Poslanecká sněmovna, 2010, VI. volební období.

širší garance a jistoty. Je tedy pouze otázkou, kdy se daná úprava v tomto směru dočká sebemenších novelizací.

4 Postih organizovaného zločinu v českém právním řádu

Vyšetřování a rozkrývání organizovaného zločinu je nezbytnou složkou pro jeho postih. Z důvodu vysoké míry nebezpečnosti stoupá zájem a snaha objasňovat organizovanou trestnou činnost, což je s ohledem na její značnou spleť, prvek vnitřního řízení a vysoký stupeň utajení složitým procesem. Organizované (zločinecké) skupiny využívají při páchání trestné činnosti speciálně upravené mobilní telefony, měnič systém základen či tzv. systém „konvojení“ (šofér za účelem zamezení kontrol policie a celní správy apod.). Pro orgány činné v trestním řízení je proto nezbytné mít k dispozici komplex jak institucionálních, kriminalistických tak legislativních nástrojů.

4.1 Institucionální nástroje boje s organizovaným zločinem

Jednu z nejvýznamnějších složek v dané oblasti představují **útvary Služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV)**, které představují orgány policie činné v trestním řízení. Jejich práce spočívá v prověřování a vyšetřování trestné činnosti, včetně dalších policejních specializovaných služeb. Úřad Služby kriminální policie a vyšetřování je pak organizační jednotkou Policejního prezidia ČR. Součástí tohoto úřadu jsou i následující organizační jednotky napomáhající postihu organizovaného zločinu:

a) NCOZ

V čele organizační struktury vyšetřování organizovaného zločinu u nás stojí Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen NCOZ), která funguje od 1. 8. 2016. Jde o útvar s celostátní působností, který vznikl vzájemným sloučením dříve samostatného útvaru se zaměřením na odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) spolu s útvarem na odhalování korupce a finanční kriminality (ÚOKFK). Zmíněná policejní reorganizace byla odůvodněna neefektivností s tím, že oba předešlé útvary řešily obdobnou náplň agendy. Přitom zaniklý útvar pro odhalování organizovaného zločinu měl na našem území poměrně dlouhou historii, když již v roce 1995 nahradil bývalou Ústřednu kriminální policie. Policejní reorganizace z roku 2016 byla nejen proto hojně diskutovaným tématem, které se setkalo s kritikou zejména ve vztahu k rychlosti a utajení změny této organizační struktury. V období května 2016 byla představena aktualizovaná podoba klíčové koncepce Policie ČR, v níž se stále počítalo se zachováním obou nahrazených policejních útvarů. Ještě v daném měsíci nastaly spekulace o sloučení daných útvarů policie, které mají představovat

obdobu národního kriminálního úřadu. Přípravou koncepce návrhu byl ze strany policejního prezidenta pověřen jeho náměstek Zdeněk Laube. K informacím o sloučení zaujal kritický postoj Nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman, vrchní státní zástupkyně Lenka Bradáčová či Nadační fond proti korupci. Zejména byl v reorganizaci viděn záměr o odstranění nepohodlných lidí z funkce, konkrétně ředitele ÚOOZ Roberta Šlachty. To mohlo být doprovázeno snahou získat citlivá data z probíhajících kauz. O utajenosti celé akce svědčil rovněž přístup Ministerstva vnitra, které tou dobou uvedlo, že organizační změny včas uveřejní, avšak o reorganizaci těchto elitních útvarů policie nemají prozatím informace. Počátkem června policejní prezidium uskutečnilo první oficiální oznámení o reorganizaci, která byla plánovaná počátkem července. K prověření navrhované reorganizace a zjištění, zda je jejím účelem rozprášit ÚOOZ, byla podána trestní oznámení, jimiž se zabývalo Vrchní státní zastupitelství v Olomouci. Datum uskutečnění zamýšlené reorganizace se následně na pokyn ministra vnitra posunulo o měsíc, k nestandardním událostem okolo reorganizace byla poslaneckou sněmovnou zřízena vyšetřovací komise. Rozporuplným se jevila rovněž skutečnost, že do výběrového řízení na ředitele nové jednotky NCOZ se přihlásil jediný zájemce. Hlasování Rady vlády ohledně dalšího odložení plánované reorganizace však nedosáhlo většiny pro schválení tohoto usnesení a vyšetřovací komise žádné z podezřelých motivů změn neprokázala. K 1.8.2016 tak došlo na podkladě podpisu ministra vnitra Milana Chovance k zahájení reorganizace a vytvoření nového útvaru NCOZ. V oné souvislosti odešlo několik elitních detektivů původní ÚOOZ do civilu, ředitel ÚOOZ Robert Šlachta na svou funkci rovněž rezignoval. Je však bezesporu zřejmé, že rozhodnutí o reorganizaci nepředcházelo systematický postup analyzující potřebu takového průběhu akce, jí vyvolané změny a rizika. Rovněž přímé odpovědi na otázky ohledně celé akce vyšetřovací komise dodnes nepřinesla.¹³⁴

V rámci vnitřní organizační struktury se NCOZ dělí na několik sekcí, kde mimo jiné funguje samostatná sekce organizovaného zločinu. Jeho vyšetřováním se útvar podílí na zachování bezpečnosti státu, kdy co do agendy tu zpravidla převažuje postih organizovaného zločinu s přeshraničním prvkem.¹³⁵ Vnitřní

¹³⁴ KONIECZNY, J.: Utajovaná blesková reorganizace policie. Nadační fond proti korupci, dostupné na: https://www.nfpk.cz/p/_userfiles/soubory/publikace/reorganizace_fakta_elaborat.pdf.

¹³⁵ Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV [online]. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpvc.aspx>.

členění sekce kopíruje oblasti vyšetřované trestné činnosti, které se dělí na odbor násilí, obchodu s lidmi a nelegální migrace, zločineckých struktur a padělání.¹³⁶ Ústřední pracoviště a klíčové sekce NCOZ sídlí v Praze. Na regionální úrovni dále funguje jednotlivých sedm expozitur, které jsou umístěny v Olomouci, Brně, Ostravě, Hradci Králové, Plzni, Českých Budějovicích a v Ústí nad Labem.¹³⁷

b) NPC

Pod uvedenou zkratkou se skrývá instituce zvaná jako Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování (NPC). Ta byla dříve součástí struktury bývalého Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ). Avšak dne 15. 1. 2001 byla centrála vyjmuta a stala se tak samostatným specializovaným útvarům. Vlivem rekodifikace trestního práva, kdy v roce 2002 došlo ke sloučení dřívějších úřadu v jeden celek, konkrétně Úřadu vyšetřování Policie ČR, Služby kriminální policie a Služby pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, bylo původní vyšetřovací oddělení jednoho z odborů Úřadu vyšetřování ČR sloučeno s Národní protidrogovou centrálou.¹³⁸ Její náplní je odhalování drogové trestné činnosti na našem území, zejména v mezinárodních a organizovaných formách. Centrála NPC má své sídlo v Praze, dále se její struktura skládá ze šesti expozitur, které se nachází v Brně, Ostravě, Plzni, Ústí nad Labem, Českých Budějovicích a Hradci Králové.¹³⁹

c) ÚSČ SKPV PČR

Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR vznikl jako samostatný útvar rovněž 15. 1. 2001. Jedná se o útvar policie s celostátní působností se sídlem v Praze, jehož specializací je poskytovat ochranu a pomoc osobám ohroženým v souvislosti s trestním řízením. Současně však napomáhá ostatním útvarům policejních složek v trestním řízení, konkrétně realizací

¹³⁶ Výroční zpráva NCOZ za rok 2018. Dostupné na <https://www.policie.cz/clanek/zprava-o-cinnosti-ncoz-za-rok-2018.aspx>.

¹³⁷ POLICIE ČR, plk. JUDr. Jiří Mazánek. [online]. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-ncoz-hleda-nove-kolegy.aspx>.

¹³⁸ NOŽINA, M., VANĚČEK, M.: Národní protidrogová centrála 1991-2016. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skpv-narodni-protidrogova-centrala-aktuality-narodni-protidrogova-centrala-1991-2016.aspx>.

¹³⁹ Policie České republiky Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-narodni-protidrogova-centrala-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>.

předstíraného převodu, zabezpečením krycích dokladů a použitím agenta.¹⁴⁰ Společně s Útvarem zvláštních činností (ÚZČ), Útvarem rychlého nasazení (URNA) a Kriminologickým ústavem (KÚ) představují celorepublikové servisní útvary spadající pod působnost náměstka policejního prezidenta.¹⁴¹

d) ÚZČ

Útvarem zvláštních činností (ÚZČ) rozumíme jediný útvar na našem území, který je oprávněn k realizaci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, k zajištění sledování osob a věcí a rovněž má výkonná oprávnění při dalších specializovaných úkonech. Vedle centrály v Praze je útvar z organizačního hlediska členěn do několika expozitur se sídlem v jednotlivých krajích, které vykonávají úkony spadající do jejich náplně působnosti.¹⁴²

e) URNA

Útvar rychlého nasazení (URNA) je specializovanou jednotkou zaměřenou především na postih terorismu. Její vznik je možné datovat již k roku 1981, kdy působila v rámci Sboru národní bezpečnosti. Daný útvar je příslušný k těm zákrokům, které směřují proti pachatelům v oblasti terorismu, únosům dopravních prostředků a osob, ale rovněž činí kroky namířené proti pachatelům zvláště závažné úmyslné trestné činnosti a proti nebezpečným pachatelům organizovaných trestných činů. V rámci konkrétních zákroků se URNA především realizuje při zadržování rukojmích a nebezpečných pachatelů, mnohdy právě v souvislosti s organizovaným zločinem. V rámci organizační struktury útvar přímo podřízen policejnímu prezidentovi, kdy o jeho vysílání rozhoduje policejní prezident společně s ministrem vnitra.¹⁴³

¹⁴⁰ Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-specialnich-cinnosti-skvv-utvar-specialnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>.

¹⁴¹ Jak konkrétně bude vypadat struktura celostátních útvarů po 1. 7. 2016? [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://tydenikpolicie.cz/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu/>.

¹⁴² Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-zvlastnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-716842.aspx>.

¹⁴³ Policie České republiky - Útvar rychlého nasazení [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-rychleho-nasazeni-policie-ceske-republiky-utvar-rychleho-nasazeni.aspx>.

Finanční analytický úřad (FAÚ)

Jako samostatný správní orgán nezávislý na ministerstvu vznikl Finanční analytický úřad v roce 2017 s tím, že se oddělil od Finančního analytického útvaru Ministerstva financí České republiky. Vznik tohoto útvaru je spojen s novelizací zákona č. 368/2016 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se tak o samostatnou účetní jednotku v podřízenosti Ministerstva financí a kontrolní orgán Poslanecké sněmovny, který coby organizační složka státu zastává funkci finanční zpravodajské jednotky pro ČR.¹⁴⁴ Její hlavní náplní je vyšetřování podezřelých transakcí s cílem hodnotit relevantní informace a vytvářet tak analýzu o podezřelých obchodech. To celé ve spolupráci s Celní a Finanční správou, orgány činnými v trestním řízení či s mezinárodními finančními zpravodajskými jednotkami. V předchozím roce 2020 podal Finanční analytický úřad celkem 426 trestních oznámení a celkem z podvodných transakcí zajistil celkem částku ve výši 3,9 miliardy korun.¹⁴⁵

Zpravodajské služby

Pod pojmem zpravodajské služby rozumíme specializované státní orgány, jejichž úkolem je shromažďovat a vyhodnocovat zpravodajské informace důležité pro státní zřízení, zejména v oblasti terorismu, organizovaného zločinu a ohledně dalších otázek relevantních pro zachování národní bezpečnosti. Ke své činnosti mají oprávnění využívat specifické prostředky a nástroje, které svou povahou mohou zasahovat do ústavně garantovaných práv (např. realizace sledování, prohlídek, otvírání zásilek, odposlechy, zastření identity apod.). V celkovém měřítku hrají zpravodajské služby neodmyslitelnou roli při tvorbě bezpečnostní politiky ČR a zachování její bezpečnostní situace. Jejich postavení je vymezeno zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, přičemž aktuálně najdeme na našem území 3 takto působící subjekty:¹⁴⁶

- Bezpečnostní informační službu,

¹⁴⁴ O komisi [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=7409>.

¹⁴⁵ Finanční analytický úřad loni zajistil 3,9 miliardy korun [online]. 2021 [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/financni-analyticky-urad-loni-zajistil-3-41706>.

¹⁴⁶ Zpravodajské služby a jejich práce s informacemi [online]. Dostupné také z: https://wikisofia.cz/wiki/Zpravodajsk%C3%A9_sluzby_a_jejich_prace_s_informacemi.

- Úřad pro zahraniční styky a informace,
- Vojenské zpravodajství.

4.2 Kriminalistické nástroje boje s organizovaným zločinem

Informace a podněty k vyšetřování organizovaného zločinu jsou z počátku málo jednoznačné, mnohdy není zřejmé, že se jedná o projev organizované trestné činnosti. Podněty k prověření organizované činnosti navíc nemusí být dány pouze zvenčí, ale půjde také o poznatky z jiných fází vyšetřování, ze strany dalších policejních útvarů či finančních institucí. V celém procesu proto hrají klíčovou roli informace zpracované speciálními složkami. Konkrétní počáteční postup směřující k postihu organizovaného zločinu se pak bude odvíjet od jeho typologie a stádia trestné činnosti. Lze si zejména představit úkony směřující k identifikaci skupiny, monitorování její činnosti či pronikání do struktury skupiny.

Při vyšetřování je aplikována celá řada **kriminalistických metod**, které ve své celistvosti představují organizovanou činnost policejních orgánů s využitím prostředků a nástrojů k odhalování organizované trestné činnosti. Zejména se uplatní specifické metody kriminalistiky, a to metody taktické, v jejichž rámci po praktické stránce převažují metody vytvářející systém a strukturu typizovaných vyšetřovacích činností. Za jednu z předních kriminalistických metod je považováno myšlení ve formě **kriminalistických verzí**. Jde o vyvozování a prověřování všech opodstatněných domněnek, které se týkají forem spojení a příčin u dosud nepoznaných (objasňovaných) okolností konkrétní trestné činnosti nebo jiných kriminalisticky významných událostí, a to za účelem zjištění skutkového stavu věci.¹⁴⁷ Subjekt objasňování trestného činu (kriminalista) je tak s využitím kriminalistické verze způsobilý vyplňovat mezery ve znalostech ohledně relevantní kriminalistické události a eliminovat mnohoznačný význam stop trestné činnosti. Na základě zjištěných faktů vyvozuje závěry z původních hypotéz a tím pádem směřuje k objasnění trestné činnosti. Tato prvotní fakta týkající se trestné činnosti jsou pak získávána za pomoci užití dalších metod. V případě vyšetřování organizované kriminality konkrétně mluvíme o zajišťování stop s využitím **metody kriminalistického pátrání** po osobách a věcech, a to za účelem získání informací o totožnosti či pozici hledaného cíle. Pátrání blíže upravuje i ZPČR ve svém § 68, zejména ve vztahu k oprávnění policie žádat o potřebné informace. V průběhu

¹⁴⁷ NĚMEC, M.: *Vybrané problémy kriminalistické taktiky*. Praha – Armex 1999, str. 28.

procesu vyšetřování se rovněž užívá **metoda prohlídky**. Ta spočívá v prohledání míst a osob z důvodu zajištění věcí a osob relevantních pro trestní řízení a současně slouží k nalezení či zajištění věcí obecně nebezpečných. Prohlídka jako domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků a osobní prohlídka jsou upraveny v trestním řádě a věnuji se jim v kapitolách níže. V zákoně o Policii ČR jsou naopak prohlídky upraveny roztržštěně, a to v následujícím znění:

- prohlídka osoby v rámci odebrání zbraně dle § 35 ZPČR,
- prohlídka před umístěním osoby do cely dle § 29 ZPČR,
- prohlídka dopravního prostředku dle § 42 ZPČR,
- prohlídka věcí a osob při zajišťování bezpečnosti chráněných prostor a objektů dle § 48 odst. 4 písm. ZPČR,
- prohlídka věcí a osob při zajišťování bezpečnosti určených osob dle § 49 ZPČR.

Mezi další využívané metody se řadí **metoda ohledání**, která je využívána nejen jako samostatný úkon, ale rovněž ve spojení s jinými. Současně se ve smyslu § 113 TŘ jedná o významný důkazní prostředek. Metoda ohledání je využívána při výše uvedených domovních prohlídkách v rámci ohledání stop a věcí, ale také např. při ohledání jiných míst, při pitvě mrtvoly či ohledání živé osoby (§ 114 TŘ prohlídka těla za účelem nálezu stop či následků trestné činnosti). Zvláště a současně jeden z nejvyžívanějších příkladů ohledání pak představuje ohledání místa činu. V rámci prvotních úkonů při vyšetřování trestné činnosti je také dbáno na kontrolu a zajištění osob a svědků s využitím **metody výslechu**. Za dodržení přesných podmínek jsou tak zjišťovány stopy prostřednictvím výpovědí osob, které jsou zpravidla zaznamenávány písemně do protokolu či jiným způsobem ve smyslu § 55a TŘ. Taktéž výpověď představuje neopomenutelný důkazní prostředek dle výčtu uvedeném v § 89 TŘ, konkrétně pak výpověď obviněného (§ 90 – § 95 TŘ) a výpověď svědka (§ 97 – § 103 TŘ). Za účelem ztotožnění osob, zvířat a věcí je dále využívána **metoda rekognice**. Ta je založena na znovupoznání dříve vnímaných skutečností pro účely dokazování v trestním řízení.¹⁴⁸ Jako poslední zmíním **metodu rekonstrukce**. Její význam spočívá v tom, že na základě shromážděných faktů a údajů v rámci vyšetřování dojde k obnovení situací a skutkových okolností včetně relevantních hmotných objektů Cílem je prověřit

¹⁴⁸ MUSIL, J., SUCHÁNEK, J., KONRÁD, Z.: *Kriminalistika 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C.H.Beck. 2004, str. 533.

informace a získat poznatky týkající se trestné činnosti.¹⁴⁹ Rekonstrukce je upravena jako samostatný úkon v rámci vyšetřování ustanovením § 104d TŘ, současně je možné ji využít v rámci jiných vyšetřovacích metod.

Jak již bylo výše předestřeno, vyšetřování organizovaného zločinu zahrnuje objasnění okolností týkajících se vzniku, struktury a činnosti organizované skupiny, k čemuž je vyžadována nezbytná míra spolupráce a koordinace všech útvarů zapojených do vyšetřovacího procesu. To zahrnuje nejen využívání specifických postupů, metod a k tomu určených nástrojů, ale také aplikaci odborné techniky a bezpečnostních opatření. Mezi těmito nástroji nalezneme právní prostředky různé povahy dotýkající se vícero oblastí, které lze zjednodušeně rozčlenit do těchto dvou základních kategorií:

- a) Operativně pátrací prostředky, včetně podpůrných operativně pátracích prostředků.
- b) Další nástroje napomáhající postihu organizovaného zločinu v TŘ.

¹⁴⁹ MUSIL, J., SUCHÁNEK, J., KONRÁD, Z.: *Kriminalistika 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C.H.Beck. 2004, str. 363.

5 Operativně pátrací prostředky

Protože klasické postupy se v boji s organizovanou kriminalitou ukázaly málo účinné, objevovaly se ve snaze postihnout danou trestnou činnost nové tzv. proaktivní vyšetřovací postupy. Jejich prostřednictvím mají policejní orgány čelit organizovaným kriminálním metodám tzv. ante portas, tedy včasné před dokonáním trestné činnosti. Aplikace těchto metod se vyznačuje určitým stupněm utajení a stíráním hranic mezi dříve diferencovanou policejní a procesní fází. Mezi takové „zprocesněné“ instituty se v mezích trestního řádu řadí operativně pátrací prostředky, jež zaujímají přední roli v boji proti organizovanému zločinu.¹⁵⁰ Současně jejich využití spolu s aplikací kriminalistických metod vytváří ucelený systém postupů, který se souhrnně označuje jako operativně pátrací činnost.

Do naší úpravy trestního řádu byly vneseny novelou zákona č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002. Jejich výčet nalezneme v ustanovení § 158b TR, kam řadíme:

- a) předstíraný převod,
- b) sledování osob a věcí,
- c) použití agenta.

Pro použití operativně pátracích prostředků stanoví trestní řád v druhém odstavci konkrétní podmínky. Jejich použití musí výhradně sledovat zájem, jenž si dává za cíl získat skutečnosti relevantní pro trestní řízení. Současně je lze použít pouze v těch případech, nelze-li zamýšleného účelu dosáhnout jiným způsobem anebo pokud by bylo dosažení takto sledovaného účelu podstatným způsobem ztíženo. Nakonec protože používání operativně pátracích prostředků zasahuje do ústavně garantovaných hodnot, je nutné dbát na omezení základních lidských práv a svobod pouze v nezbytně nutné míře. Uvedená vymezení jsou současně projevem zásady subsidiarity a proporcionality, které je nezbytné spolu se základními principy trestního řízení a bližšími zákonnými podmínkami dodržovat. Zákon dále uvádí, že zvukové, obrazové a jiné záznamy získané prostřednictvím operativně pátracích prostředků jsou způsobilým důkazním prostředkem, a to při současném splnění podmínky, že takové záznamy byly pořízeny způsobem dle zákona.¹⁵¹

¹⁵⁰ MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství* č.3/2014.

¹⁵¹ § 158b zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Přesto, že na aplikaci operativně pátracích prostředků jsou z popsaných důvodů kladeny poměrně přísné požadavky, stvrdil jejich legitimitu spolu s ústavní konformitou Ústavní soud, když ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 323/04 ze dne 13. 1. 2005 konstatoval následující: „*Pod tlakem hrozby organizované a jiné mimořádně závažné činnosti musel zákonodárce v posledních letech novelizací trestního řádu a policejního zákona přikročit k zakotvení nových "netradičních" procesních postupů, umožňujících efektivní odhalování a stíhání skryté kriminality. Zakotvení těchto institutů do trestněprocesního zákonodárství je legitimním prostředkem obrany občanů a státu před nebezpečnými formami kriminality a je dnes známo i v zahraničních právních úpravách demokratických států.*“.

Nelze konstatovat, že až s novelou trestního řádu z roku 2001 byly operativně pátrací prostředky zakotveny v právním řádu. Před účinností novely byla jejich úprava obsažena v zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii ČR spolu s operativní technikou. Výčet tehdejších operativních prostředků byl rozsáhlejší, když sem vedle sledování osob a věcí, použití agenta a předstíraného převodu věci bylo řazeno využívání osob jednajících ve prospěch služby kriminální policie, krycí doklady a nástrahová a zabezpečovací technika.¹⁵² Důvodem pro následné přesunutí úpravy do trestního řádu byla snaha odstranit duplicitní úpravu zásahů do základních práv a svobod, která byla obsažena jak v trestním řádu, tak v zákoně o Policii ČR. S tím souvisí rozšíření pravomoci státního zástupce ohledně výkonu dozoru i v této oblasti, dále byla garantována procesní využitelnost výsledků operativní činnosti pro trestní řízení.¹⁵³ Domnívám se tak, že přesunutí operativně pátracích prostředků do trestního řádu bylo přínosným krokem naší právní úpravy. Zákon o Policii ČR však nezůstal zcela prost úpravy, když výčet současných operativně pátracích prostředků stále doplňuje.¹⁵⁴ V jeho obsahu zůstala zachována úprava tzv. podpůrných operativních pátracích prostředků, které byly do tohoto zákona zakotveny k 1. 1. 2002, tedy k datu účinnosti zmíněné novely. O jejich bližším vymezení budu pojednávat v jiné části této kapitoly.

Dikce trestního řádu zní, že operativně pátrací prostředky smí používat „pověřené policejní orgány“, a to v řízení vedeném pro úmyslný trestný čin. Takové pověření je hoden dát příslušný ministr vůči policejnímu orgánu, policejní

¹⁵² § 34 zákona ze dne 21. 6. 1991, č. 283/1991 Sb., o Policii ČR.

¹⁵³ NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol.: *Trestní kodexy 2. doplněné vydání*. Eurounion s.r.o. Praha 2002, str. 905.

¹⁵⁴ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

prezidium vůči útvarům Policie ČR a jednotliví ředitelé vůči Generální inspekci bezpečnostních sborů, útvarům Vojenského zpravodajství, Bezpečnostní informační službě a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Z policejních orgánů disponují oprávněním k používání operativně pátracích prostředků Útvary služby kriminální policie a vyšetřování, zkráceně SKPV. Právě proto, že dané útvary využívají tyto prostředky s vysokým stupněm utajení a jejich aplikace představuje zásah do ústavou garantovaných základních práv člověka, je použití operativně pátracích prostředků až sekundární možností. Tedy až poté, co účelu vyšetřování nelze dosáhnout jinak, např. za pomoci výslechu svědka či obviněného, anebo znaleckým posudkem.¹⁵⁵

5.1 Předstíraný převod

Na základě ustanovení § 158c TŘ mohou oprávněné policejní orgány v řízení o úmyslném trestném činu předstírat právní úkony spočívající v koupi, prodeji či v jiném způsobu převodu předmětu plnění, včetně převodu věci. Institut předstíraného převodu je dovoleným zásahem státu, když je činěn na základě zákona v zájmu rozkrytí úmyslné trestné činnosti. Současně je vyjádřením výjimky ze zásady právní jistoty, která garantuje, že jsou-li právní úkony činěny svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, jsou činěny po právu. V opačném případě jde o úkony absolutně neplatné. Vedle omezeného výčtu subjektů oprávněných k využití tohoto institutu a předpokladu, že musí být využit v řízení o úmyslném trestném činu, je aplikace ztížena dalšími restriktivními podmínkami. Je zapotřebí, aby předmět předstíraného převodu zahrnoval některou z uvedených kategorií.¹⁵⁶

- a) Věci, k jejichž držení je potřeba zvláštního povolení,
 - Jakékoli nakládání s těmito věcmi je z důvodu jejich nebezpečnosti vázané na souhlasný úkon ve formě povolení. Jejich aplikace je proto ve většině upravena speciálním zákonem. Mluvíme zejména o návykových látkách, radioaktivních materiálech, střelných zbraních, střelivu, výbušninách, vojenském materiálu, léčivech apod.
- b) Věci, jejichž držení není přípustné,

¹⁵⁵ Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: *Analýza odposlechnů a sledování osob a věcí dle trestního řádu za rok 2010*. Praha 31. 5. 2011. Dostupné z : <https://www.mvcr.cz/clanek/analyza-odposlechu-a-sledovani-osob-a-veci-dle-trestniho-radu-za-rok-2010.aspx>.

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 1995/1996.

- V daném případě jde o takové věci, které jsou zcela vyňaty z vlastnických vztahů. Patří sem např. takové zbraně, výbušniny a radioaktivní materiál, které jsou dle právních předpisů zakázané.
- c) Věci pocházející z trestné činnosti,
 - Veškeré věci, které byly trestnou činností přisvojeny, vyrobeny, získány.
- d) Věci určené ke spáchání trestného činu.
 - Věci, které pachatel zamýšlí použít k páchání trestné činnosti, bez ohledu na to, zda byly za tímto účelem pořízeny či zda byly již použity, je-li možná jejich opakovaná aplikace.¹⁵⁷

Jde o výčet taxativní, kdy k naplnění není třeba kumulativní splnění všech podmínek. Osobně mi však připadá, že druhou kategorii věcí (jejichž držení je nepřipustné) by šlo s jistou úpravou podřadit pod rozšířenou první kategorii. Domnívám se tak, že by úprava působila přehledněji a terminologicky přesněji. V případě věcí, které pochází z trestné činnosti či jsou k jejímu páchání určené, není vyžadována nezvratná jistota o jejich charakteru. Z důvodu aplikace předstíraného převodu se bude přihlížet k tomu, jak moc je využití daného institutu odůvodněno vzhledem ke skutečnosti, že byl spáchán úmyslný trestný čin. Podstatnou roli proto hraje stádium trestního řízení, kdy stupňující se fáze probíhajícího řízení přináší možnost širšího odůvodnění, než tomu bude v počáteční fázi prověřování. Druhý odstavec § 158c TŘ obsahuje pravidlo, na jehož základě je k využití institutu předstíraného převodu potřeba povolení státního zástupce. Ten k vydání povolení přistoupí po dostatečně zjištěném skutkovém stavu věci. Povolení musí mít písemnou formu a jelikož jde o formu opatření, nedoručuje se a není pro němu přípustný opravný prostředek. Ačkoli by došlo ke splnění uvedených kritérií, ani povolení učiněné formou elektronické pošty, které bude opatřeno elektronickým podpisem, není pro běžnou praxi žádoucí. Tahle možnost by připadala v úvahu jedině za situace, bude-li s jistotou zaručeno utajení způsobem pro daný úkon předpokládaný zvláštními předpisy. Současně ustanovení § 158c odst. 3 TŘ počítá s úpravou v naléhavých situacích, kdy nesnese-li věc odkladu, není k využití předstíraného převodu povolení potřeba. Půjde zejména o situace, kdy v mezidobí nutném pro opatření povolení bude hrozit pominutí podmínek, za nichž lze předstíraný převod realizovat. Oprávněný policejní orgán má proto alespoň dodatečnou povinnost bezodkladně o povolení požádat, přičemž pokud souhlas

¹⁵⁷ Tamtéž..

v následujících 48 hodinách nedostane, je povinen realizaci předstíraného převodu ukončit a jím získané výsledky a informace nikterak nevyužít.¹⁵⁸ Předmětná část úpravy je dle mého názoru vhodně formulovaná, když zde zákonodárce připustil možnost řešení nepředvídatelných situací v praxi.

O průběhu předstíraného převodu má policejní orgán povinnost sepsat záznam, který musí do 48 hodin doručit státnímu zástupci. Takový záznam má primárně kontrolní funkci, nikoli důkazní pro další fáze řízení. Údaje policisty, jenž se podílel na předstíraném převodu tak nemusí být v záznamu uvedeny. Výjimkou z takové povinnosti by byla naopak situace, kdy je uvedený záznam nezbytné použít jako důkazní prostředek (např. z důvodu potřeby vyslechnout osobu jako svědka, zde by se identifikační údaje uvedly).¹⁵⁹ Následně na základě sepsaného protokolu státní zástupce prověří, že jím povolený úkon byl proveden v souladu se zákonem. Rovněž prošetří, zda nebylo nepřiměřeně zasahováno vůči jednajícím osobám.¹⁶⁰ Policejní jednání nesmí pachatele navádět k trestné činnosti, nesmí podporovat jejich vůli trestný čin spáchat či jinak přímo působit na protiprávní smýšlení osob. Mluvíme o tzv. policejní provokaci, která je nepřipustná a jejíž posouzení bylo nejednou předmětem hodnocení ze strany judikatury. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 497/2012, uvedl, že v případě předstíraného převodu je potřeba hodnotit důvod, na jehož základě byl tento úkon realizován. Policejní orgán nesmí užívat metody, jež vedou ke spáchání či dokonání trestného činu, zakázané je i vytváření podmínek pro trestnou činnost. Příkladem jsou uvedeny praktiky jako zneužívání sympatií a přátelství, poskytování záruk či přesvědčování o beztrestnosti.¹⁶¹ Současně bylo rozhodnuto, že policista aktivně se podílející na předstíraném převodu nemůže být v téže trestní věci činný jako policejní orgán, který vede prověřování nebo vyšetřování daného trestného činu. Uvedená restrikce předchází případnému vyloučení policejního orgánu, který nemůže mít v dané věci postavení svědka.¹⁶²

Ve vztahu k organizovanému zločinu je institut předstíraného převodu hojně využíván u objasňování trestných činů proti měně. U korupčních kauz se nejčastěji

¹⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 1998.

¹⁵⁹ Výkladové stanovisko NSZ ze dne 12. 4. 2002, poř. č. 12/2002.

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 1999/2000.

¹⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 27. 6. 2012 sp. zn. 5 Tdo 497/2012. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

¹⁶² Výkladové stanovisko NSZ ze dne 12. 4. 2002, poř. č. 12/2002.

předstírá převod finanční hotovosti s již zaevidovanými bankovkami. Z důvodu hrozby ztráty kontroly nad peněžními prostředky je institut v praxi spojován s využitím dalšího operativně pátracího prostředku, a to se sledováním osob a věcí.¹⁶³

5.2 Sledování osob a věcí

Institut sledování osob a věcí vychází z klasické kriminalistické metody spočívající v pátrání po osobách či věcech. Současně na tuhle metodu navazuje a doplňuje ji, což rozvíjí její využitelnost. V obecné rovině sledováním osob a věcí rozumíme situace, kdy za pomoci technických a dalších prostředků dochází k utajovanému získávání poznatků o osobách a věcech. V souladu s obecnými podmínkami pro využívání operativně pátracích prostředků je aplikace možná v řízení o úmyslném trestném činu, a to jedině oprávněnými policejními orgány. Ustanovení § 158d TŘ vymezuje tři základní typy sledování, jejichž úprava odpovídá rozčlenění do odstavců daného paragrafu.¹⁶⁴

- a) Tzv. obecné sledování dle odst. 1, u něhož nejsou pořizovány záznamy.
- b) Sledování osob a věcí dle odst. 2, u nichž jsou pořizovány záznamy.
- c) Sledování osob a věcí dle odst. 3., kterým se zasahuje do některých ústavně garantovaných práv a svobod.¹⁶⁵

Ad a) První odstavec upravuje podmínky pro obecné sledování, při němž nejsou pořizovány žádné zvukové, obrazové či jiné záznamy a současně není zasahováno do ústavou zaručených práv, jako např. do práva na listovní tajemství či nedotknutelnost obydlí. Ke sledování v tomto režimu není třeba žádného zvláštního povolení. Při sledování jsou využívány technické prostředky, v režimu obecného sledování půjde o klasický dalekohled a techniku neumožňující pořizování záznamů. V rámci celého procesu je nutné dodržovat základní principy dle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Protože veškeré získané informace nejsou technicky dokumentovány, nebudou výsledky sledování použitelné jako důkazní prostředky, nýbrž toliko k operativním účelům. V opačném případě by musel být policejní orgán, který je pověřený

¹⁶³ STRATEGIE VLÁDY V BOJI PROTI KORUPCI NA OBDOBÍ LET 2011 AŽ 2012 [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012-pdf.aspx.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2003.

¹⁶⁵ § 158d zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

sledováním, v pozdějších stádiích trestního řízení vyslechnut jako svědek do protokolu. Takový protokol by již byl procesně použitelným důkazem.¹⁶⁶

Ad b) Druhý režim sledování osob a věcí se vyznačuje tím, že jsou při něm pořizovány obrazové, zvukové či jiné záznamy. To s sebou přináší větší zásah do soukromí sledovaných osob, a proto samotné povolení režimu tohoto typu operativně pátracího prostředku vyžaduje přísnější podmínky. K aplikaci je potřeba, aby pověřený policejní orgán disponoval písemným povolením státního zástupce. Zákonné ustanovení opět myslelo na případy neodkladného jednání, kdy sledování tohoto typu lze realizovat i bez příslušného povolení, když policejní orgán dodatečně bezodkladně o povolení požádá. Neobdrží-li souhlas do 48 hodin od žádosti, je nucen sledování ukončit a vzniklé záznamy nikterak nepoužít. Sledování se uskutečňuje za pomoci technických prostředků umožňujících zachycení záznamů, jako je tomu u různých mikrofonů či nahrávacích zařízení. Pod uvedenou úpravu však spadají i prostorové odposlechy. Ty nemají v trestním řádu samostatnou právní úpravu a oproti obecné úpravě odposlechů nejsou zahrnuty pod režim zajišťovacích úkonů. K aplikaci prostorových odposlechů proto postačuje povolení ze strany státního zástupce, nejde-li o takové záznamy, kterými je zasahováno do „*nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo pokud je jimi zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí*“, dle § 158d odst. 3 TR. Úprava prostorových odposlechů je předmětem negativní kritiky zejména pro absenci vlastní zákonné úpravy, která vede k problematickému rozlišování citelnosti zásahu. Na výsledku citelnosti je totiž založen režim získávání povolení pro jejich aplikaci ze strany státního zástupce/soudce.¹⁶⁷ Osobně si myslím, že chybějící zákonné vymezení prostorových odposlechů může vést k jejich nadměrnému využívání a zneužívání daného prostředku v praxi. Přitom jde o prostředek značně zasahující do ústavně zaručených práv. Proto bych de lege ferenda navrhovala zavést do trestněprávních předpisů speciální úpravu prostorových odposlechů, které by byly podrobeny soudnímu povolovacímu režimu.

Ad c) Třetí typ sledování je vyjádřením nejvíce intenzivního zásahu, čemuž odpovídá potřeba povolení soudce k jeho využití. Jde o případy, kdy bude

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2004-2005.

¹⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2005-2006.

zasahováno do práva na nedotknutelnost obydlí, na listovní tajemství či má-li být sledováním zjišťován obsah jiných písemností, které jsou uchovávány v soukromí. Judikaturou bylo dovozeno, že nedovolený zásah se subsidiárně vztahuje i na intervenci do nedotknutelnosti jiných prostor a pozemků.¹⁶⁸ V praxi se zpravidla postupuje tak, že pověřený policejní orgán se prvně obrátí na státního zástupce a teprve po jeho předchozím souhlasu si vyžádá soudní povolení. Je tak zajištěna informovanost orgánů činných v trestním řízení, ačkoli zákon předchozí souhlas státního zástupce výslovně nezakotvuje. Dikce zákona taktéž nepřipouští možnost dodatečného dožádání souhlasu v nezbytných případech. Využitím institutu sledování osob a věcí nelze nahrazovat jiné úkony, prostřednictvím nichž by bylo zasahováno do uvedených práv a svobod osob, a které sledují zvláštní režim dle trestního řádu. Ve vztahu k takto speciálním ustanovením je úprava sledování věcí a osob režimem subsidiárním, když nesmí být zasahováno do garantovaných práv více, než je pro daný případ nezbytné. Stejně tak při vstupu policejního orgánu do obydlí je zakázáno provádět jakékoli jiné úkony než samotné umístění technických prostředků ke sledování.¹⁶⁹ Mnohdy se různé postupy využívané v rámci operativně pátrací činnosti velmi úzce překrývají. V praxi by tomu bylo např. v situaci, kdy organizovaná zločinecká skupina komunikuje v rámci jednoho e-mailového účtu prostřednictvím rozepsaných zpráv. V takovém případě pouze proto, že nejde o emaily odeslané, tedy jejich elektronický přenos, by byl využit postup dle § 158d odst. 3 TR namísto jindy užívaného § 88 TR v rámci zjišťování obsahu komunikace.¹⁷⁰

Z uvedeného lze vyvodit, že každý ze tří typů sledování se dle své intenzity liší režimem povolení. Jak soudní povolení, tak povolení státního zástupce se vydává na základě písemné žádosti podané pověřeným policejním orgánem. Žádost musí obsahovat konkrétně zdůvodněné podezření z úmyslné trestné činnosti, zdůvodnění nutnosti pořízení záznamů a zásahu do základních práv a svobod. Žádost musí dále obsahovat údaje o osobách či věcech, jež mají režimu sledování podléhat. Nutné je vždy vymezit povolenou dobu sledování, která nesmí být delší než 6 měsíců. V případě potřeby delší sledovací doby je taková situace možná, policejní orgán

¹⁶⁸ Nález ÚS 121/2010, ze dne 8. června 2010 (č. 219/2010 Sb), ve věci návrhu na zrušení § 83a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2006-2007.

¹⁷⁰ POLČÁK, R., PÚRY, F., HARAŠTA, J., a kol.: *Elektronické důkazy v trestním řízení*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Ústav práva a technologií, str. 90.

však musí pokaždé zažádat o prodloužení, a to opět na nejdéle možnou dobu 6 měsíců. Co se formy povolení týče, jde o opatření, takže proti němu není možné podat opravný prostředek a není třeba jej doručovat.¹⁷¹ Jak jsem již zmínila výše, sledování lze kromě případů třetího typu učinit v případech naléhavé potřeby i bez momentálního povolení s tím, že se o povolení zažádá dodatečně a státní zástupce jej do 48 hodin vydá. Další výjimku z povolovacího režimu vymezuje odst. 6 ustanovení § 158d TR. Na jeho základě lze sledování osob a věcí realizovat bez povolení v případech, kdy je dán výslovný souhlas zasažené osoby. Tzn. osoba, do jejichž práv a svobod má být tímto úkonem zasahováno, může dát výslovný souhlas s použitím takového operativně pátracího prostředku. V případech sledování osob jde přímo o osobu sledovanou, v režimu sledování věcí o osobu, jež je vlastníkem či držitelem předmětné věci. Souhlasný projev není možné dát konkludentně či dodatečně, současně nesmí být odvolán, na což má daná osoba neomezené právo. V takovém případě by bylo nutné sledování neprodleně zastavit. V praxi se využití souhlasu osoby využije zejména pro případy vydírání, kdy souhlas vydíraného umožňuje neprodleně zahájení sledování jeho osoby či věci.¹⁷²

Obrazový, zvukový či jiný záznam, který je získán jako výstup sledování osob a věcí, je možné použít jako důkaz, je-li k němu připojen protokol splňující obecné náležitosti o sepisování protokolu dle § 55 a § 55a TR. V protokolu musí být opět uvedena doba sledování, druh záznamu, prostory sledování, včetně vylíčení zaznamenaných skutečností. Z nezbytných důvodu je možné protokol anonymizovat způsobem, aby nedošlo k odkrytí skutečné totožnosti konkrétních policistů a dalších osob podílejících se na sledování. Avšak i v uvedeném se praxe setkává s problémem v případech, kdy by policejní orgán měl být vyslechnut v pozici svědka. V takových případech není přípustné, aby za něj v řízení vystupovala jako svědek jiná osoba, např. pracovně nadřízená, jelikož trestní řád nepočítá s úpravou tzv. náhradního svědka. V opačném případě, nebudou-li zjištěny skutečnosti relevantní pro trestní řízení, je stanovena povinnost předepsaným způsobem záznamy o sledování zničit. O likvidaci se taktéž sepíše protokol s uvedením způsobu zničení.¹⁷³

¹⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2008.

¹⁷² ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2009.

¹⁷³ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2010.

Jelikož sledování osob a věcí přináší potřebu spolupráce s provozovateli a dalšími osobami, jež se podílí na činnosti telekomunikačních zařízení, upravuje zákon v odst. 9 zmíněného ustanovení součinnost uvedených subjektů. Policejním orgánům tak mají provozovatelé telekomunikačních zařízení, jejich zaměstnanci a další osoby včetně subjektů realizujících přepravu poštovních a dalších zásilek, povinnost bezplatně poskytovat nezbytné informace a zajistit další otázky součinnosti. Rozsah a způsob poskytované spolupráce určuje pověřený policejní orgán, který udává nejen pokyny k realizaci sledování, ale i ke kooperaci subjektů. Ty současně nemají možnost dovolávat se povinnosti mlčenlivosti určené zvláštními zákony a uvedené informace tak mohou bez omezení poskytnout. Ustanovení je doplněno zákonem o Policii ČR. Ten ve svém § 66 zakotvuje možnost si v zákonem stanovených případech a v rámci nezbytného rozsahu vyžádat provozní a lokalizační údaje, a to od fyzických či právnických osob, které zajišťují veřejnou komunikační síť anebo poskytují veřejnosti dostupnou službu elektronických komunikací. Tyhle osoby jsou povinny žádosti bezodkladně vyhovět a údaje poskytnout způsobem umožňujícím dálkový a trvalý přístup, pokud není jiným právním předpisem stanoveno odlišně. Ve vztahu k součinnosti dle ustanovení o sledování osob a věcí je předmětný postup podle zákona o Policii ČR odlišen fází procesu, v němž je využíván. Součinnost dle § 158d odst. 9 TŘ je aplikována po zahájení trestního řízení, tedy poté, co je sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Naopak poskytnutí provozních a lokalizačních údajů dle § 66 ZPČR přichází k úvahu před jeho zahájením, když pouhé zjištěné skutečnosti nasvědčují důvodnému podezření ze spáchání trestné činnosti. Postup po zahájení trestního řízení dále doplňuje § 88a TŘ, který se dotýká poskytnutí údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu.¹⁷⁴

Záznam pořízený o sledování osob a věcí je spolu s protokolem v uvedené trestní věci, v níž bylo sledování realizováno, důkazně použitelný. V jiných trestních věcech pak pouze za podmínky, je-li takové řízení vedeno pro úmyslný trestný čin a poskytne-li osoba, do jejichž práv a svobod bylo sledováním zasaženo, s použitím souhlasu.¹⁷⁵

¹⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2011.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2012.

Ve vztahu k organizovanému zločinu je sledování osob a věcí neodmyslitelným prostředkem napomáhajícím jeho postihu. Navíc se daný postup značně rozvíjí spolu s technickým vývojem, kdy v současnosti je velmi využívané sledování uskutečněné za pomoci buněk mobilních telefonů.¹⁷⁶ Dle analýzy za rok 2018 byl úkon sledování osob a věcí ze strany celé Policie ČR v rámci útvarů SKPV využit v souvislosti s organizovanou skupinou celkem 1.973x, na procenta přepočítáno v zastoupené míře ve výši 35,4 %. Současně vychází, že na jeden spis týkající se organizovaného zločinu je úkonu sledování osob a věcí využito vícekrát, v průměru okolo 10 sledování, což je oproti spisům nespojených s organizovanou činností až šestkrát více. V porovnání s údaji ze zpracovaných analýz v rámci předchozích let lze dospět k závěru, že počet úkonů dle § 158d TR využitych při objasňování organizované trestné činnosti dosahuje za rok 2018 nejvyššího výsledku.¹⁷⁷

5.3 Použití agenta

Společně s novými formami organizovaného zločinu, vůči nimž nebyly dosavadní techniky a postupy zcela účinné, byla potřeba přijmout i nové metody policejní práce. Mezi ty je rovněž řazen institut použití agenta, přičemž jeho nasazení je považováno za nejúčinnější prostředek v rámci proniknutí do struktury skupiny organizovaného zločinu, ale současně také jedním z nejnáročnějších. Kromě zvýšení rizika a stupně intenzity zásahu do základních lidských práv dochází metodou použití agenta ke stírání hranice mezi předprocesní činností policie a následným trestním procesem. Nejen proto jeho aplikace vyvolává řadu rozporuplných názorů a výhrad z řad odborné společnosti. Rovněž se v souvislosti s užitím dané praxe mluví o tzv. policejní provokaci, tedy o ovlivňování vůle pronásledovaných osob ze strany policejních složek. S tímto zcela nežádoucím jevem při odhalování trestné činnosti pak úzce souvisí problematika beztrestnosti agenta, která z důvodu prolomení principu legality vyžaduje nastavení přesných podmínek.¹⁷⁸

¹⁷⁶ FRYŠTÁK, M. a kol.: *Trestní právo v aplikační praxi*. Brno: Masarykova univerzita 2001, str. 63

¹⁷⁷ Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2018: POLICEJNÍ PREZIDIUM ČESKÉ REPUBLIKY [online]. Praha: Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, 2019 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikačního-provozu-a-sledování-osob.aspx>.

¹⁷⁸ KARABEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue* č. 8/2011, str. 226-227.

Institut použití agenta byl do našeho právního řádu poprvé začleněn prostřednictvím zákona č. 152/1995 Sb., který mimo jiné doplňoval zákon o Policii ČR, a to s odkazem na návrh novelizace tohoto právního předpisu. Dle důvodové zprávy k zákonu reagovala novela na růst případů organizovaného zločinu, které jsou čím dál dokonaleji plánovány a lépe zabezpečeny proti vyzrazení. Rovněž byly detailněji upraveny jednotlivé druhy operativně pátracích prostředků s odkazem na hrozbu jejich případného zneužití.¹⁷⁹ Podmínky použití institutu agenta byly v zákoně upraveny ustanovením § 34b, tedy speciální úpravou vůči obecné úpravě využití operativních prostředků dle § 33 odst. 1 zákona. Teprve zákonem č. 265/2001 Sb.,¹⁸⁰ došlo k následnému přesunutí všech operativně pátracích prostředků, včetně institutu agenta, do trestního řádu. Hlavní příčinou této organizační změny byla potřeba zajistit procesní využitelnost důkazních prostředků získaných za pomoci využití tohoto institutu a současně z důvodu zavedení dozoru ze strany státního zastupitelství.

Konkrétní úpravu institutu použití agenta vymezuje ustanovení § 158e TŘ čítající šest odstavců. Druhý odstavec představuje definici agenta, kterým se ve smyslu daného znění rozumí příslušník útvaru Policie ČR či příslušník Generální inspekce bezpečnostních sborů, který plní úkoly jemu uložené ze strany řídicího policejního orgánu. Ten zpravidla při vystupování zastírá reálný účel své činnosti. Zákon dále upravuje podmínky možného způsobu zastírání identity agenta, a to konkrétně:

- a) Možnost vytvořit si legendu o odlišné osobní existenci, kdy údaje plynoucí z této legendy lze zavést do informačních systémů provozovaných na základě zvláštních zákonů.
 - Z důvodu věrohodnosti a snížení rizika prozrazení totožnosti agenta se osobní údaje zavádějí přímo do informačních systému provozovaných na základě zvláštních zákonů.
- b) Možnost provádět takové hospodářské činnosti, k nimž je třeba disponovat zvláštním povolením, oprávněním či registrací.

¹⁷⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁰ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

- Ustanovení se vztahuje zejména na veškeré podnikatelské činnosti.
- c) Možnost zastírat svou příslušnost k Policii ČR či k útvaru Generální inspekce bezpečnostních sborů.
 - Na agenta se z důvodu eliminace vyobrazení jeho skutečné totožnosti nevztahují některé povinnosti stanovené pro příslušníka policie ze strany zákona o PČR.¹⁸¹

K snadnému naplnění účelu zastírání jsou orgány veřejné správy povinny ze zákona poskytovat oprávněným orgánům potřebnou součinnost. Jak již z uvedeného vyplývá, oprávněním k využití institutu agenta disponují pouze orgány Policie ČR či Generální inspekce bezpečnostních sborů, nikoli tzv. jiné policejní orgány (útvary Vojenské policie, Celní správy či např. Vězeňské služby). Agentem však může být za splnění podmínek uvedených v § 92 ZPČ oprávněný příslušník zahraničního bezpečnostního sboru. S ohledem na uvedené mám za to, že úprava je nastavena poněkud striktně, když co do subjektu omezené používání agenta může významně snižovat míru uplatnitelnosti daného institutu v závislosti na prostředí, např. v rozličných subkulturních skupinách. Současně však zákon neomezuje souběžné použití institutu informátora dle ustanovení § 73 ZPČR, ačkoli ten za svou činnost plně odpovídá dle obecné právní úpravy.¹⁸² Další podpůrné operativně pátrací prostředky pak spolu s krycími doklady představují opatření, jejichž prostřednictvím je zajišťována činnost agenta nejen z krycího, ale také z materiálního a finančního hlediska. Původně úprava předmětného paragrafu obsahovala osmý odstavec o možnosti vyslat agenta plnit úkoly na území zahraničního státu. Novelou zákona č. 105/2013 Sb.,¹⁸³ s účinností od 1. 1. 2014 však byl daný odstavec zrušen s ohledem na nabytí účinnosti zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Ten v ustanovení § 60 odst. 1 zakotvil možnost využít příslušníka Policie ČR či příslušníka Generální inspekce bezpečnostních sborů jako agenta na území cizího státu.

¹⁸¹ RŮŽIČKA, M.: K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce. *Státní zastupitelství*, č.10-11/2004.

¹⁸² RŮŽIČKA, M.: Operativně pátrací prostředky z pohledu státního zastupitelství. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazu pro trestní řízení: Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. 11. 2004*. Praha 2004.

¹⁸³ Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Coby podmínky použití upravuje první odstavec výčet okruhu trestných činů, při nichž je institut agenta přípustný. Pro daný institut tak rozlišujeme čtyři základní případy, ve kterých lze jeho aplikaci nařídit:

- a) V případě zločinu, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby minimálně osm let,
- b) na trestný čin spáchaný ve prospěch organizované skupiny,
- c) pro některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů – jako tomu je např. v případě trestného činu pletichy v insolvenčním řízení (§ 226 TrZ), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 TrZ), podplacení (§ 332 TrZ), přijetí úplatku (§ 331 TrZ) apod.,
- d) v případě jiného úmyslného trestného činu, k jehož stíhání ČR zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je vázána.¹⁸⁴

K tomu nutno dodat, že úprava v daném směru prošla značným vývojem. S účinností k 1. 12. 2011 byla zákonem č. 459/2011 Sb.,¹⁸⁵ vyňata podmínka, za které bylo možné nasadit agenta pouze v trestním řízení vedeném pro zvlášť závažný zločin. Ta byla nahrazena formulí, která zavádí jeho použitelnost v případě vedeného trestního řízení pro zločin s horní hranicí trestní sazby nejméně osmi let. Rovněž i zde můžeme spatřovat určitou restrikcí v pojetí úpravy agenta. Podmínky pro jeho použití jsou nastaveny striktněji než v základní úpravě použití operativně pátracích prostředků dle § 158b TR, když k jejich použití v obecné rovině postačuje splnění podmínky vedeného řízení pro jakýkoli úmyslný trestný čin. Mám za to, že zákonodárce se zde snažil zvýšit četnost využití tohoto nástroje v trestním řízení, což vzhledem k zamýšlené efektivitě v oblasti postihu organizovaného zločinu hodnotím kladně.

Použití tohoto operativně pátracího prostředku podléhá soudnímu povolovacímu režimu. Dojde-li dozorový státní zástupce na základě zjištěných skutečností v trestním řízení k závěru, že má být ve věci použit agent, neprodleně postoupí věc příslušnému policejnímu orgánu. Ten následně předá věc s pokynem k prověření státnímu zástupci vrchního státního zastupitelství, a to společně

¹⁸⁴ § 158e odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁸⁵ Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

s uvedením důvodů, pro něž shledává aplikaci agenta za příhodnou.¹⁸⁶ Návrh na povolení agenta předkládá ten státní zástupce vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu příslušné státní zastupitelství vykonává dozor v dané věci. Není-li možné určit takové státní zastupitelství, připadá příslušnost k podání návrhu na zástupce toho vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu se nachází sídlo policejního orgánu, jenž postoupil pokyn k použití agenta. Takto určený státní zástupce je rovněž příslušný ke všem dalším úkonům, které je v souvislosti s agentskou činností oprávněn dle zákona vykonávat.¹⁸⁷ Současně tím není dotčena příslušnost dozorového státního zástupce, který vykonává dohled nad dodržáním zákonnosti přípravného řízení v dané trestné věci.¹⁸⁸ Podle prvotní úpravy zákona o Policii ČR schvaloval použití institutu agenta soudce příslušného krajského soudu, v němž měl žadatel o povolení své sídlo.¹⁸⁹ Nyní je předkládán návrh na povolení agenta soudci vrchního soudu, v jehož obvodu je předkládající státní zástupce činný.

Mezi obligatorní náležitosti povolení náleží uvedení údajů umožňujících identifikaci agenta (zpravidla číselné označení s ohledem na utajení činnosti), vymezení účelu jeho použití (identifikace trestné činnosti a zamýšleného záměru) a uvedení doby, po kterou bude institut realizován (zpravidla měsíce). Zákon z časového hlediska nikterak neomezuje přípustnou dobu použití agenta. Avšak v odst. 7 příslušné úpravy ukládá zákon státnímu zástupci povinnost vyžadovat od policejního orgánu údaje, na jejichž základě je možné posoudit, zda důvody použití agenta nadále trvají a zda je agentská činnost v souladu se zákonnou úpravou. Povinnost takového posouzení má státní zástupce minimálně jednou za tři měsíce. Pominou-li důvody pro použití institutu, je státní zástupce povinen o dané skutečnosti bezodkladně informovat policejní orgán s pokynem k ukončení agentské činnosti. Záznam o konečném výsledku činnosti agenta pak předkládá orgán policie státnímu zástupci. Nepostačuje-li doba povolené činnosti agenta

¹⁸⁶ RŮŽIČKA, M.: K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce. *Státní zastupitelství*, č.10-11/2004.

¹⁸⁷ FENYK, J.: Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. *Bulletin advokacie* č. 11–12/2001, str. 40–43.

¹⁸⁸ § 18a odst. 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

¹⁸⁹ § 34b odst. 4 předpisu č. 122/2001 Sb., úplné znění zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, jak vyplývá z pozdějších změn.

k dosažení zamýšleného cíle, je možné takové působení prodloužit. A to dokonce i opakovaně, podáním nového návrhu, který obsahuje vyhodnocení aktuální činnosti agenta. Rovněž zákon upravuje vztah institutu agenta k dalším operativně pátracím prostředkům. Uvádí, že ke sledování osob a věcí či k předstíranému převodu v zákonném rozsahu není potřeba, aby agent disponoval dalším speciálním povolením. Předmětná úprava si tak vyžádala změny, když v jejím původním znění agent nepotřeboval další povolení pouze v případě současného využití sledování osob a věcí, zatímco institut předstíraného převodu vyžadoval odlišný režim.¹⁹⁰ Činnost agenta musí být rovněž v souladu s principem proporcionality. Agent je v rámci své činnosti oprávněn používat pouze ty prostředky, jež jsou způsobilé k naplňování služebních úkolů a jejichž prostřednictvím není dalším osobám způsobována újma na právech (nad míru nezbytně nutnou). Ostatní povinnosti stanovené zvláštními zákony, které upravují postavení příslušníků policie a Generální inspekce bezpečnostních sborů, se na činnost agenta nevztahují.

Důležitou stránkou pojící se k použití agenta je jeho beztrestnost upravená v ustanovení § 363 TrZ. Za beztrestného lze považovat:

- 1) Policistu v postavení agenta, který se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní nebo ji podporuje, za podmínky, že tak činí s cílem odhalit pachatele, který páchá trestnou činnost ve prospěch organizované zločinecké skupiny anebo s cílem takovému jednání předejít. U naplnění podmínek je u policisty vyloučena trestnost trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 odst. 1 TrZ.
- 2) Policistu v postavení agenta, který je v postavení člena organizované skupiny či skupinu podporuje anebo se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny za podmínky, že tak činí s cílem odhalit pachatele, který páchá taxativně uvedenou trestnou činnost jako člen organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou či ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Za daných podmínek je u policisty vyloučena trestnost u některého z taxativně stanovených trestných činů vyjádřených v § 312c odst. 2 TrZ.

¹⁹⁰ FENYK, J.: *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001 (Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR), str. 197.

Beztrestnost se však nevztahuje na agenta, který organizovanou skupinu či organizovanou zločineckou skupinu založil anebo zosnoval, který působí jako její vedoucí činitel či představitel. V opačném případě by došlo zcela jistě k naplnění jednání nežádoucí policejní provokace. Lze shrnout, že zákonodárce se v úpravě beztrestnosti agenta odchýlil od obecné úpravy okolností vylučujících protiprávnost. Namísto toho omezil beztrestné jednání agenta na jednotlivé trestné činy, původně uvedené v § 363 odst. 2 TrZ, nyní v § 312c odst. 2 TrZ. Dle důvodové zprávy k zákonu je tak lépe vystižen princip zákonnosti a úprava odpovídá srovnávacímu právu.¹⁹¹ Změna konkrétního ustanovení obsahující taxativní výčet trestných činů pak nastala po prvotním zavedení úpravy beztrestnosti agenta do naší úpravy, a to v souvislosti s přijetím protiteroristické novely zákonem č. 455/2016 Sb.,¹⁹² a ukotvením trestného činu účasti na teroristické skupině. Z důvodu blízké podobnosti a propojenosti tohoto trestného činu s institutem organizované zločinecké skupiny bylo třeba nastolit vhodnou úpravu také v předmětné rovině. Po dlouhých úvahách o možné proveditelnosti byla tato problematika zakotvena v samostatném ustanovení § 312c TrZ, jež řešila beztrestnost agenta, který se účastní či podporuje činnost teroristické skupiny. Zde zákonodárce zvolil shodný způsob beztrestnosti jako v případě ustanovení § 363 odst. 2 TrZ, když do druhého odstavce předmětného ustanovení § 312c TrZ vložil taxativní výčet trestných činů, pro jejichž spáchání není agent v souvislosti s teroristickou skupinou trestný. Avšak z důvodu duplicity těchto taxativních enumerací byly k datu účinnosti zmíněné novely, tj. k 1. 2. 2017, vyjmuty z ustanovení § 363 odst. 2 TrZ doposud uvedené trestné činy. Zákonodárce zde nově ponechal pouze odkaz na trestné činy uvedené v ustanovení § 312c odst. 2 TrZ, jejichž výčet byl rovněž značně rozšířen. Domnívám se, že úmysl rozšířit počet trestných činů, pro které je agent beztrestný, je přínosem právní úpravy. Současně mám za to, že do budoucna se daný výčet trestných činů bude ještě rozšiřovat. Novelizací byla současně zavedena legislativní zkratka „agent“ do příslušných ustanovení, nově byl i rozšířen výčet přípustných jednání agenta v rámci splnění podmínky beztrestnosti. Agent se tak vedle jednání, při kterém se některého z daných trestných činů musel dopustit s cílem odhalit pachatele trestné činnosti, mohl nově dopustit takového jednání, jehož cílem bylo

¹⁹¹ § 360 důvodové zprávy vládního návrhu sněmovního tisku č. 410/0, číst č. 1/9, po změnách přijato jako zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁹² Zákon č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

trestné činnosti předejít.¹⁹³ Jak si tedy lze povšimnout, není z hlediska institutu beztrestnosti relevantní, zda samotná činnost agenta a jím spáchaný trestný čin vedl k zamýšlenému cíli a skutečnému odhalení pachatelů trestné činnosti, nýbrž to, že se agent daného činu dopustil „toliko“ s cílem takového pachatele odhalit.¹⁹⁴ V nezměněném znění je úprava beztrestnosti obou institutů platná dodnes.

Problematickou se pak nadále jeví otázka posouzení, čeho konkrétně se může agent při své činnosti dopustit v rámci stanovené hranice beztrestnosti. Daná výjimka ze zásady legality u složky policejních orgánů totiž vyvolává celou řadu sporných otázek co do rozsahu agentovi beztrestnosti. Zajímavé je např. srovnání se slovenskou právní úpravou. Oproti naší úpravě pozitivního výčtu trestných činů, pro něž je agent ve spojitosti se svou účastí v organizované (zločinecké) či teroristické skupině beztrestný, je na Slovensku v § 30 zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, vymezen negativní výčet trestných činů, pro které se na agenta obecně beztrestnost nevztahuje. Při vzájemném porovnání mi již na pohled naše úprava připadá více zmatečná a méně přehledná, při zamyšlení i nepraktická vzhledem k četným novelizacím. Dle mého názoru pak v české úpravě absentuje konkrétní prvek subsidiarity, který by stanovil požadavek nepřekročení určitých zákonných limit v rámci jednání agenta. Zejména jeho jednání nesmí být vedeno úmyslem spáchat trestný čin. Rovněž by páchání trestné činnosti nemělo být zjevně nepřiměřené, nemělo by vést k usmrcení, těžké újmě na zdraví nebo k jinému závažnému následku, dalo-li by se uvedené předem předpokládat. Úprava však dle mého názoru vyžaduje konkrétnější určení legislativního rámce i z opačného hlediska, a to z důvodu zvýšení ochrany co do důsledků agentské činnosti. O změnách hovoří také akční plán boje proti organizovanému zločinu na rok 2018 a 2019, jehož koncepce je založena na naplnění zamýšlených cílů do roku 2023. Beztrestnost agenta by se dle zde uvedeného neměla odvíjet od jeho činnosti v organizované, zločinecké či teroristické, skupině.¹⁹⁵ S tím se ztotožňuji, protože daná vázanost ke skupině může za určitých okolností v agentovi vyvolat nejistotu, že na jeho jednání bude nahlíženo rozporuplně.

¹⁹³ § 363 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 455/2016 Sb., účinného ke dni 1. 2. 2017, v porovnání s úpravou zákona k předešlému znění.

¹⁹⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012, str. 3059-3060.

¹⁹⁵ Akční plán boje proti organizovanému zločinu na roky 2018 a 2019, schválené usnesením vlády č. 325 ze dne 23. května 2018. Praha, únor 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/akcni-plan-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-roky-2018-a-2019.aspx>.

V praxi není aplikace institutu agenta příliš častá. Lze shrnout, že jeho využití představuje prostředek ultima ratio, jenž je nasazován pouze v nejvážnějších případech, když se volba ostatních prostředků jeví jako neúčinná. Nejčastěji bývá nasazován v řízeních souvisejících s korupcí, v případech drogové trestné činnosti či u trestných činů proti měně.¹⁹⁶ Rovněž z pohledu států EU je institut nasazení agenta co do podmínek nejvíce sladěn v případech organizovaného zločinu, často ve spojení s drogovou trestnou činností. Na úrovni jiných případů kriminality se jeho použití značně liší. Ve srovnání se zahraniční úpravou je dle rakouského právního řádu možné nasadit agenta při tzv. skrytém vyšetřování, které je možné nařídit s cílem zabránit či výrazně znesnadnit připravovaný trestný čin spáchaný zločineckým spolením, teroristickým spolením či zločineckou organizací (§ 278 Strafgesetzbuch). Při splnění k tomu vymezených podmínek je v souladu s uzavřeným dodatkem ke smlouvě mezi Rakouskem a ČR o policejní spolupráci možné, aby byl takový skrytý agent nasazen na našem území. Podmínky a vedení nasazení agenta se následně řídí právním řádem dožadovaného orgánu, a to při blízké kooperaci a součinnosti s dožadujícím státem.¹⁹⁷

5.3.1 Problematika úpravy postavení agenta

Lze shrnout, že jedním z nejvíc kontroverzních institutů je právní úprava postavení agenta. Základ problematiky je spatřován jak z hlediska utajení agentské činnosti, tak z pohledu související úpravy jeho beztrestnosti. Osoba v tomto postavení je po celou fázi vyšetřování vystavena riziku odhalení ze strany zločinecké skupiny, v níž figuruje. Zajištění ochrany tzv. anonymních svědků je přitom komplexním problémem, s kterým se potýkala řada států světa mnohem dříve než Česká republika. Příčinou toho je rychlejší a výraznější vývoj organizovaného zločinu v zahraničí. Z důvodu osobní bezpečnosti agenta podléhá jeho identita režimu přísného utajení v trestním řízení. Na policistu služebně činného v ČR či v zahraničí, který je použit jako agent, realizuje předstíraný převod nebo se na použití agenta či předstíraného převodu bezprostředně podílí, se vztahuje úprava dle § 102a TŘ. Při výslechu daných osob jako svědka je tak jejich totožnost a podoba po celou dobu utajena, nejde-li o případ některé z výjimek v § 102a odst. 2 TŘ. V režimu utajení jsou dle § 55 odst. 2 TŘ vedeny také protokoly o výslechu

¹⁹⁶ FENYK, J., ŠANTA, J.: Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. *Trestní právo*, č. 3/2007, str. 8.

¹⁹⁷ VESELÁ, H.: Právní úprava postavení policejních agentů. Parlamentní institut, studie č. 5.293/leden 2010, str. 3-4.

svědka, jež obsahují reálné identifikační údaje osob. Diskutovanou se proto jeví situace, kdy za takto stanovených podmínek není obviněnému dána možnost, aby se přímo vyjádřil k otázce věrohodnosti svědecké výpovědi či samotného svědka, což je ze stran odborné veřejnosti kritizováno pro zásah do práva na spravedlivý proces. Z důvodu zachování agentské skryté identity nemá rovněž obviněný možnost vznést proti agentovi protidůkazy před soudem.¹⁹⁸ Neznámost identity nasazeného agenta se jeví jako značný handicap i z pohledu obhajoby obžalovaného, která nemůže nikterak zpochybnit či vyvrátit tvrzení osoby svědčící v jeho neprospěch. Ve světle rozhodnutí ve věci *Laukkanen a Manninen* proti Finsku je shledáno následující: „*Základním aspektem práva na spravedlivý proces je požadavek, aby trestní řízení bylo kontradiktorní a aby existovala rovnost zbraní mezi obžalobou a obhajobou*“,¹⁹⁹ což za daných podmínek není splněno. Tak bylo vysloveno např. judikátem Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *Lüdi* proti Švýcarsku,²⁰⁰ ve kterém se odsouzený pachatel domáhal určení, že mu bylo zasaženo do práva na spravedlivý proces pro absenci nasazeného agenta u soudního výsledku. Soud pak ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že důkazy měly být při veřejném soudním jednání provedeny v přítomnosti obžalovaného a ve svém rozhodnutí přiznal stěžovateli finanční náhradu v částce 15.000 švýcarských franků.²⁰¹ Z daného rozhodnutí tak vyplývá, že z důvodu zachování ústavě zaručených práv panuje určitá nadřazenost osobní přítomnosti agentů u výsledku soudu nad požadavkem osobní bezpečnosti a ochrany identity nasazených agentů.

Naopak ve věci *Van Mechelen a další vs. Nizozemí*²⁰² ESLP danou problematiku restriktivně vymezil, když stanovil, že výsledek anonymního svědka je v případě policisty přípustný pouze ve výjimečných případech, a to při co nejmenším zásahu do základních práv.²⁰³ ESLP v rámci své rozhodovací činnosti též vyslovil, že ochranu základních práv si zasluhují nasazení policisté i jejich rodiny, avšak je rovněž třeba si uvědomit, že postavení policistů se od dalších anonymních svědků liší. Přímo z povahy policejní profese, z příslušnosti policistů

¹⁹⁸ VESELÁ, H.: Právní úprava postavení policejních agentů, *Parlamentní institut*, studie č. 5.293/2010, str. 10.

¹⁹⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Laukkanen a Manninen v. Finsko* ze dne 3. 2. 2004, odst. 34.

²⁰⁰ Rozsudek ESLP ve věci *Lüdi* proti Švýcarsku ze dne 15. 6. 1992, č. 12433/86.

²⁰¹ DEBÄREN, J. O.: Policejní provokace v příkladech. *Právo a bezpečnost* č. 1/2010, str. 15.

²⁰² Rozsudek ESLP ve věci *Van Mechelen a další v. Nizozemí* ze dne 23. 4. 1997, č. 21363/93.

²⁰³ KARABEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue* 8/2011, str. 224 - 231.

k výkonné státní moci a ze spolupráce s orgány činnými v trestním řízení plyne určité riziko ohrožení, s kterým tyto příslušníci musí počítat. Ve vztahu k danému by jich proto mělo být použito jako anonymních svědků pouze při výjimečných okolnostech.²⁰⁴ K tomu nutno doplnit rozsudek ve věci Kostovski proti Nizozemí,²⁰⁵ kde ESLP definoval, že vyjádření účastníků a předložení důkazů nemusí být vždy učiněno v rámci veřejného zasedání. Za splnění zákonných podmínek a respektování práv obhajoby lze totiž důkazně použít i vyjádření podaná ve fázi přípravného řízení.²⁰⁶ Na jedné straně zde proto stojí skutečnost, že obžalovaným má být poskytnuta možnost konfrontovat svědčící osoby alespoň v některé fázi trestního řízení, naproti tomu má být zajištěna kompletní ochrana a bezpečnost utajeného agenta.

Při porovnání si lze povšimnout, že ESLP připouští výjimečnou aplikaci anonymního svědectví agenta, kdežto naše trestněprávní předpisy zakotvují obligatorní utajení agentské totožnosti. Výjimku z dané zásady představuje pouze ustanovení § 102a odst. 2 TR. Komentář k ustanovení § 102a TR se však k dané problematice vyjadřuje tak, že rozhodným je výše zmíněné rozhodnutí Van Mechelen a další vs. Nizozemí, v jehož světle se daná problematika hodnotí.²⁰⁷

Osobně zde za výchozí princip považuji zásadu, že odsouzení pachatelů nesmí být zaleženo na pouhé výpovědi těchto anonymních svědků, ale jednotlivé důkazy mají být zhodnoceny komplexně a ve vzájemných souvislostech. Z výše vyjádřeného se pak nejvíce ztotožňuji s tím, že za účelem ochrany bude příslušníkům policie v pozici agenta status anonymního svědka přiznán, hrozí-li takto vysoké nebezpečí ze strany organizované skupiny. Daný institut má sloužit právě k odhalování závažné trestné činnosti a agentovi tak mají být z důvodu jeho nasazení poskytnuty určité garance. V opačném případě by nebyl nástroj využíván pro jeho vysokou rizikovost, což je dle mého názoru v rozporu se zavedením institutu do naší právní úpravy. Pro větší transparentnost však myslím, že budoucí utajení totožnosti agenta, a to v pozici svědka, by bylo dobré agentovi přiznat na základě existujících důvodů formou rozhodnutí. Zejména musí existovat zřejmé reálné důvody pro zachování anonymity. V souladu s principem subsidiarity

²⁰⁴ Rozsudek ESLP ve věci Doorson proti Nizozemí ze dne 26. 3. 1996.

²⁰⁵ Rozsudek ESLP ve věci Kostovski proti Nizozemí ze dne 20. 11. 1989, č. 11454/85.

²⁰⁶ DEBÄREN, J. O.: Policejní provokace v příkladech. *Právo a bezpečnost* č. 1/2010, str. 16.

²⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013, str. 2011.

by měla být zajištěna ochrana této osoby tak, aby bylo co nejmíň omezeno právo na obhajobu. Obhajobě by tak při splnění daných podmínek měla být poskytnuta možnost výslechu svědka přiměřená okolnostem, zejména však taková, při které nebudou pokládány žádné otázky směřující k odhalení identity svědka. V dané souvislosti mě napadá forma výslechu uskutečněná prostřednictvím videokonferenčního zařízení s tím, že budou vytvořeny vhodné podmínky znemožňující zjistit podobu svědka (modulace hlasu svědka, vypnutý obraz). Zde sice bude obhajobě upřeno sledovat výraz, mimiku apod. svědka, avšak mám za to, že dané omezení je kompenzováno přípustností výslechu alespoň v dané formě, a to vzhledem k charakteru a rizikovosti trestné činnosti. V průběhu soudního řízení bych však výslech svědka obdobnou formou omezila pouze na velmi výjimečné případy, stejně tak tomu je např. v rámci slovenské právní úpravy. Ve srovnání s tím německý trestní řád připouští možnost využívat audio konferenční zařízení při výslechu utajeného svědka, a to i v průběhu hlavního líčení, kde je obviněný oprávněn pokládat tomuto svědkovi přímé dotazy.²⁰⁸ Jistou rizikovost daného provedení vidím v tom, že svědek může i skrz dálkový přístup v daný okamžik reagovat způsobem, který by odhalil jeho totožnost či by k odhalení identity výrazně přispěl. Východisko bych proto viděla v situaci, kdy by odpovědi této osoby byly pod přímou regulací. Tedy než by utajený svědek vyjádřil svou odpověď, byla by tato odpověď schválena a prověřena jinými subjekty. Avšak takový postup by byl zřejmě náročný z hlediska realizace.

5.3.2 Policejní provokace

Hojně diskutovaným tématem ve vztahu k činnosti agenta je rovněž problematika tzv. policejní provokace. Činnost agenta se v mnoha případech pohybuje na hranici mezi zločinem a zákonností, proto institut nasazení agenta vyžaduje zvlášť pevně a jasně nastavené podmínky. Taktéž v případě institutu předstíraného převodu se objevuje riziko hrozby, že dovolená činnost překročí meze a změní se v policejní provokaci. Přesto není do našeho právního řádu zahrnuta úprava právního rámce policejní provokace coby nedovoleného jednání, čímž se možnosti postihu značně stírají.²⁰⁹ Posouzení, co přesně lze považovat za policejní provokaci, je s ohledem na její chybějící zákonné vymezení značně

²⁰⁸ § 58a, § 168e Strafprozeßordnung (StPO), dostupné na: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>.

²⁰⁹ VESELÁ, H.: Právní úprava postavení policejních agentů. Parlamentní institut, studie č. 5.293/ leden 2010, str. 2.

ztíženo. Jediným místem, kde se v našem právním řádu setkáme s obdobnou dikcí nepřipustnosti vyprovokovaných činů je ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Podle něj je rozhodnutí přezkoumávané v přezkumném řízení vadné a hodno zrušení z důvodu, že „*skutek, který je předmětem odsuzujícího výroku, byl vyprovokován, organizován nebo řízen bezpečnostními orgány*“. Avšak skutkové znaky jednání, které lze s policejní provokací ztotožnit, jakož i další důsledky takové činnosti, doposud vymezuje toliko soudní judikatura. A to i přes skutečnost, že jde o živou problematiku, se kterou se soudy musí opakovaně vypořádávat v dovoláních i stížnostech pro porušení zákona.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti byla samotná definice policejní provokace formulována z řad různých autorů, např. z pohledu Chmelíka ji lze chápat jako „*záměrné, aktivní podněcování nebo navádění či jiné iniciování spáchání trestné činnosti druhé osoby, která by jinak protiprávně nejednala*“.²¹⁰ Jednání ztotožňující se s policejní provokací bylo taktéž opakovaně řešeno v rámci soudní judikatury. Při srovnání jednotlivých definic lze zhodnotit, že znak této činnosti ve smyslu, že podněcovaná osoba by se jinak dané trestné činnosti nedopustila, je považován za sporný.²¹¹ Ze strany autorské činnosti se tato formulace objevuje např. v definici Cimry. Rovněž se ve smyslu dikce, že bez policejní provokace by k trestnému jednání nebylo došlo, vyjádřil ESLP ve svém rozhodnutí ve věci Ramanauskas proti Litvě²¹² nebo v jedné z nejznámějších kauz Bannikova proti Rusku.²¹³ V druhém z uvedených rozhodnutí soud policejní provokaci vymezil jako situaci, ve které agent nevede vyšetřování čistě pasivním postupem, ale pro účely získání důkazů a zahájení trestního stíhání vyvine takový vliv, že aktivně pobízí pachatele k trestné činnosti, k jejímuž spáchání by za jiných okolností nedošlo. Také Ústavní soud se vyjádřil k otázce policejní provokace, a to v nálezu III. ÚS 597/99 ze dne 22. 6. 2000. V něm definoval jako nepřipustný takový zásah ze strany státu (v daném případě policie), který se stává součástí skutkové podstaty děje, tedy celé posloupnosti úkonů, jež představují protiprávní

²¹⁰ CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika* č.1/2005, str. 69.

²¹¹ MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství* č.3/2014.

²¹² „*Policejní provokace je situace, kdy agent se neomezí na pouhé vyšetřování trestné činnosti čistě pasivním způsobem, ale – aby získal důkazy a mohl zahájit trestní stíhání – vyvine na daný subjekt takový vliv, že jej pobídne ke spáchání trestného činu, ke kterému by jinak nebylo došlo.*“. Rozsudek ESLP ve věci Ramanauskas proti Litvě ze dne 5. 2. 2008, č. 74420/01.

²¹³ Rozsudek ESLP ve věci Bannikova proti Rusku ze dne 4. 11. 2010, č. 18757/06.

jednání pachatele (tzn. podíl státu na jednání pachatele v podobě např. iniciování trestného činu, dokonání trestného činu apod.) Jde tedy o takový zásah, který ve své celistvosti vytváří trestný čin. K tomu v rámci vnitrostátní judikatury Nejvyšší soud pod sp. zn. Tpjn 301/2014 vyslovil, že pod policejní provokaci lze zahrnout i takovou policejní činnost, kterou jsou zákonné znaky skutkové podstaty trestné činnosti doplňovány, kterou je záměrně a podstatně navyšován rozsah spáchané trestné činnosti či jejímž prostřednictvím dochází ke změně právní kvalifikace trestné činnosti k tíži ovlivněné osoby. Zejména lze pod policejní provokaci podřadit jednání policie, které zakládá okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby spáchané trestné činnosti podněcovaného pachatele, a to i přesto, že v obecném smyslu byla daná osoba ke spáchaní trestného činu již rozhodnuta. To dle mého názoru v určité rovině vytváří průlom výše uváděné dikce, že bez policejní provokace by vyprovokovaná osoba takto protiprávně nejednala. Mám totiž za to, že uvedené rozhodnutí doplňuje definici o další možné případy jednání, které lze shledat policejní provokací. Lze samozřejmě namítat, že i změna rozsahu a intenzity protiprávního jednání vlivem policejní provokace znamená, že by se pachatel přesně takové trestné činnosti (tzn. v uvedeném rozsahu) nedopustil. Avšak snažím se upozornit na to, že k danému typu trestné činnosti mohl být i vyprovokovaný pachatel již předem rozhodnut. Ve stejném duchu se nese např. i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 7 Tdo 461/2002, v němž policisté svým postupem vytvořili podmínky pro změnu právní kvalifikace, když pachatelé pod vlivem svědka řízeného policií spáchali trestný čin vyššího rozsahu, než původně zamýšleli. Stejně tak policejní orgány nesmí samovolně (např. bez předchozího pokynu sledované osoby) vytvářet podmínky pro spáchání trestné činnosti jimi vytipovanou osobou.²¹⁴

Zkráceně je uvedený institut agenta, který sám organizuje a vyvíjí obecně trestnou činnost, definován jako tzv. „agent provokatér“, jenž je v systému evropského trestního práva využíván minimálně. Naše právní úprava je oproti tomu založena na koncepci tzv. „agenta kontrolora“. V souvislosti v boji s korupcí se myšlenka zavést do naší první úpravy systém řízené provokace několikrát objevila. Její schválení se však neseťkalo s úspěchem s ohledem na prolomení principu

²¹⁴ Policejní provokace [online]. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo, 2013 [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/policejni-provokace-90494.html>

právního státu a ústavnosti.²¹⁵ To zejména ve vztahu k požadavku zákonného podkladu činnosti státní moci, když státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích zákona, a to způsobem, jenž zákon stanoví. Stejně tak přímá úprava postavení agenta v trestním řádu vymezuje požadavek subsidiarity při policejní činnosti, když agent smí k naplnění pracovních úkolů volit pouze ty prostředky, jež jsou k danému účelu způsobilé a nezpůsobují újmu dalším osobám. K nepřipustnosti policejní provokace se vyjádřila nejen řada odborných autorů (Růžička M., Fenyk J.), ale také soudní judikatura. Za jedno z nejzásadnějších rozhodnutí ESLP lze považovat řízení ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku,²¹⁶ ve kterém se promítla aktivní činnost agentů na výsledky vyšetřovacího procesu, a to z hlediska dodržování základních lidských práv a svobod. ESLP ve svém rozhodnutí připustil, že za splnění určitých okolností je možné pro vyšetřování případu využít činnost tajných agentů, avšak je nutné mít na paměti primární a výsadní postavení práva na spravedlivý proces, jež nemůže být napříč jiným výhodám (včetně postihu organizovaného zločinu) omezováno. Požadavek na řádný výkon spravedlnosti totiž zaujímá natolik význačné postavení v demokratické společnosti, že nemůže být obětováno pro účelnost. Policejní provokaci tak charakterizoval jako nežádoucí jev, který nelze ospravedlnit získáním důkazních materiálů.²¹⁷ Navíc důkazy získané prostřednictvím provokativního jednání policejních orgánů jsou z hlediska procesní použitelnosti zcela nepřipustné.

Zda se jedná o policejní provokaci bylo řešeno i v případě tzv. zkoušky spolehlivosti realizované dle ustanovení § 41 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů (do 31.12.2011 prováděné na základě § 107 ZPČR). Na základě rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2013, sp. zn. 8 Tz 39/2013, spolu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2013, sp. zn. Tz 61/2013, podal předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu návrh, na jehož základě bylo zpracováno a přijato stanovisko k předemtné otázce. Nejvyšší soud se k dané otázce vyjádřil ve věci sp. zn. Tpjn 301/2014 ve smyslu, že není-li při zkoušce spolehlivosti ovlivněno jednání zkoušené osoby způsobem ztotožnitelným

²¹⁵ Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (zákon o protikorupčních opatřeních), tisk č. 1015.

²¹⁶ Rozsudek ESLP ve věci Teixeira de Castro a další proti Portugalsku ze dne 9.6.1998, č. 25829/94.

²¹⁷ DEBÄREN, J. O.: Policejní provokace v příkladech. *Právo a bezpečnost* č. 1/2010, str. 8.

s policejní provokací, poté je zkouška provedena v souladu se zákonem a takto získané důkazy jsou použitelné v trestním řízení.

Co se týče otázky odpovědnosti za policejní provokaci, ESLP deklaroval, že vnitrostátní orgány jsou odpovědné za jednání policistů. Této odpovědnosti pak nemohou být zproštěny s odkazem, že policisté jednali v postavení soukromých osob (ačkoli plnili služební úkoly). A to i v případě, proběhnou-li počáteční fáze nežádoucího policejního jednání bez povolovacího režimu s tím, že policejní orgán následně ex post legitimizuje policejní činnost a využije jejich výsledků. Taktéž následné přiznání pachatele k trestné činnosti nemá vliv na skutečnost, že jeho protizákonné jednání bylo dílem policejní provokace.²¹⁸ Policejní orgány jsou sice oprávněny nasazovat utajené agenty na vyšetřování organizované kriminality, avšak jejich činnost musí být po celou dobu akce pod kontrolou policejních složek. Jsou-li v průběhu vyšetřování využívány legitimní utajené techniky v zákonných mezích, nemůže být takové jednání samo o sobě posuzováno jako porušení ústavou chráněných práv. Státy proto musí dodržovat jak substantivní povinnost, která spočívá ve vyvarování se jednání ztotožněného s policejní provokací, tak procesní povinnost vypořádat se s možnou námitkou obviněného, že byl ze strany policejního orgánu k trestné činnosti vyprovokován.²¹⁹ V druhém ze zmíněných případů je ohledně posouzení provokace aplikován princip tzv. obráceného důkazního břemene. Zatímco je povinností orgánů činných v trestním řízení prokázat úmysl obviněného spáchat daný trestný čin, skutečnost, že byl obviněný k trestnému činu vyprovokován, musí obviněný navrhnout a důkazně podložit.²²⁰ Právě takové řízení, v němž je účastník oprávněn namítat policejní provokaci, je řízením dle norem spravedlivého procesu. Za předpokladu, že obžalovaný aktivně vypovídá a jeho tvrzení nepůsobí nepravděpodobně, přesouvá se důkazní břemeno na stát a je jeho úkolem dokázat, že se nejednalo o policejní provokaci. Jestliže se nepodaří policejní provokaci vyloučit již orgánům činným v průběhu dosavadního řízení, přezkoumává skutkové okolnosti celého případu soud.²²¹ Bylo dovozeno, že otázkou policejní provokace se soud zabývá rovněž při rozhodování o vzetí

²¹⁸ Rozsudek ESLP ve věci *Ramanauskas* proti Litvě ze dne 5. 2. 2008, č. 74420/01.

²¹⁹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Velké komentáře 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 772-772.

²²⁰ HLAVÁČOVÁ, K.: *Entrapment defense vs. policejní provokace*. *Dny práva 2016, část X., Meze a inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*, str. 24.

²²¹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Velké komentáře 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 775.

obviněného do vazby, ačkoli kompletní a jednoznačné posouzení tohoto jednání bude projednáno teprve v hlavním líčení. Vazební soud se však s otázkou policejní provokace musí vypořádat v odůvodnění svého rozhodnutí, kdy vazební důvody nemohou být založeny na jednání naznačujícím, že došlo k policejní provokaci.²²²

V rámci hodnocení policejní provokace jsou obecně v trestním řízení hodnoceny dva aspekty:

- a) zda u pachatele od počátku existovalo tzv. vlastní rozhodnutí ke spáchání trestné činnosti, které bylo založeno na jeho vážně míněném úmyslu.²²³
- b) zda příslušníci bezpečnostních složek podněcovali pachatele k trestnému činu.

Zkráceně se kritéria pro posouzení policejního jednání nazývají tzv. substantivní test provokace. Soud se zabývá důvodem nařízení proaktivního policejního postupu, rozsahem policejního zapojení do akce a povahou podněcování a vlivu, který byl na obžalovaného vyvíjen. Zkoumá, zda má posuzovaná osoba predispozice pro páchaní trestné činnosti, důležitou roli hraje taktéž okamžik, ve kterém policejní orgány vstoupily do skutkového děje. To však neubírá nic na skutečnosti, že stěžovatel musí být v řízení činný a namítat, že se jednalo o policejní provokaci.²²⁴ Pro hodnocení policejní provokace je totiž podstatným faktorem, jaká důkazní aktivita a vypovídající činnost je ze strany stěžovatele vyvinuta k posouzení takového jednání. V určitých situacích může posuzovaný agent A zůstat nečinný, zatímco se stíhaná osoba dopustí protiprávního jednání na popud určité neznámé osoby B (např. vzdáleným přístupem), která skutečně zavdává primární motiv k jejímu jednání. Není-li pak soudu dostatečně predestřeno, že další osoba B vyvolala popud k páchaní trestné činnosti, soud s ohledem na absenci důkazů a nečinnost pachatele nemůže o takové věci rozhodnout. Kdo vyvolal reálný motiv pachatele k trestné činnosti, zda jiný utajený agent či nikoli, zůstává proto otázkou. Obdobný typ případu nastal právě v již zmíněné kauze Bannikova pro Rusku, kdy důkazy a obhajoba stěžovatelky zůstaly nečinnými a ESLP se tak nezabýval otázkou, kdo byl primárním iniciátorem akce. To zmiňuje soud i ve svém odůvodnění rozhodnutí, v němž s ohledem na uvedené skutečnosti

²²² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2652/16.

²²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2013, sp. zn. 3 Tdo 12/2013.

²²⁴ HERCZEG, J.: Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Bulletin advokacie č. 4/2011, str. 25.

nebylo shledáno porušení práva dle čl. 6 Úmluvy a jednání agenta A nebylo ztotožněno s policejní provokací.

Je-li jednání policie označeno za policejní provokaci, je nadále nezbytné, aby důkazy získané z vyprovokované činnosti nebyly v trestním řízení použity a nezakládalo se na nich usvědčení pachatele. Takové důkazy jsou v řízení vedeném proti oběti policejní provokace absolutně neúčinné.²²⁵ Případně musí proběhnout řízení s tzv. podobným účinkem. Judikaturou však bylo shledáno, že veškerá řízení, která nevedou k obdobným důsledkům jako v případě řízení s vyloučením všech důkazů, lze považovat za nedostatečná z hlediska absence poskytnutí přiměřeného zadostiučinění ve smyslu porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V praxi tak např. významné snížení trestu odnětí svobody v důsledku policejní provokace nebylo shledáno za řízení s obdobným účinkem.²²⁶ Proto zůstává většinou zachována dikce postupu, že v takovém případě mají být důkazy absolutně vyloučeny. Domnívám se, že současně takový způsob bude nejvíce předcházet případným pochybnostem ohledně zákonnosti řízení.

Ačkoli myšlenka a funkce trestního práva, že stát nemá ve svých občanech vyvolávat podnět k páčání trestné činnosti, je shodná pro systém kontinentální i angloamerické právní kultury, je zajímavé srovnání náhledu na policejní provokaci z pohledu jiných států. Využití agenta provokatéra je za splnění určitých podmínek přípustné v USA, kde je tento institut považován za účelný prostředek v boji s organizovanou kriminalitou, zejména při vyšetřování drogové činnosti a korupčních kauz. Hovoříme o tzv. doktríně entrapment, tedy období policejní provokace v angloamerické právní kultuře. V USA je přístup doktríny založen na pojetí právního principu tzv. „defense of entrapment“, jenž je převzat do trestněprávních předpisů. Důsledkem uplatňované doktríny je vyloučení trestní odpovědnosti u pachatele činu jinak trestného v případě, že byla ve věci shledána nepřipustnost policejní provokace. Právě ono rozlišení provokace na přípustnou a nepřipustnou formu je ve srovnání s naší úpravou hlavním odlišujícím aspektem. Pro posouzení provokativního jednání jsou však i v angloamerických podmínkách hodnoceny dvě kritéria, a to:

- podněcení pachatele k trestnému činu ze strany státních orgánů,

²²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.

²²⁶ Rozsudek ESLP ve věci Furcht proti Německu ze dne 23.10.2014, č. 54648/09.

- predispozice pachatele (tendence páchat trestnou činnost).

Ve srovnání s podmínkami naší kultury spočívá zásadní rozdíl ve skutečnosti, že k potrestání pachatele trestného činu postačuje naplnění pouze jedné z podmínek. A to ve smyslu, že pachatel buď nebyl k trestné činnosti vyprovokován či je u něj prokázána určitá míra predispozice. V okruhu predispozic se navíc posuzuje i celková pověst a trestní minulost pachatele.²²⁷ V našem prostředí je tak jednání státních příslušníků mnohem častěji ztotožněno s policejní provokací, současně je v menší míře uplatňována trestní represe vůči pachatelům. Obecně je k tomu, aby byla provokace shledána v USA za nepřipustnou, nutné vyvinout na pachatele větší nátlak, agresivnější vliv, opakované pobídky apod. Prvotní kontakt příslušníka ozbrojených sil s pachatelem tak nemusí být shledán jako nežádoucí provokativní jednání, stejně je tomu při vytváření podmínek k trestné činnosti. Policejní orgán rovněž nemusí o úmyslu pachatele (predispozicích) vědět před zahájením skryté operace, jako je tomu v našich právních podmínkách. Jakési pravidlo na pozadí doktríny *defense of entrapment* je totiž vyjádřeno myšlenkou, že každá osoba je určitým způsobem predisponovaná k páčání trestné činnosti za situace, že jsou jí poskytnuty velmi výhodné podmínky. Oproti tomu v Austrálii se doktrína *entrapment* vyvinula lehce odlišným směrem, když její uplatnění má oproti beztrestnosti agenta vliv na výši a výměru trestu pachatele. Shodně tomu je v právní kultuře Velké Británie s tím, že je-li provokace prokázána, jsou vyloučeny veškeré tak získané důkazy. Lze tedy spatřit podobnost naším podmínkám.²²⁸

V prostředí evropského práva je institut policejní provokace za určitých okolností přípustný např. na Slovensku. K této legalizaci došlo novelou slovenského trestního řádu s účinností od roku 2003. Do předpisu byla včleněna úprava, která přímo v ust. § 117 odst. 2 TP vymezuje podmínky nepřipustnosti agentské činnosti, čímž ji vytváří určité mantinely. Ta musí být zejména úměrná protiprávnosti daného jednání a rovněž v souladu s účelem trestních předpisů. Rovněž přímo dikce zákona stanovila, že agent nesmí dát vlastní podnět k trestné činnosti a navádět pachatele k jejímu spáchání. Z uvedeného pravidla však platí výjimky, které současně stanovují podmínky pro dovolený rozsah policejní provokace. Je tomu v případě kumulativního splnění následujících bodů:

²²⁷ MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství* č.3/2014.

²²⁸ HLAVÁČOVÁ, K.: *Entrapment defense vs. policejní provokace. Dny práva 2016, část X., Meze a inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*, str. 26-33.

- a) jedná-li se o trestný čin úplatkářství,
- b) pachatelem je veřejný činitel či zahraniční veřejný činitel,
- c) nasvědčují-li okolnosti tomu, že by byl daný trestný čin spáchán i bez použití agenta.

Domnívám se, že poslední ze zmíněných bodů bude vzbuzovat jisté pochyby, když se úprava vztahuje na případy tzv. aktivní korupce. Tzn. situace, kdy veřejný činitel o úplatek již požádal či zde proběhlo jiné jednání nasvědčující předání úplatku. Bude tak problematicky dokazováno, že u pachatele existoval takový úmysl již před přičiněním agenta, pokud jej neprojevil navenek. K aktu předání úplatku navíc není nutnost využívat potřeby agenta, když úprava počítá rovněž s předstíraným převodem. To dle mého názoru snižuje míru reálné využitelnosti daného institutu v praxi.

V daném případě slovenská úprava využila agentskou činnost k posílení postihu korupční trestné činnosti. Přesto, že bylo zakotvení tohoto zákonného ustanovení značně kritizováno, ve svém výsledku dosáhlo zvýšení efektivity postihu trestných činů v dané oblasti. V určité míře je policejní provokace přípustná i v německé právní úpravě, kde je pokládána za četný důvod beztrestnosti agenta.²²⁹ Přípustnost použití institutu v německém prostředí je vyvozováno ze závazku demokratického právního státu, jehož úkolem je objasňovat závažné trestní činy. Francouzská úprava rovněž připouští použití agenta v postavení provokatéra, avšak striktněji vymezuje mantinely jeho činnosti, např. když provokace nesmí být pro spáchanou trestnou činnost rozhodující a determinovat ji.²³⁰ Dle mého uvážení je zavedení prvku agenta provokatéra ke zvážení v těch oblastech právní úpravy, v nichž existuje hrozba vzniku velkých škod či vysoké nebezpečnosti trestné činnosti, anebo je z dalších hledisek (etický princip, princip zachování právního státu apod.) podstatné daný typ trestné činnosti v našem prostředí regulovat. Zejména tomu bude v případech, kde vzhledem ke stávající úpravě a výsledkům vyšetřování je zapotřebí zvýšit efektivitu postihu a současně nepůjde o takovou oblast trestné činnosti, u které bude primárně hrozit provokace k násilné trestné činnosti. Řešení slovenské právní úpravy mi tak připadá velmi zdařilé. Ačkoli je

²²⁹ RŮŽIČKA, M.: K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/soubor/korupce-opp-doc.aspx>

²³⁰ KRATOCHVÍL V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo* č. 10/2001, str. 7–9.

na danou problematiku třeba nahlížet jako rozporuplnou s ústavním pořádkem, je třeba mít na mysli, že i v zahraničních úpravách se daná úprava osvědčila a z právního hlediska zde funguje. Obzvláště se domnívám, že ve vztahu k úplatkářství bude mít daná úprava vliv i z pohledu prevence.

5.4 Podpůrné operativně pátrací prostředky

Jak již bylo řečeno výše, úprava operativně pátracích prostředků je doplněna výčtem tzv. podpůrných operativně pátracích prostředků, vymezených v ustanoveních § 72–77 ZPČR. Jde o úpravu převzatou z původního znění zákona o Policii ČR, která však prošla několika úpravami. Daný zákon však není jediným, jenž upravuje použití těchto nástrojů. Úprava aplikace podpůrných operativně pátracích prostředků je obsažena také v ustanovení § 39–43 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, dále v ustanovení § 42 zákona o GIBS.²³¹ Stejně tak použití podpůrných operativně pátracích prostředků upravuje ustanovení § 16b zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, v jehož znění zahrnuje pouze omezený výčet nástrojů, a to zabezpečovací techniku a zvláštní finanční prostředky.

Ustanovení § 72 ZPČR opravňuje policistu k používání podpůrných operativně pátracích prostředků z důvodu:

- předcházení trestné činnosti (dle § 69 ZPČR, tedy před zahájením úkonů v rámci trestního řízení),
- získávání poznatků z trestné činnosti (dle § 158 odst. 1 TŘ, tedy při šetření a v rámci opatření, jež směřují k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že došlo ke spáchání trestného činu a ke zjištění pachatele trestného činu),
- v souvislosti s probíhajícím trestním řízením (dle § 158 odst. 3 TŘ, tedy po zahájení úkonů trestního řízení),
- ohledně zajišťování krátkodobé ochrany osob (dle § 50 ZPČR).²³²

Výčet činností, při kterých lze tyto prostředky použít, byly rozšířeny o poslední dvě uvedené možnosti dnem účinnosti zákona č. 273/2008 Sb., tj. k datu 1. 1. 2009.²³³ Současně oproti předchozímu znění zákona o Policii ČR

²³¹ Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů.

²³² Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR.

²³³ V zákoně č. 283/1991 Sb., pod § 23a zakotvena možnost Policie ČR užít podpůrné operativní pátrací prostředky pouze v případech předcházení trestným činům a v souvislosti s řízením o trestných činech.

č. 283/1991 Sb., došlo ke spojení institutu krycích dokladů s institutem konspirativních prostředků. Na rozdíl od operativně pátracích prostředků dle trestního řádu existuje v případě podpůrných operativně pátracích prostředků širší možnost použití co do okruhu oprávněných subjektů a případů aplikace, kdy tyto podpůrné nástroje může použít kterýkoli policista pro neomezený druh trestné činnosti. Obdobně však pro jejich použití platí podmínky vyjádřené v ustanovení § 158b odst. 2 TR pro základní operativně pátrací prostředky, když jde rovněž o prostředky zasahující do základních lidských práv a svobod osob. Nicméně je s ohledem na absenci právní úpravy podpůrných operativně pátracích prostředků v trestním řádu nutné postupovat v rámci procesu dokazování s jistou opatrností.²³⁴ Mezi výčet nynějších podpůrných operativně pátracích prostředků aktuální znění ZPČR zahrnuje následující instituty:

- a) informátora,
- b) krycí prostředky,
- c) zabezpečovací techniku,
- d) zvláštní finanční prostředky.²³⁵

Ad a) Institut informátora je upraven v ustanovení § 73 ZPČR. Jde o fyzickou osobu, která poskytuje policejnímu orgánu informace a služby takovým způsobem, aby její spolupráce s policií nebyla vyzrazena. Informátor není osobou ve služebním či zaměstnaneckém poměru k policii, když jedná na základě prvku dobrovolnosti, stejně tak není jeho činnosti nijak časově limitována. Avšak s ohledem na skutečnost, že zákon nevymezuje pro tuto osobu žádné podmínky, nelze zcela vyloučit, že by informátorem byla rovněž osoba ve služebním poměru.²³⁶ Současně musí jít o osobu způsobilou k právním úkonům. V rámci své činnosti informátor např. pronikne do struktury organizované zločinecké skupiny, rovněž informuje policii o skutečnostech, které se zde dozvěděl a mohly by souviset s trestnou činností. Policie činí kroky k vytvoření vhodných podmínek pro předávání informací mezi informátorem a policií, také dbá o to, aby totožnost informátora zůstala utajena.²³⁷ Osobě informátora lze následně za danou činnost

²³⁴ FENYK, J.: Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. *Trestní právo* č. 3/2007, str. 3.

²³⁵ § 72 zákona č. in/2008 Sb., o Policii České republiky.

²³⁶ MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F.: *Veřejné sbory*. Wolters Kluwer 2011.

²³⁷ CHOCHOLATÝ, J.: Agent a informátor-je mezi tím rozdíl? [online]. 11.10.2002 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/agent-a-informator-je-mezi-tim-rozdil-18974.html>.

přiznat finanční či věcnou odměnu, avšak na daný benefit nevzniká právní nárok. Za výkon své činnosti informátor oproti agentovi odpovídá dle obecné právní úpravy. Co se týče informací získaných informátorem, ty nejsou důkazně použitelné v trestním řízení, avšak mohou sloužit jako podnět pro zahájení úkonů trestního řízení nebo např. pro nasazení agenta do daného prostředí. Na jejich základě pak mohou být pořizovány procesně použitelné důkazy.²³⁸

Ad b) Institut krycích prostředků pod svým významem dle § 74 TŘ zahrnuje věc (včetně krycích dokladů), prostor nebo činnost, která je využívána k zastírání skutečné identity osoby, k zabránění vyzrazení činnosti osoby či k zastírání činnosti policie. Navazující ustanovení § 75 TŘ pak speciálně upravuje krycí doklady, které byly před nabytím účinnosti ZPČR samostatným operativně pátracím prostředkem. Daná ustanovení jsou ve vzájemném vztahu subsidiarity. Tím, jehož identita má být za pomoci krycích prostředků zastřena, může být policista, výše zmíněný informátor či zcela jiná osoba. Krycím dokladem se pak rozumí jakákoli listina či dokument, která slouží k zastření pravé totožnosti osoby či policejní činnosti, napomáhá k zabránění před vyzrazením určité činnosti, zabezpečovací techniky nebo krycího prostředku anebo je uplatňována k obdobným účelům. Zákon současně taxativně vymezuje, co nesmí být považováno za krycí doklad. Jedná se o doklady osob žijících a zemřelých, průkaz člena vlády, poslance/senátora, guvernéra ČNB, člena NKÚ, inspektora ÚOOÚ, soudce Ústavního soudu, stejně jako služební průkaz soudců a státních zástupců. Krycí doklady využívají zejména příslušníci policie, kteří působí v zájmovém prostředí nebo činí úkony v rámci operativně pátrací činnosti, včetně těch v postavení agenta. Zákon dále vkládá policii a ministerstvu možnost v nezbytné míře zajistit úpravu (vlození, změnu, vymazání či blokování) potřebných údajů v informačním systému. Bude tomu v odůvodněných případech, kdy daný postup bude nutný vzhledem k povaze krycího dokladu. K vydávání krycích dokladů a příslušných opatření (v souvislosti s jejich používáním, opatrováním a ukončením) zákon stanoví, že tak učiní příslušný orgán veřejné správy na žádost ministerstva či policie a to způsobem, který vylučuje vyzrazení činnosti těchto žádajících orgánů. Zákon však rovněž umožňuje, aby krycí doklady vydávala a opatrovala přímo policie či ministerstvo,

²³⁸ POLČÁK, R., PÚRY, F., HARAŠTA, J., a kol.: Elektronické důkazy v trestním řízení. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Ústav práva a technologií, str. 48.

a to vždy se souhlasem příslušného ministra. Evidenci vydaných krycích dokladů vede Ministerstvo vnitra.

Ad c) Institut zabezpečovací techniky je upraven v ustanovení § 76 ZPČR. Pod svým významem zahrnuje technické prostředky a zařízení, včetně jejich souborů, které jsou využívány za účelem předcházení či odstranění ohrožení bezpečnosti a veřejného pořádku. Technická báze těchto prostředků tak umožňuje preventivně eliminovat zmíněné hrozby, případně odstranit již existující ohrožení daných hodnot.²³⁹ Zákon nevymezuje žádný výčet těchto technických prostředků, zejména s ohledem na jejich nepřetržitý vývoj.

Ad d) Institut zvláštních finančních prostředků je v pořadí posledním podpůrným operativně pátracím prostředkem upraveným v ZPČR pod § 77. Jde o takové finanční prostředky, které jsou vyčleněny k účelu jejich využívání formou úhrady některých vzniklých výdajů. Zákon dále přímo stanovuje, že jde o výdaje vzniklé v souvislosti s používáním podpůrných operativně pátracích prostředků dle ZPČR a také operativně pátracích prostředků dle TR, ve spojitosti se získáváním poznatků o trestné činnosti, rovněž výdaje vzniklé při zajišťování krátkodobé ochrany osob. Ve znění předchozí úpravy, tedy zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, bylo možné institut zvláštních finančních prostředků využívat pouze v souvislosti s (podpůrnými) operativně pátracími prostředky. Poslední dvě z uvedených možností využití tak byly doplněny k účinnosti ZPČR. Na způsob nakládání s těmito finančními prostředky se nevztahuje obecně platná úprava právních předpisů, která se dotýká hospodaření se státními peněžními prostředky. Jsou namísto toho upraveny vnitřními předpisy. Druhý odstavec zakotvuje povinnost příslušníka policie nakládajícího se zvláštními finančními prostředky, který s nimi musí nakládat hospodárně a využívat je k účelu, ke kterému byly poskytnuty.

²³⁹ MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F.: Veřejné sbory. Wolters Kluwer 2011.

6 Další nástroje napomáhající postihu organizovaného zločinu v TŘ

Zde mluvíme o procesních prostředcích zakotvených v trestním řádu, které napomáhají trestnímu postihu organizovaného zločinu. V širším směru je pak doplňují nástroje upravené zákonem č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Stejně jako učinil Z. Karabec ve své kategorizaci prostředků pro boj s organizovaným zločinem, jsem i já v této části práce dané nástroje oddělila do samostatné skupiny existující vedle operativně pátracích prostředků.²⁴⁰

6.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu představují zajišťovací instituty blízké operativně pátracím prostředkům. Jejich úpravu nalezneme v § 88 a 88a TŘ, v části sedmého oddílu čtvrté hlavy trestního řádu, spolu s úpravou předběžných opatření a s institutem zajištění věcí, osob a dalších majetkových hodnot. Takové zařazení je ze strany odbornosti často kritizováno. To z důvodu vzájemné podobnosti co do účelu využití a zákonných podmínek jejich aplikace s operativně pátracími prostředky, mezi jejichž výčet nejsou trestním řádem přímo začleněny. V praxi jsou dané instituty nazývány také jako tzv. operativně pátrací opatření, která svou povahou doplňují proces operativně pátrací činnosti.²⁴¹ Odposlech a záznam telekomunikačního provozu lze považovat za nezastupitelné prostředky sloužící k odhalování závažných forem kriminality, včetně rozkrývání organizovaných zločineckých skupin. Současně jde o úkony vyznačující se vysokým stupněm hrozby zásahu do ústavně garantovaných práv a svobod odposlouchávaných osob. Právě kontroverzní povaha těchto prostředků byla předmětem vedených sporů o prvotní začlenění jejich úpravy do trestního řádu. To celé umocněné vnímáním společnosti, že zásah do osobnostních práv je v případě odposlechů značně citelnější než v případech jiných zásahů do osobní korespondence, a to z důvodu vysokého množství přenosu dat. S ohledem na judikované vyloučení protiústavnosti použití odposlechů a také ve vztahu

²⁴⁰ KARABEC, Z.: K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, č. 2/1999, str. 9.

²⁴¹ DVOŘÁK, V., KLOUBEK, M.: *Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech*. Policejní akademie České republiky v Praze, fakulta bezpečnostně právní, katedra kriminální policie. Praha 2011, str. 21.

k rozvíjejícímu se organizovanému zločinu nakonec převážila nezbytnost potřeby zakotvení této úpravy do našeho právního řádu.

Úprava institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je obsažena v § 88 TŘ, který je doplněn o novější ustanovení § 88a TŘ. To naopak zakotvuje samotný záznam telekomunikačního provozu. Pod pojmem telekomunikační provoz je vyjádřena komunikace uskutečňovaná za pomoci telekomunikačních zařízení, zjednodušeně jde o obsah, který může být odposloucháván. Mezi jeho dvě formy pak řadíme odposlech a záznam. Odposlechem rozumíme „*záměrné, utajené a současné vnímání obsahu komunikace zprostředkované telekomunikačními zařízeními nebo sítěmi prostřednictvím k tomu určených zařízení.*“²⁴² Oproti tomu záznam lze vyjádřit jako proces, jehož prostřednictvím je zachycen obsah probíhající komunikace fyzických osob. Ten je zaznamenáván na přenosné datové nosiče, které umožňují uchování a reprodukci předmětné komunikace. Lze proto shrnout, že jde vyjádření obsahu, který takový nosič dat obsahuje.²⁴³ Samotným rozdílem mezi ustanoveními paragrafu § 88 a § 88a TŘ je zejména časové hledisko. Z uvedeného plyne i skutečnost, že teorie dané paragrafy často rozlišuje na tzv. aktivní a pasivní odposlech.²⁴⁴ Za aktivní odposlech je považován institut upravený v § 88 TŘ, jež se vztahuje na komunikaci probíhající v aktuálním čase či v budoucnosti (tzv. živá neboli aktivní komunikace). V případě nařízení odposlechu dle § 88 TŘ je tak vedle doprovodných (tzv. provozních a lokalizačních) údajů možné získat kompletní obsah uskutečňované komunikace. Z hlediska procesní využitelnosti a praktického významu je proto získávání odposlech společně s navazujícím záznamem telekomunikačního provozu, a to prostřednictvím jediného příkazu. Oproti tomu pomocí tzv. pasivního odposlechu dle § 88a TŘ mohou být vyžádány pouze technické záznamy o komunikaci uskutečněné v minulosti, proto dané ustanovení upravuje toliko záznam telekomunikačního provozu. Předmětem institutu je tzv. detailbilling, tedy výlučně provozní a lokalizační údaje o účastnících telekomunikačního provozu.²⁴⁵

²⁴² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní právo procesní 4. přepracované vydání*, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 325.

²⁴³ NOVOTNÁ, J.: K některým otázkám dokazování odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu. *Trestněprávní revue* č. 10/2003, str. 290.

²⁴⁴ FRYŠTÁK, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2015, str. 246.

²⁴⁵ SOUČEK, J.: Odposlech a záznam telekomunikačního provozu. *Státní zastupitelství* 03/2008, str. 26.

V praxi jsou odposlechy nejčteněji využívány na vyšetřování organizované kriminality. Zejména v případě Národní protidrogové centrála Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, která za rok 2019 vykázala 43,8 % odposlechů z počtu všech úkonů na organizovanou činnost. Uvedené je dáno také skutečností, že odposlechy v případech vyšetřování organizované kriminality jsou z povahy věci nasazovány na větší počet subjektů coby osob navázaných na organizovaný zločin. Současně vyšší podíl využití těchto prostředků je dán na celostátní úrovni vyšetřování organizované činnosti, kdy SKPV s celostátní působností vykázala v roce 2019 využití odposlechů na organizovanou kriminalitu ve výši 76,2 %, oproti podílu 15,9 % na krajské úrovni.²⁴⁶

6.1.1 Odposlech telekomunikačního provozu

Nařízení odposlechu telekomunikačního provozu dle úpravy § 88 TR je ztíženo několika podmínkami. Odposlech je možné nařídit od okamžiku zahájení trestního řízení. Procesní mezník realizace odposlechu byl změněn novelou trestního řádu z roku 1993, kterou zákon upustil od podmínky zahájení trestního stíhání. V praxi jsou odposlechy nejvíce využívány ve fázi přípravného řízení, a to za účelem objasnění skutečností spáchání trestné činnosti. Další podmínku představuje výčet jednotlivých případů, pro které lze institut odposlechu nařídit. Je tomu tak:

- a) *„pro některý zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, nebo*
- b) *pro některý z vyjmenovaných trestných činů, nebo*
- c) *pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva.“²⁴⁷*

Realizace tohoto zajišťovacího institutu je možná v případech, kdy existuje důvodný předpoklad, že za pomoci odposlechu budou zjištěny relevantní skutečnosti pro trestní řízení. A přesto, že odposlechy nejsou trestním řádem začleněny mezi operativně pátrací prostředky, některé další zákonné podmínky použití mají s nimi společné. Za prvé nesmí realizace odposlechů sledovat jiný účel

²⁴⁶ Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2019. Praha 22. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.

²⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str.1199.

než jejich výlučné použití pro účely trestního řízení. Dále úprava zahrnuje prvek subsidiarity. Použití odposlechů je možné pouze v případech, nelze-li zamýšleného účelu dosáhnout jinak nebo pokud by takové jiné dosažení účelu bylo podstatnou mírou ztíženo. Nakonec je nutné dodržovat pravidlo proporcionality, kdy odposlech lze použít při co nejmenším zásahu a omezení do základních práv a svobod osob. Ve srovnání s úpravou okolních států nereguluje naše právní úprava omezení co do okruhu osob, vůči nimž lze odposlech nařídít. Např. maďarská či polská právní úprava vymezuje speciálně upravené podmínky ve vztahu k osobám požívajícím výsad a imunit.²⁴⁸ V obecné rovině při současném splnění výše uvedených zákonných podmínek je tak možné odposlech použít vůči všem osobám. Osobně mi naše nastavení právní úpravy připadá férové, když nijak neomezuje aplikaci odposlechu ve vztahu k ústavněprávní indemnité. Trestní řád však obsahuje jednu restrikcii, když zakotvuje nepřipustnost odposlechu mezi obhájcem a obviněným. Takovou část odposlouchávaného záznamu je povinen policejní orgán bezodkladně zničit a získané informace nikterak nepoužít. O likvidaci je povinen vyhotovit protokol.²⁴⁹ K danému bych ve zkratce řekla, že daná část zákona o nepřipustnosti odposlechu obhájce s obviněným je značně problematickým článkem naší úpravy. Navrhovala bych proto, aby zákon výslovně zakotvil nepřipustnost takového odposlechu i ve fázi před zahájením trestního stíhání, tzn. již u osoby podezřelé. Současně mi připadá nevhodné, že likvidaci nepřipustných odposlechů realizuje policejní orgán v daném trestním řízení, který se s těmito informacemi již seznámil. Po vzoru zahraničních úprav navrhuji jako vhodné řešení zavést automatizaci likvidačního procesu, tzn. postup, kdy nahrávací zařízení rozpozná telefonní číslo obhájce a dané hovory nezaznamenává.²⁵⁰

Při splnění všech uvedených principů a za předpokladu, jeví-li se daný postup účelným a efektivním, nastává fáze směřující k rozhodnutí o nařízení odposlechu. Forma nařízení odposlechu může mít dle platné úpravy dvojí podobu, a to jako:

²⁴⁸ VLČKOVÁ, M., HAVLENOVÁ, J., SYLLOVÁ, J.: Právní regulace legálního odposlechu členů parlamentu ve vybraných státech, studie č. 1.227. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=35>.

²⁴⁹ § 88 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁰ VESECKÁ, R.: Odposlechy v trestním řízení – Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování. *Sborník sdělení ze 4. ročníku mezinárodní vědecké konference*. Jirí Straus, Eduard Bruna (ed.). Praha, 15.3.2018, str. 350.

- a) soudní příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 1,2 TR) nebo
- b) opatření k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 5 TR), tzv. odposlech se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice.

Ad a) Rozhodnutí příkazem je nejčastější formou rozhodnutí o nařízení odposlechu. Je nutné jej chápat jako prostředek *sui generis*, tedy svého druhu, proti němuž není přípustné podat opravný prostředek. Současně jde o prostředek značně ofenzivní, jenž nesnese prodlení.²⁵¹ Na formu příkazu jsou z hlediska náležitostí kladeny poměrně přesné nároky určené trestním řádem, ale také za pomoci soudní judikatury.²⁵² Obligatoří požadavek představuje písemná podoba soudního příkazu, mezi jehož konkrétní náležitosti dle § 88 TR patří uvedení uživatelské adresy či odposlouchávaného zařízení, totožnosti uživatele, vymezení trestného činu, pro nějž je vedeno dané trestní řízení a určení doby, pro kterou bude odposlech realizován. Mezi judikaturou doplněné náležitosti příkazu pak řadíme vyjádření uložené povinnosti k realizaci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, uvedení odposlouchávaného čísla a doplnění místa odposlechu.²⁵³ Časově je možné odposlech nařídit na maximální dobu čtyř měsíců, a to s možností opakovaného prodloužení opět v takto určeném rozmezí. Odposlouchávání nad stanovenou dobu je posuzováno jako nezákonné. Zákon rovněž vymezuje případ, kdy je povinností policejního orgánu ukončit odposlouchávací proces před uplynutím sjednané doby, a to pominou-li důvody pro nařízení odposlechu. Zde lze spatřovat projev zásady subsidiarity a proporcionality, když zákon ukládá policejnímu orgánu povinnost průběžně vyhodnocovat, zda stále trvají důvody pro vydání příkazu k rozhodnutí o odposlechu.²⁵⁴ Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být rovněž náležitě odůvodněn. To se týká nejen vyjádření důvodů jeho vydání, zamýšleného účelu, nařízení doby odposlouchávání, ale také zdůvodnění neodkladnosti a nezbytnosti takového úkonu, kdy zamýšleného cíle nelze dosáhnout prostřednictvím jiných důkazních prostředků v trestním řízení.²⁵⁵ Současně bylo judikaturou sjednoceno posuzování zákonnosti odposlechu

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 1995, sp. zn. Tzn 24/95, [R 23/1996 tr.], Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek NS České republiky, rozhodnutí č. 23.

²⁵² TOMAN, P.: Náležitosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. *Bulletin advokacie* 5/2017, str. 23.

²⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 4 Pzo 10/2015, dostupné na www.nsoud.cz.

²⁵⁴ § 88 odst. 3 a 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2014, sp. zn. 4 Pzo 3/2013, dostupné na www.nsoud.cz.

za pomoci aplikace doktriny tzv. materiálně-formálního principu. Kromě formální stránky příkazu je tak nutno přihlížet také k materiálnímu hledisku, tedy ke konkrétním skutkovým okolnostem nařízení odposlechu, jež vyplývají právě z odůvodnění příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.²⁵⁶ K samotnému rozhodnutí o nařízení odposlechu formou příkazu je v přípravném řízení příslušný soudce okresního soudu, v jehož obvodu působnosti byl podán ze strany státního zástupce návrh k předmětnému úkonu. Návrh státního zástupce na realizaci odposlechu bude vždy vycházet z písemného podnětu s návrhem na nařízení odposlechu, jenž mu je předkládán policejním orgánem. Po důkladném posouzení jej pak státní zástupce předloží příslušnému okresnímu soudu k rozhodnutí. V řízení před soudem je k vydání příkazu příslušný předseda konkrétního senátu toho soudu, jež je příslušný k danému řízení dle obecných pravidel pro určení věcné a místní příslušnosti.²⁵⁷ Příkaz se stává pravomocným okamžikem jeho vydání.²⁵⁸ Problematickým článkem se v minulosti objevila praxe ohledně určení místní příslušnosti v případech, kdy v rámci přípravného řízení podávají návrh státní zástupci vrchních a krajských státních zastupitelství, pod jejichž působnost spadá vícero okresů. Ta by se tak měla primárně řídit dle pravidla místní příslušnosti vyjádřeného v § 18 TR, podle nějž se řízení koná u toho soudu, v jehož obvodu došlo ke spáchání trestného činu. Judikaturou však bylo následně dovozeno, že nesplnění dané podmínky nepředstavuje nezákonnost. V určité rovině tak ve fázi podání návrhu v přípravném řízení zůstává zachována libovůle státních zástupců co do určení místně příslušného soudu v obvodu jejich působnosti.²⁵⁹

Ad b) Odposlech lze realizovat také druhým, v praxi méně běžným způsobem. Děje se tak formou nařízení odposlechu, která má podobu opatření. Z obsahového hlediska jsou na něj kladeny stejné podmínky jako u příkazu k odposlechu. Takový postup je možný při kumulativním splnění následujících podmínek:

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.11.2016, sp. zn. 4 Pzo 14/2016 [NS 6656/2016], dostupné na www.nsoud.cz

²⁵⁷ § 88 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁸ Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2019. Praha 22. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.

²⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 19.4.2016, sp. zn. Pl ÚS 4/14, Sbirka nálezů a usnesení Ústavní soudu České republiky svazek 81/2016, nález č. 68, publikovaný ve Sbírce zákonů 201/2016 Sb.

- 1) Je-li vedeno trestní řízení pro některý z taxativně uvedených trestných činů dle § 88 odst. 5 TŘ,
 - např. TČ omezování osobní svobody dle § 171 TrZ, TČ vydírání dle § 175 TrZ, TČ nebezpečného vyhrožování dle § 353 TrZ či TČ nebezpečného pronásledování dle § 354 TrZ.²⁶⁰
- 2) Je-li dán souhlas ze strany uživatele odposlouchávané stanice.
 - Trestní řád přímo nedefinuje osobu uživatele odposlouchávané stanice, avšak ta je vykládána jako „oprávněný“ uživatel (nikoli osoba, která má pouze zařízení fyzicky v moci). Souhlas se však vztahuje i na další osoby, zejména blízké příbuzné, které s uživatelem sdílejí společnou domácnost.²⁶¹ Uživatel je oprávněn svůj souhlas kdykoli odvolat, což má za následek okamžité ukončení odposlouchávání. Z toho vyplývá i skutečnost, že doba realizace tohoto typu odposlouchávání není limitována pevně stanoveným časem (jenž také není nutnou náležitostí opatření k odposlechu), ale dobou poskytnutého souhlasu. Pokračování v odposlechu přes nesouhlas by zakládalo nezákonnost takto pořízeného odposlechu.²⁶²

Při splnění daných kritérií nemusí být naplněna jinak obligatorní podmínka vedeného trestního řízení pro zločin, za který je stanoven trest odnětí svobody o horní hranici trestní sazby min. osm let, ani pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva. Realizaci odposlechu je oprávněn nařídit v přípravném řízení policejní orgán či státní zástupce, ve fázi soudního řízení soudce. Současně veškeré orgány činné v trestním řízení mohou daný odposlech nejen nařídit, ale i jej provést. Takový orgán pak na základě skutkových zjištění a opatřeného souhlasu osoby vydá tento „individuální příkaz“ ve formě opatření, který odůvodní obdobně jako jindy předkládaný písemný podnět k odposlechu (v případě policejního orgánu) či návrh na rozhodnutí o odposlechu (v případě státního zástupce). Daný úkon postačuje poznamenat v protokole o úkonech trestního řízení. Přesto je taková forma odposlouchávání v praxi ojedinělá. Z analýzy odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu za rok 2019 se podává, že z celkového počtu realizovaných odposlechů jich bylo za daný rok

²⁶⁰ § 88 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶¹ BUDKA, I.: *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*, str.17.

²⁶² ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str. 1120-1121.

pouze 0,9 % prováděno se souhlasem odposlouchávané osoby, z toho útvary s celostátní působností uvedený případ odposlechu nepoužily vůbec.²⁶³

Hojně diskutovanou je fáze použitelnosti získaných odposlechů. Z důvodu omezení množství shromažďovaných údajů, které nejsou pro trestní řízení relevantní nebo které zasahují do osobního soukromí, byla novelou z roku 2008 do trestního řádu včleněna tzv. likvidační povinnost.²⁶⁴ Zničení záznamů je podmíněno získáním předchozího souhlasu soudu, případně státního zástupce ve fázi přípravného řízení. Naopak policejní orgán je povinen vyhotovit protokol o uskutečněné likvidaci, který následně zašle ostatním orgánům činným v trestním řízení. Ty jej založí do spisu. Zákonodárce vymezil obecnou lhůtu, dle které je likvidace možná po uplynutí tří let od pravomocného skočení věci. Běh tříleté lhůty však nemá vliv, byl-li ve věci podán mimořádný opravný prostředek.²⁶⁵ Využití nalezneme v případech, kdy v souladu s právem na spravedlivý proces bude potřeba tyto záznamy o odposlechu použít jako důkazy pro rozhodnutí o podaném prostředku.²⁶⁶ Naopak jsou-li záznamy z provedeného odposlouchávání významné pro další fáze řízení, je nutná jejich archivace. Ty archivní záznamy, které budou navrženy k důkaznímu provedení, je možné za splnění uvedených podmínek použít jako důkazní prostředky v trestním řízení. Ostatní záznamy musí být náležitě označeny a uschovány tak, aby nedošlo k jejich neoprávněnému zneužití. K důkazní použitelnosti záznamů je zaprvé nutné, aby byly pořízeny v souladu se zákonnou úpravou, dále musí být záznamy pro dokazování ve věci přípustné a musí k nim být připojen vyhotovený protokol.²⁶⁷ Z obsahové hlediska protokol obsahuje údaje o uskutečněném způsobu, času, místě, vyhotovujícím orgánu a obsahu záznamu. Lze jej chápat jako nástroj ochrany práv odposlechem dotčených osob, když orgánům činným v trestním řízení umožňuje přezkum realizace odposlechu a jím dosažených výsledků. V jiné trestní věci, než v níž byl odposlech nařízen, lze vyhotovený záznam o odposlechu důkazně použít v případě, je-li vedeno trestní

²⁶³ Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2019. Praha 22. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.

²⁶⁴ STRÍŽ, I.: Využití záznamu telekomunikačního provozu v trestním řízení. *Státní zastupitelství* č. 4/2006, roč. 4, str.4.

²⁶⁵ § 88 odst. 7 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str. 1213-1214.

²⁶⁷ STRÍŽ, I.: Využití záznamu telekomunikačního provozu v trestním řízení. *Státní zastupitelství* 4/2006, roč. 4, str. 3.

stíhání pro některý z úmyslných trestných činů dle odst. 1 § 88 TŘ, případně se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice. Současně nesmí být opomenuto splnění obligatorních podmínek, které jsou obecně stanovené pro nařízení odposlechu.²⁶⁸

Novela z roku 2008 v návaznosti na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva²⁶⁹ a čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech²⁷⁰ rozšířila ustanovení § 88 TŘ také o odstavce o informační povinnosti. Jde o promítnutí judikaturou dovozené doktríny, dle které není-li v případech tajného sledování osob právem zakotvená informační povinnost, pak je dán rozpor s čl. 8 Evropské úmluvy. Dochází tak k upření tohoto ústavně garantovaného práva tím, že daný jedinec není o takové skutečnosti informován a nemůže se domáhat nápravy. Zákon proto ve svém osmém odstavci stanoví, že orgány činné v trestním řízení, u nichž byla věc pravomocně skončena, jsou povinni bezodkladně informovat dotčeného uživatele o uskutečněném odposlechu spolu s poučením o možnosti podat opravný prostředek. Konkrétně mu vznikne právo podat v šestiměsíční lhůtě návrh na přezkum zákonnosti nařízeného odposlechu. K tomu devátý odstavec ustanovení § 88 TŘ čítá souhrn výjimek z této informační povinnosti. V těch je zahrnuta i trestná činnost, u které by daným postupem hrozilo zmaření účelu odposlechu a jím zamýšleného cíle. Orgány činné v trestním řízení tak učiní výjimku a neinformují dotčeného uživatele v zákonem taxativně uvedených případech, z nichž organizované činnosti se dotýkají následující:

- a) Je-li vedeno trestní řízení pro zločin spáchaný organizovanou skupinou, na nějž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let,
- b) v řízení vedeném pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny,
- c) v řízení vedeném pro trestný čin účasti na organizované skupině,
- d) v řízení vedeném pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině.

Důvodem vyjmutí informační povinnosti u takto vysoce závažné trestné činnosti je skutečnost, že spletité kriminální aktivity organizovaných skupin

²⁶⁸ § 88 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁹ Klass a ostatní proti Německu, stížnost č. 5029/71, rozsudek ESLP ze dne 6. září 1978.

²⁷⁰ Čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv: Právo na respektování soukromého a rodinného života.

přetrvávají značně dlouhou dobu poté, co je trestní řízení o nich pravomocně skončeno. Vyšetřovací úkony by tak pozbyly na účinnosti a efektivitě.²⁷¹ Z hlediska praktičnosti se proto domnívám, že omezení informační povinnosti je pro dané případy nezbytným krokem. Další výhodou je, že se úprava vyvaruje problematice, kdy informační povinnost není ani v žádoucích případech často dodržována.²⁷² Dle mého uvážení by bylo vhodné zavést určitý systém, který by zaznamenával dodržování informačního postupu.

Co se dalších úprav týče, osobně mám za to, že lze v následující době očekávat rozšíření výčtu trestných činů, pro které je možné nařídít odposlech. Důvodem je skutečnost, že v našem prostředí figuruje i taková trestná činnost, která je společností kryta a působí legálně. Formy závažné trestné činnosti se navíc neustále rozvíjí. Současně by však bylo vhodné konkretizovat podmínky úpravy týkající se aplikace odposlechu, která v některých svých částech působí nejasně a zmatečně.

6.1.2 Záznam telekomunikačního provozu

Právní úprava záznamu telekomunikačního provozu je včleněna do ustanovení § 88a TŘ, jež bezprostředně navazuje na úpravu odposlechu. Z časového hlediska jde o poměrně novou úpravu zavedenou do našeho právního řádu novelou z roku 2001. Ve vztahu k odposlechu upravuje § 88a TŘ výlučně záznam již realizovaného („neodposlouchávaného“) telekomunikačního provozu a zakotvuje možnost vyžádání si technických údajů o komunikaci, která byla uskutečněna v minulosti. Oproti tomu ustanovení § 88 TŘ upravuje možnost nařízení odposlechu spolu s vyžádáním technických záznamů o („odposlouchávané“), tedy aktuálně probíhající či budoucí komunikaci (telekomunikačním provozu).

Údaje, jež je možné v rámci záznamu telekomunikačního provozu zjistit, jsou chráněny telekomunikačním tajemstvím a vztahuje se na ně ochrana osobních nebo zprostředkovatelských dat. Jak již bylo zmíněno, souhrnně jsou označovány jako „provozní a lokalizační údaje“, které lze zjistit za pomoci tzv. výpisů z buněk

²⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str. 1215-1217.

²⁷² Zatajené policejní odposlechy. Lidé se o nich často nedozví, úřady je zapomínají informovat [online]. [cit. 2021-6-27]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/odposlechy-policie-urady-informovani-statni-zastupitelstvi_1912190701_tzr.

neboli přístupových bodů k síti.²⁷³ Ve vztahu k vyšetřování organizovanému zločinu jde o prostředek značného významu. Za pomoci zjištěných záznamů o telekomunikačním provozu je možné ztotožnit obviněného či podezřelého s časem a místem páchané trestné činnosti. S informacemi o volaných číslech v daném časoprostoru je rovněž možné dohledat další osoby a doprovodné údaje o organizované skupině. Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu PČR za rok 2019 podává příklady efektivity využití institutu § 88a TŘ v praxi, kdy s pomocí tohoto nástroje jsou při vedeném trestním řízení zjišťovány další osoby zapojené do organizované protiprávní činnosti, a to i zpětně (v době působení organizované skupiny, která nebyla dosud policejnímu orgánu známa). Pomocí lokalizace osob v čase je pak doložena vzájemná propojenost a spolupráce těchto osob, které se nacházely na shodných místech, rovněž je tak možné zjistit řídicí místo celé skupiny.²⁷⁴ K vyžádání provozních a lokalizačních údajů je oprávněn pověřený příslušník policie, který je kompetentní k realizaci úkonů pro dané trestní řízení. Stejně jako u předchozí úpravy dle § 88 TŘ, obsahuje i první odstavec ustanovení § 88a TŘ zákonné podmínky pro aplikaci daného institutu. Za prvé musí být naplněn princip přiměřenosti. Postup zjišťování údajů o telekomunikačním provozu nesmí být realizován v případech, kdy lze zamýšleného účelu dosáhnout jiným způsobem anebo pokud by hrozilo, že dosažení sledovaného účelu bude takovým způsobem podstatně ztíženo. Jako další zákon stanovuje podmínku vedeného trestního řízení pro některý z výčtu trestných činů nebo dané skupiny trestných činů, konkrétně:

- a) *"Pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky,*
- b) *pro úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána,*"²⁷⁵
- c) pro některý další z taxativního výčtu úmyslných trestných činů, mezi které zákon řadí:

²⁷³ SOUČEK, J.: Odposlech a záznam telekomunikačního provozu po novele TŘ č. 177/2008 Sb., Trestní právo 12/2008, str. 29.

²⁷⁴ Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2019. Praha 22. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.

²⁷⁵ § 88a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

- TČ porušení tajemství dopravovaných zpráv dle § 182 TrZ, TČ podvodu dle § 209 TrZ, TČ neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle § 230 TrZ, TČ opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat dle § 231 TrZ, TČ nebezpečného vyhrožování dle § 353 TrZ, TČ nebezpečného pronásledování dle § 354 TrZ, TČ šíření poplašné zprávy dle § 357 TrZ, TČ podněcování k trestnému činu dle § 364 TrZ a TČ schvalování trestného činu dle § 365 TrZ.²⁷⁶

Co se týče procesu vyžádání si údajů o telekomunikačním provozu, vymezuje zákon shodně s předchozím ustanovením dva možné způsoby realizace:

- a) Formou soudního příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a odst. 1 TŘ.
- b) Formou opatření v případě souhlasu uživatele telekomunikačního zařízení dle § 88a odst. 4 TŘ.

Ad a) Rozhodnutí příkazem vyžaduje po obsahové stránce obdobné podmínky, jako v případě vydání příkazu k povolení odposlechu. Příkaz musí být vydán v písemné formě, obsahovat náležité odůvodnění a případně zahrnovat odkaz na mezinárodní smlouvu, na jejímž základě je vedeno trestní řízení pro úmyslný trestný čin. Dále je nutné uvést konkrétní údaje o uskutečněné komunikaci, včetně informací o časovém úseku, na který se příkaz vztahuje, účelu vyžádání si provozních a lokalizačních údajů a způsobu, jakým mají být vyžádané údaje sděleny soudu či státnímu zástupci (listinná či elektronická forma). Je-li známa totožnost osoby, vůči které je příkaz na zjištění údajů o uskutečněné komunikaci vydáván, je rovněž nezbytnou náležitostí její identifikace.²⁷⁷ Příkaz k získání údajů o uskutečněné komunikaci je v řízení před soudem oprávněn vydat samosoudce či předseda senátu, ve fázi přípravného řízení jej vydává soudce po předchozím návrhu státního zástupce. Záznam je v takovém případě vydán příslušnému státnímu zástupci či

²⁷⁶ § 88a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

²⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str. 1232.

policejnímu orgánu. Stran věcné a místní příslušnosti se postupuje na základě obecných ustanovení obsažených v trestním řádu.²⁷⁸

Ad b) Zákon i zde zakotvil druhou možnost získání provozních a lokalizačních údajů o realizovaném telekomunikačním provozu. Bez potřeby vydání soudního rozhodnutí je možné získat údaje o uskutečněné komunikaci prostřednictvím telekomunikačního zařízení, jehož oprávněný uživatel dal k takovému postupu souhlas. Písemný souhlas musí být připojen k žádosti ve formě opatření, které obsahuje náležitosti obdobné těm v příkazu k odposlechu. Osobou oprávněnou k získání údajů je v rámci přípravného řízení příslušný policejní orgán nebo státní zástupce, ve fázi soudního řízení pak předseda senátu nebo samosoudce.²⁷⁹

Druhý odstavec ustanovení § 88a TŘ zakotvuje informační povinnost vůči uživateli, ohledně jehož osoby bylo nařízeno zjišťování provozních a lokalizačních údajů. Doplnující čtvrtý odstavec pak obsahuje výjimky z informační povinnosti v případech závažné trestné činnosti. Mezi ta spadá i řízení vedená o trestném činu spáchaném organizovanou skupinou, trestném činu účastni na organizované zločinecké skupině či trestném činu spáchaném ve prospěch organizované zločinecké skupiny.²⁸⁰ Díkce zákona tak opětovně přijala preventivní opatření z důvodu vysoké míry nebezpečnosti daných trestných činů, kdy prostřednictvím sdělených informací by mohl být zmařen účel vedeného vyšetřování.

6.2 Domovní a osobní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků

Mezi poměrně tradiční nástroje upravené v § 82 – 85c TŘ řadíme institut domovní a osobní prohlídky, institut prohlídky jiných prostor a pozemků a dále vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků. Tyhle zajišťovací prostředky představují nástroje, které využívají zajištění nejen věcí, ale i osob. Jejich použití je pro zásah do základních lidských práv (právo domovní svobody) využíváno za přesně daných podmínek a pouze v nezbytně nutné míře. To, co mají tyto instituty rovněž společné je, že veškeré prohlídky (domovní, osobní, jiných prostor a pozemků) lze vykonat až poté, co je předem vyslechnuta dotčená osoba. Tím

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád I § 1-156, 7. doplněné a přepracované vydání*, v Praze: C.H. Beck, 2013, str. 1234.

²⁸⁰ § 88 odst. 2, 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

rozumíme osobu, které se daná prohlídka dotýká, pokud tato osoba dobrovolně nevydala hledanou věc či po jejím výsledku nezanikl důvod, který k prohlídce vedl. Jedinou výjimku představuje situace, kdy daný úkon nesnese odkladu a výslech osoby nelze okamžitě provést. Pak učinění předchozího výsledku není třeba. Opět zde mohu kladně hodnotit úmysl zákonodárce, který bral v úvahu nastalé nepředvídatelné situace.

Domovní prohlídka či prohlídka jiných prostor a pozemků je přípustná a její nařízení možné pouze za situace, existuje-li důvodné podezření, že věc či osoba, která je důležitá pro trestní řízení, se nachází:

- v bytě,
- v jiných prostorách sloužících k bydlení nebo v prostorách k nim náležejícím tzv. obydlí (dům, chaty, zastavené pozemky, ubytovny, koleje, obytné ústavy apod. spolu s prostory, které k nim náleží) nebo
- v ostatních prostorách a pozemcích, jež neslouží k bydlení a nejsou veřejnosti přístupné (skladiště, dílny, kanceláře, samostatně stojící garáže, akademická půda, neobytné automobily a lodě atd.),

Osobou důležitou pro trestní řízení se rozumí zejména podezřelý či obviněný ze spáchání trestného činu, v určitých situacích rovněž např. svědek a znalec. Naopak za věci, které je možné považovat pro trestní řízení za důležité, lze považovat předměty různé povahy včetně záznamových médií a dalších věcí výpočetní techniky. A to přesto, budou-li obsahovat i takové informace, které nebudou pro dané trestní řízení podstatné.²⁸¹

Domovní prohlídku je možné realizovat pouze pro účely trestního řízení na základě písemného a odůvodněného příkazu soudce. Příslušnost soudu je posuzována dle obecných pravidel pro určení místní příslušnosti. Příkaz tedy vydá příslušný předseda senátu nebo samosoudce toho soudu, v jehož obvodu byl spáchán trestný čin. V naléhavých případech zákon zakotvuje výjimku, dle které může příkaz k prohlídce vydat předseda senátu či soudce působící v obvodu toho soudu, v němž má být prohlídka uskutečněna. Ve fázi přípravného řízení je k vydání příkazu zapotřebí přednostního návrhu ze strany státního zástupce. V praxi může být příkaz k domovní prohlídce vydán na stejné listině, jako bude

²⁸¹ Výkladové stanovisko NSZ č. 9/2001 k zajišťování počítačů a jiných nosičů informací při domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků.

uveden návrh státního zástupce či žádost policejního orgánu o provedení prohlídky. Příkaz stejně jako v případě povolení k odposlechu představuje rozhodnutí svého druhu, proti kterému není přípustné podat opravný prostředek. Příkaz musí vedle obecných náležitostí obsahovat účel prohlídky, dostatečnou identifikaci místa prohlídky, poučení o povinnosti strpět prohlídku (§ 85a odst. 1 TŘ), poučení o možnosti překonat odpor osoby, bude-li tato bránit prohlídce (§ 85a odst. 2 TŘ) a upozornění na povinnost dobrovolně vydat věci relevantní pro trestní řízení (§ 78 a 79 TŘ). Přímou při prohlídce je nutné příkaz doručit osobě, u které má být tato prohlídka vykonána (vlastník, nájemce, uživatel). Brání-li jeho doručení určitá překážka, pak je tak nutné učinit nejpozději do 24 hod. po odpadnutí této zábrany. Samotné vykonání domovní prohlídky dle vydaného příkazu provede policejní orgán.²⁸²

Domovní prohlídku je možné při splnění podmínek vyjádřených v § 160 odst. 4 TŘ realizovat i před zahájením trestního stíhání, a to jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon.²⁸³ K tomu bylo nálezem Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 47/13 shledáno, že je-li domovní prohlídka realizována jako neodkladný a neopakovatelný úkon, pak musí být dostatečně prokázáno, že takto nejde ve vztahu k dané osobě postupovat i po zahájení trestního stíhání. Soud současně vymezil, že mohou nastat různé takové situace v praxi, z toho mezi typickou zařadil následující případ obvyklý pro organizovanou zločineckou skupinu. Jedná se o situaci, kdy policejní orgán sice disponuje dostatkem důkazů proti podezřelému, ale má důvodnou obavu, že po sdělení obvinění by tento podezřelý odstranil stopy, které se nacházejí v prostorách veřejnosti nepřístupným. Vždy však musí být dodržen zákonný postup realizace prohlídky, jehož nedodržení by mělo za následek odmítnutí prohlídky jako důkazu před soudem.²⁸⁴

Prohlídka jiných prostor a pozemků je upravena v § 83a TŘ s tím, že dané ustanovení obsahuje odkaz na úpravu příkazu k domovní prohlídce, která se zde použije obdobně. Zákon navíc upravuje situace, kdy lze prohlídku vykonat bez povolujícího příkazu. Za prvé tak může policejní orgán učinit, pokud povolujícího příkazu nelze předem dosáhnout a tento úkon nesnese odkladu. Následně si však

²⁸² ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ HEIDEROVÁ, Jana. Provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu [online]. 7.10.2014 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/provedeni-domovni-prohlidky-jako-neodkladneho-a-neopakovatelného-ukonu-95348.html>.

policejní orgán musí vyžádat souhlas s provedením prohlídky od orgánu, který je jinak příslušný příkaz k prohlídce vydat (ve fázi přípravného řízení tak policejní orgán činí prostřednictvím státního zástupce). Není-li souhlas tímto postupem dodatečně udělen, pak výsledky získané prohlídkou nelze použít jako důkazní prostředek. Za druhé může policejní orgán vykonat prohlídku bez příkazu za situace, jestliže má k dispozici písemný souhlas k prohlídce od dotčeného uživatele těchto prostor a pozemků. O tomto postupu musí policejní orgán písemně vyrozumět soudce a v případě přípravného řízení státního zástupce, kteří jsou jinak oprávněni příkaz k prohlídce vydat.

Osobní prohlídka je možná v případě, existuje-li důvodné podezření, že tato osoba má u sebe věc důležité povahy pro trestní řízení. Zákon však nadále vymezuje, že mimo uvedenou situaci je možné vykonat osobní prohlídku na takové osobě, která byla zadržena, zatčena či vzata do vazby, pokud je tu podezření, že daná osoba je ozbrojena nebo má u sebe jinou věc, kterou by mohla ohrozit lidský život nebo zdraví. Příkaz k osobní prohlídce má stejnou povahu jako příkaz k domovní prohlídce. Zákon nestanovuje bližší podmínky jeho podoby, tedy nemá obligatorně písemnou formu, ačkoli je to v rámci praxe žádoucí. To zejména z důvodu, aby o oprávnění k realizaci osobní prohlídky byla dotčená osoba informována. Náležitost písemné formy bych však osobně do zákonné úpravy zakotvila. Příkaz obsahuje identifikaci této osoby, na kterou se prohlídka vztahuje, účel prohlídky a poučení o povinnosti vydat věc relevantní pro trestní řízení. Osoba musí být rovněž upozorněna na to, že je povinna daný úkon strpět a poučena o tom, že v případě pokusu o znemožnění prohlídky jsou vykonávající orgány oprávněny překonat odpor a překážky této osoby. Právě proto se v praxi těmto osobám doručuje opis příkazu k osobní prohlídce. V řízení před soudem příkaz vydává předseda senátu či samosoudce, v přípravném řízení je k danému úkonu oprávněn přímo státní zástupce anebo policejní orgán, který si opatřil souhlas státního zástupce. Osobní prohlídku musí vždy vykonávat osoba stejného pohlaví, a to buď samotný orgán nařizující prohlídku, případně policejní orgán na příkaz státního zástupce či soudce. Současně zákon umožňuje vykonat osobní prohlídku bez vydaného příkazu či bez souhlasu státního zástupce. To za podmínky, že tohoto příkazu/souhlasu nelze předem dostat a dále půjde-li o věc, která nesnese odkladu, případně o osobu, na kterou byl vydán příkaz k zatčení nebo o osobu přistiženou při činu. Stejně podmínky by byly naplněny v případě provedení osobní prohlídky

na osobě, která byla zadržena, zatčena či vzata do vazby a je-li tu podezření, že daná osoba je ozbrojena nebo má u sebe jinou věc, kterou by mohla ohrozit život či zdraví své či dalších osob.²⁸⁵

Co je bezesporu společné domovní, osobní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků je, že k takovému úkonu má realizující orgán povinnost přibrat nezúčastněnou osobu dle § 85 odst. 2 a 5 TŘ. Jedinou výjimkou je situace při vstupu do obydlí, jiných prostor a pozemků, kdy takto přibrané osobě může hrozit vážné nebezpečí. Dané ustanovení se mi však jeví komplikovaně při zvážení řady nebezpečných situací, které mohou nastat. To zejména v souvislosti s osobní prohlídkou osoby po jejím zadržení/zatčení, kdy v takových případech může být nezúčastněná osoba rovněž ohrožena.²⁸⁶ Zákon však v pátém odstavci osobní prohlídku nezmiňuje jako výjimku, při které je za dané situace možné od přítomnosti nezúčastněné osoby upustit, což proto považuji za velký nedostatek právní úpravy. Analogicky lze sice aplikaci ustanovení § 85 odst. 5 TŘ na realizaci osobní prohlídky dovozovat, což by zejména v případě osobní prohlídky dle § 82 odst. 4 TŘ (při podezření, že má u sebe osoba zbraň) bylo uplatnitelné, avšak v rámci návrhu právní úpravy bych takovou možnost přímo zákonem zakotvila. Mám totiž za to, že neúplnost této úpravy může vyvolávat řadu nejasností a vést k nejednotnému postupu policejních orgánů.

Vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků představuje institut, který za splnění stanovených podmínek umožňuje policejnímu orgánu vstoupit do daných prostor bez poskytnutého souhlasu, povolení či dodatečného schválení. To je možné v případě, kdy věc nesnese odkladu a vstup na uvedené území je nezbytný z důvodu ochrany lidského života, zdraví osob, jiných práv a svobod nebo je-li tímto vstupem nutné odvrátit závažné ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Dále je postup možný v situacích, kdy se v těchto místech nachází osoba, kterou je potřeba zadržet či předvést v rámci trestního řízení, případně osoba, na kterou byl vydán příkaz k zatčení, zadržení, dodání do výkonu trestu odnětí svobody či příkaz k dodání do výkonu ochranného opatření, které je spojené se zbavením osobní svobody. Třetí odst. ustanovení § 83c TŘ pak v sobě promítá prvek proporcionality, kdy při vstupu do obydlí, jiných prostor a pozemků

²⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013.

²⁸⁶ MIKLAS, L.: *Osobní prohlídka z bezpečnostních důvodů v praxi Policie České republiky. Státní zastupitelství č. 3/2018*, II. Aktuální problémová místa již zažitých postupů v praxi.

za účelem této situace mohou být provedeny pouze úkony, které směřují k předvedení osoby či odstranění nebezpečí.

6.3 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování

Nástroje v podobě zadržení zásilek (§ 86 TŘ), otevření zásilek (§ 87 TŘ), záměny zásilek (§ 87a TŘ) a sledování zásilek (§ 87b TŘ) jsou trestněprávní prostředky, kterými je zasahováno do ústavně garantovaného práva listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a dopravovaných zpráv dle čl. 13 LZPS. Mluvíme-li o zásilce ve smyslu trestněprávních předpisů, pak jde o předmět, který je určitým způsobem přepravovaný, tedy jde o zásilku nedoručenou. Takovou zásilku lze zajistit prostřednictvím daných ustanovení (na již doručenou zásilku je naopak možné aplikovat institut odnětí věci nebo ji odejmout v rámci domovní prohlídky). Vůči úpravě institutu vydání a odnětí věci dle § 78-79 TŘ je tak daný nástroj ve vztahu speciality.

Zadržení zásilky je upraveno v § 86 TŘ, které v rámci dvou odstavců upravuje jednotlivé formy tohoto nástroje-zadržení zásilky (§ 86 odst. 1 TŘ) a pozdržení zásilky (§ 86 odst. 2 TŘ). Využití předmětného institutu je vedeno zájmem objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení v dané věci tím, že bude zjištěn obsah nedoručených zásilek nebo telegramů. Dřívější úprava umožňovala zadržet pouze takové zásilky, které pocházely od obviněného či byly jeho osobě určeny. Od toho však bylo s ohledem na poznatky z praxe novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb., upuštěno. V případě aplikace institutu zadržení zásilky dle § 86 odst. 1 TŘ rozhodne předseda senátu, v přípravném řízení státní zástupce, o tom, že osoba provádějící přepravu zásilky nemá tuto zásilku doručit konkrétnímu adresátovi. Namísto toho vznikne doručujícímu orgánu povinnost vydat předmětnou zásilku tomuto soudci, v přípravném řízení státnímu zástupci či policejnímu orgánu. Forma nařízení není zákonem definována, ale v praxi má písemnou podobu. Tu bych pro daný případ zákonem obligatorně zakotvila. Stejně jako u předchozích institutů je nařízení rozhodnutím svého druhu, proti kterému není přípustný opravný prostředek. Právě vydáním zásilky se institut liší od pozdržení zásilky upravené v § 82 odst. 1 TŘ. Pozdržení zásilky je institut využívaný v případě, že daná věc nesnese odkladu a nelze předem získat nařízení soudce/státního zástupce pro zadržení zásilky. V takovém případě může na příkaz policejního orgánu dojít k předběžnému zajištění zásilky pro následnou možnost provést úkon dle § 82 odst. 1 TŘ (zadržení zásilky). Doručování předmětné zásilky

je tímto úkonem zdrženo a ta je nejdéle po dobu 3 dnů od příkazu uložena u osoby/instituce realizující přepravu. Policejní orgán musí o pozdržení zásilky do 24 hod informovat státního zástupce. Neobdrží-li přepravující orgán do 3 dnů nařízení k zadržení a vydání zásilky, pak nesmí být zásilka dále pozdržována. Oba instituty je možné využít i ve fázi před zahájením trestního stíhání dle § 160 odst. 4 TŘ (neopakovatelný a neodkladný úkon), a to v rámci prověřování trestního oznámení.

Otevření zásilky (§ 87 TŘ) je institut navazující na předchozí ustanovení týkající se zadržení zásilky a upravuje tak, kdo je oprávněn takto zadrženou zásilku otevřít. Tím je pouze předseda senátu nebo samosoudce, ve fázi přípravného řízení tak smí po souhlasu soudce učinit státní zástupce či policejní orgán. O otevření zásilky je potřeba sepsat protokol. Druhý odstavec vymezuje na to navazující postup, kdy se otevřená zásilka odevzdá jejímu adresátovi. Jestliže není tento adresát znám a není-li zásilka určena do vlastních rukou příjemce, předá se její otevřený obsah některému z rodinných příslušníků adresáta, případně se zásilka vrátí zpět odesilateli. Jiná situace nastává v případě, kdy je zde důvodná obava, že odevzdáním zásilky může dojít ke zmaření či ztížení účelu zahájeného trestního stíhání – taková zásilka se připojí k trestnímu spisu. V případě dopisu/telegramu je pak možné jeho obsah oznámit příjemci či rodinným příslušníkům adresáta. Opačný postup ukládá odst. 3 tohoto ustanovení. Nebude-li shledána nutnost zadrženou zásilku otevřít, pak se takto neotevřená zásilka ihned vrací adresátovi nebo poště/osobě, která předmětnou zásilku vydala. Mám za to, že v praxi půjde zejména o případy, kdy v mezidobí od zadržení zásilky bude prostřednictvím jiných důkazů zjištěno, že obsah zásilky není relevantní pro objasnění skutečností v trestním řízení.²⁸⁷

Záměna zásilky (§ 87a TŘ) je institutem, jenž byl do trestního řádu včleněn novelou zákona č. 152/1995 Sb.²⁸⁸ Důvodová zpráva uvádí, že zavedení institutu bylo provázeno snahou eliminovat pohyb obecně nebezpečných věcí v nekontrolovaném oběhu. Současně bylo cílem objasnit ty trestné činy, které jsou páčány více osobami, a to zejména ve spojení s cizinou. Využití daného úkonu

²⁸⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013.

²⁸⁸ Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

sleduje zájem zajistit osoby, které nakládají se zásilkou obsahující toxické látky, materiály a jinak nebezpečné věci vymezené v ustanovení § 87a TŘ. V rámci předmětů se jedná o padělané cenné papíry a peníze, zbraně, střelivo, výbušniny, věci pocházející z trestné činnosti či pro trestnou činnost určené a další věci, k jejichž držení je třeba disponovat zvláštním povolením. Úkon záměny zásilky pak spočívá v tom, že předseda senátu/samosoudce, v přípravném řízení se soudním souhlasem státní zástupce, je oprávněn nařídit, aby obsah takové zásilky byl zaměněn za jiný (zpravidla zcela nezávadný), přičemž takto pozměněná zásilka bude následně předána k další přepravě. Samotnou záměnu realizuje policejní orgán, který o uvedeném sepíše protokol a obsah původní zásilky dá do úschovy. Po celou dobu je se zaměněnými věcmi nakládáno ve stejném režimu jako s věcmi odňatými.²⁸⁹

Sledování zásilky (§ 87b TŘ) je rovněž institut, který byl do trestního řádu včleněn dodatečně, novelou zákona č. 265/2001 Sb.²⁹⁰ To zejména s ohledem na rozvoj organizovaného zločinu. K zakotvení daného ustanovení přispěla situace v praxi, kdy za určitých okolností nebylo přínosné nařídit záměnu zásilky. Úprava sledování zásilky se současně objevuje i v úpravách zahraničních států a v textu mezinárodních úmluv, které daný institut zakotvují zejména ve spojitosti s bojem proti mezinárodnímu drogovému obchodu. Na základě mezinárodní dohody může sledování zásilky dokonce převzít jiný stát bez toho, aniž by v ČR byla předmětná zásilka předem zadržena. V souvislosti s organizovaným zločinem má proto daný institut zastoupení především v boji s mezinárodním ilegálním obchodem s drogami a dalšími zakázanými látkami.

Podmínky pro využití sledování zásilky jsou dány, jestliže existuje důvodné podezření, že zásilka obsahuje toxické látky, materiály a jiné nebezpečné věci, které jsou druhově vymezené v ustanovení § 87b TŘ o záměně zásilky. Současně musí být využití daného postupu třeba k objasnění trestné činnosti nebo k odhalení všech pachatelů trestného činu, a to za předpokladu, že jiný postup by byl neúčinný či by jeho aplikace byla podstatně ztížena. To vymezuje subsidiární charakter tohoto institutu. V době nařízení sledování zásilky obvykle neprobíhají jiné úkony v rámci trestního řízení, které by mohly vést k vyzrazení tohoto sledování (s výjimkou

²⁸⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013.

²⁹⁰ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

existuje-li zde hrozba škodlivého následku či hrozí-li znemožnění dalšího sledování). Proto je v praxi daný postup zpravidla aplikován při souběžném využití dočasného odložení trestního stíhání dle § 159b TŘ. Ustanovení zákona § 87b TŘ však přímo ve své dikci vymezuje, že v době sledování zásilky nesmí být vůči osobám, které s ní nakládají, prováděny žádné úkony směřující k odnětí či vydání věci (institut vydání a odnětí věci, domovní a osobní prohlídka, včetně prohlídky jiných prostor a pozemků). V úvahu pro souběžné použití bude naopak připadat použití operativně pátracích prostředků. Co se týče samotného průběhu, při realizaci sledování zásilky je zajištěno sledování osob, jež s předmětnou zásilkou nakládají (to zahrnuje pořízení obrazové a jiné dokumentace jednání těchto osob). O celém průběhu se sepisuje protokol. Rozdílem oproti příbuzným nástrojům je, že sledování zásilky lze s ohledem na povahu a účel tohoto prostředku nařídít pouze ve fázi přípravného řízení, kdy tak činí státní zástupce. Obvykle se tak děje ještě před zahájením trestního stíhání. Avšak i v opačném případě se nařízení státního zástupce doručuje pouze policejnímu orgánu (nikoli obviněnému či jeho obhájci). Nejde totiž o vyšetřovací úkon dle § 165 TŘ, i přesto, že výsledek sledování může být použit jako důkaz v trestním řízení. Na pokyn státního zástupce pak samotné sledování provádí policejní orgán. Ten smí sledování realizovat rovněž bez vydaného příkazu, ale pouze v situaci, kdy věc nesnese odkladu a nařízení státního zástupce nelze předem dosáhnout. O takovém postupu musí policejní orgán státního zástupce bezodkladně informovat, dále bude postupovat již dle jeho pokynů. Dospěje-li tak státní zástupce k opačnému názoru, může příkaz ke sledování zrušit. K ukončení nařízeného sledování dává rovněž pokyn státní zástupce vůči policejnímu orgánu. I v tomto případě myslel zákon v třetím odstavci § 87b TŘ na nepředvídatelné situace, za kterých je policejní orgán oprávněn ukončit sledování zásilky i bez předchozího pokynu. Současně s ukončením sledování může policejní orgán učinit další úkony, které zabrání dalšímu držení té věci, která je obsahem sledované zásilky (např. vydání a odnětí věci dle § 78-79 TŘ). S účinností zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, byl z ustanovení § 87b TŘ vyňat odstavec upravující sledování zásilky s mezinárodním prvkem.²⁹¹ Úprava se tak dostala do působnosti tohoto zákona.

²⁹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013.

6.4 Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti

Uvedený nástroj upravený v § 79a TŘ je prostředkem, který lze chápat jako zvláštní formu odnětí věci dle § 79 TŘ. Až do března 2017 přitom dané ustanovení obsahovalo úpravu „Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky“. Novela zákona č. 55/2017 Sb.,²⁹² podstatně změnila ustanovení upravující zajišťovací instituty v § 78 – 81b TŘ. Dřívější úprava totiž systematicky třídila jednotlivé instituty dle typu zajišťovaných věcí, které však byly neustále doplňovány. Jednotlivé nástroje tak čítaly víceméně shodnou úpravu a docházelo k řetězení opakujících se ustanovení. Osobně danou změnu hodnotím pozitivně, když došlo k omezení kumulujících se ustanovení. Současně jsem toho názoru, že trestní řád vyžaduje více změn daného charakteru (např. zavedení negativních výčtů trestných činů namísto pozitivních, konkrétně třeba u beztrestnosti agenta). Rovněž došlo k zakotvení rozdílného režimu právní úpravy co do zajištění movitých věcí, které slouží k důkazním účelům či těch, které k takovým účelům (též) neslouží, ale jedná se o výnosy a nástroje trestné činnosti. V neposlední řadě byl do § 77b TŘ zaveden pojem „věc důležitá pro trestní řízení“, pod kterou výnosy a nástroje trestné činnosti spadají. Nástrojem pak konkrétně rozumíme věc určenou ke spáchání trestného činu či takovou, která byla ke spáchání trestné činnosti užita. Výnos naopak představuje věc, jež byla získána spácháním trestného činu, formou odměny za trestný čin, která byla nabyta namísto věci získané trestnou činností či odměnou za trestný čin, a to vše včetně plodů a užitků. K tomu je nutné přihlídnout rovněž k zákonu č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který pod pojmem výnosy z trestné činnosti rozumí veškeré ekonomické výhody, které vyplývají z trestné činnosti. Taktéž judikatura člení pod výnosy i takové hodnoty z trestné činnosti, které byly transformované do jiných hodnot a jsou tak nepřímé (viz např. judikát II. ÚS 369/15).

Pokud nasvědčují důvodné skutečnosti tomu, že určitá věc je výnosem či nástrojem trestné činnosti, pak je oprávněn soudce, v přípravném řízení státní zástupce nebo s jeho souhlasem policejní orgán, rozhodnout usnesením o zajištění této věci. Při splnění stanovených podmínek lze zajistit rovněž právo, jež vznikne teprve v budoucnu (např. právo na podíl na likvidačním zůstatku). Proti rozhodnutí

²⁹² Zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

o zajištění je možné se bránit formou stížnosti, současně průběh zajištění podléhá dozorovému oprávnění státního zástupce dle § 174 TŘ. Zákonodárce do dané úpravy opět včlenil ustanovení týkající se nezbytných a naléhavých případů, v nichž policie nepotřebuje k zajištění předchozí souhlas státního zástupce, avšak musí mu takové rozhodnutí v následujících 48 hodinách předložit k souhlasu. Státní zástupce může dané rozhodnutí rovněž zrušit. Jako příklad lze uvést situaci, kdy bude hrozit nebezpečí převodu finančních prostředků získaných z organizované trestné činnosti na účet do zahraničí. Vykonávajícím subjektem zajišťovacího rozhodnutí pak bude v daném případě příslušná banka. Druhý odstavec ustanovení § 79a TŘ upravuje podobu rozhodnutí o zajištění, které musí dostatečně identifikovat zajišťovanou věc. Současně je třeba v usnesení uložit majiteli/držiteli zajišťované věci zákaz takovou věc převést, zatížit poškodit či zničit. Je-li tomu potřeba, lze nařídit zákaz širšího rozsahu. Tedy omezit i další dispoziční oprávnění k věci včetně práv v budoucnu vzniklých anebo nařídit, aby majitel/držitel věci vydal listiny a další hmotné nosiče potřebné k uplatnění těchto práv. Takto rozhodnout lze i prostřednictvím dodatečného rozhodnutí. Jedná-li však dotčená osoba v rozporu s těmito zákazy, jde o absolutně neplatné jednání. Nezbytnou součástí usnesení o nařízení zajištění je také poučení o informační povinnosti ze strany majitele/držitele zajišťované věci, který je povinen do 15 dnů od oznámení rozhodnutí informovat příslušný orgán činný v trestním řízení o právech, jež se k zajišťované věci vážou.

Zajištění věci je třeba vždy realizovat před tím, než je rozhodnutí o zajištění doručeno jejímu majiteli. Pokud jde o zajištění pohledávky na účtu u banky či jiné finanční instituce, pak samotný úkon spočívá v omezení dispozičních práv uživatele tohoto účtu k dané pohledávce. Zajištění se přitom vztahuje na finanční prostředky až do výše částky, jež je uvedena v rozhodnutí spolu s příslušenstvím (pokud nedosahuje skutečná hodnota na účtu takové částky, vztahuje se i na peněžní prostředky, které na účet teprve dojdou). Orgány činné v trestním řízení stejně jako orgány, jichž se úkon zajištění dotýká (finanční instituce, banky, katastrální úřad apod.), musí v souvislosti se zajištěním provést vše potřebné k výkonu tohoto rozhodnutí. Zákon současně ponechává na zvážení orgánu činného v trestním řízení, zda o zajištění vyrozumí také další osoby a instituce, které mají k zajišťované věci nebo k jejímu majiteli/držiteli určitou povinnost (vedení evidence, dohled apod.). Povinnost vyrozumění se naopak dotýká těch osob

a orgánů, které mají k předmětu zajištění předkupní či nájemní právo anebo vedou řízení o omezení možnosti s předmětnou věcí nakládat. V případě rozhodnutí o zajištění nemovitosti je nutné vyrozumět též katastrální úřad.

Zákon dále upravuje zvlášť podmínky týkající se realizace zajištění movité věci, která bude přednostně vydána/odňata. Dle uvedeného osoba mající u sebe věc, která by mohla zajištění podléhat, je povinna ji na výzvu orgánu činného v trestním řízení neprodleně vydat. V opačném případě může být předmětná věc odňata. Výjimku pak představují ty movité věci, jež mohou být po zvážení všech skutečností ponechány na místě. K tomu lze přistoupit z důvodu nepatrné hodnoty zajišťované věci či z důvodu, že věc vyžaduje zvláštní péči, je zde riziko technických obtíží nebo hrozba jejího znehodnocení. Pokud byla movitá věc vydána/odňata či ponechána na místě dle tohoto režimu, je nutné do 96 hodin od tohoto úkonu rozhodnout o jejím zajištění. Naopak ustanovení § 79d TŘ upravuje ohledání nemovitosti včetně jejího příslušenství, a to za účelem posouzení stavu nemovité věci a efektivnosti jejího zajištění. O takovém úkonu je rozhodováno formou příkazu k ohledání nemovitosti, který vydá příslušný soudce, v přípravném řízení tak činí po předchozím návrhu ze strany státního zástupce. Při ohledání nemovitosti je současně možné učinit výzvu k vydání, případně k zadržení těch movitých věcí, které jsou součástí nemovitosti, jsou oddělitelné a splňují podmínky pro zajištění. Mohu hodnotit, že v tomto ohledu je úprava praktická, když k danému postupu není nutné disponovat příkazem k domovní prohlídce či prohlídce jiných prostor a pozemků. Zákon myslel rovněž na situace, kdy nelze věc, která je nástrojem nebo výnosem z trestné činnosti, zajistit vůbec. Pak jsou orgány činné v trestním řízení oprávněny ve znění § 79g TŘ zajistit shodné osobě tzv. náhradní hodnotu. Tato náhradní zajištěná věc však musí alespoň zčásti dosahovat obdobné hodnoty.

V případě, že usnesení o zajištění nabude právní moci a věc bude skutečně zajištěna, je oprávněn vlastník/držitel věci žádat o zrušení či omezení rozsahu tohoto zajištění. O žádosti je nutné neodkladně rozhodnout, v případě jejího zamítnutí je možné podat opětovnou žádost po uplynutí 30 dnů od právní moci daného rozhodnutí (časová lhůta však neplatí při uvedení nových důvodů v žádosti). Naopak obligatorně se rozhodnutí o zajištění věci zruší, případně omezí na nižší rozsah, když zajištění pozbude potřeby. O zrušení zajištění rozhoduje soudce,

ve fázi přípravného řízení státní zástupce či s jeho souhlasem policejní orgán. Stejně tak se opět jedná o formu usnesení, proti němuž je přípustné podat stížnost.

6.5 Dočasné odložení trestního stíhání

Pod ustanovením § 159b TŘ nalezneme institut dočasného odložení trestního stíhání. Účelem tohoto nástroje je oddálení zahájení trestního stíhání, a to zejména z důvodu, aby nebyla narušena fáze prověřování konkrétní osoby a byly dostatečně objasněny veškeré skutečnosti (především objasnění dalších pachatelů a skutků). V okamžiku dočasného odložení trestního stíhání jsou proto v rámci trestního řízení činěny různé úkony, zejména operativního charakteru. Jak jsem již uváděla, v praxi je např. daný institut využíván při sledování zásilky ve smyslu § 87b TŘ.²⁹³ Přesto však nejde o často aplikovaný nástroj. Lze určitě vnímat, že daný institut prolamuje zásadu legality ohledně okamžiku zahájení trestního stíhání ve smyslu dle ustanovení § 160 TŘ, současně však je důležité mít na mysli, že tento nástroj zachovává účel komplexního objasnění trestné činnosti. Institut dočasného odložení trestního stíhání je tak mnohdy charakterizován jako projev oportunity v našem trestním řádu, ačkoli se jedná o princip výchozí z anglosaského právního systému. Jeho výrazem je právo státního zástupce, který jsou-li pro takový postup naplněny zákonné podmínky a je-li to neúčelné, nemusí zahajovat trestní stíhání.²⁹⁴ Takový charakter má v trestním řádu rovněž institut spolupracujícího obviněného, odložení věci, zastavení trestního stíhání či odklony.²⁹⁵

Institut dočasného odložení trestního stíhání je přípustný pro všechny úmyslné trestné činy, v praxi však bude nejvíce využíván při vyšetřování organizované trestné činnosti. Zákon v daném směru konkrétně zmiňuje využití tohoto institutu při trestných činech spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Současně však formuluje i další případy, kdy bude vhodné rozhodnout o dočasném odložení trestního stíhání. Je tomu např. v případech, kdy podezřelá osoba využívá výsad a imunit nebo je-li trestní stíhání této osoby dočasně nepřípustné. Pokud by však trestní stíhání vůči takové osobě již započalo, státní zástupce rozhodne o jeho přerušení ve smyslu § 173 odst. 1 TŘ. K postupu ve smyslu dočasného odložení trestního stíhání potřebuje policejní orgán souhlas

²⁹³ CHMELÍK, J.: *Rukověť trestního práva hmotného a procesního-Učební pomůcka ke studiu trestního práva*. Praha: Linde, 2009.

²⁹⁴ JÍLOVEC, M., KOZÁK, V.: Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství č. 5/2016*, str. 23-30.

²⁹⁵ KANDOVÁ, K.: Musí (český) státní zástupce stíhat všechny trestné činy? *Státní zastupitelství č. 6/2018*, str. 27-36.

státního zástupce. Časově zákon omezuje dobu odložení nejdéle o dva měsíce. Existují-li však potřebné důvody, může státní zástupce rozhodnout o prodloužení této lhůty, a to opět v rozmezí do 2 měsíců, avšak i opakovaně. Zákon tak nestanovuje maximální možnou dobu takového odložení, což by dle mého názoru bylo vhodné do úpravy zakotvit. Pouze poslední odstavec daného ustanovení ukládá povinnost trestní stíhání neprodleně zahájit v okamžiku, kdy pominou důvody pro jeho odložení. Rozhodnutí o dočasném odložení má povahu opatření, o kterém policejní orgán sepisuje záznam s tím, že jeho opis je povinen zaslat státnímu zástupci v rozmezí následujících 48 hodin.²⁹⁶

Zákon dále upravuje tzv. zvláštní ustanovení o daném institutu, tedy dočasné odložení trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 159c TŘ. Jedná se nejnovější ustanovení projevu zásady oportunitity zakotvené do trestního řádu s účinností od 1. 1. 2016. Daný institut si zejména kladl za cíl motivovat osoby k oznamovací povinnosti v případech pasivní korupce, současně chtěl navést tyto osoby ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Komentář k danému ustanovení rovněž uvádí, že zavedení institutu reagovalo na vynětí právní úpravy účinné lítosti obsažené v § 163 TrZ, které bylo vyjmuta pro rozpor s internacionálními závazky. Lze zde tedy spatřit snahu zákonodárce řešit případy závažnější korupce formou svědectví a spolupráce těch osob, jež figurují na straně podplácejícího subjektu, a které by byly jinak za jejich jednání trestně postihnutelné. Zákon umožňuje aplikaci § 159c TŘ pro případy taxativního výčtu korupčních trestných činů, v jejichž případě osoba podezřelá z této trestné činnosti slíbila či poskytla úplatek, majetkový prospěch anebo jiný zisk vůči druhému subjektu, a to z důvodu, že o to byla z jeho strany požádána. Taková osoba je pak povinna naplnit kumulativně další podmínky. Konkrétně o takovém jednání učiní bezodkladně a dobrovolně oznámení státnímu zástupci či policejnímu orgánu, oznámí policii skutečnosti o trestné činnosti osoby žádající úplatek a zaváže se o celém jednání úplně a pravdivě vypovídat v trestním řízení. Zákon rovněž vymezuje v druhém odstavci výjimku z uvedeného pravidla, kdy je dočasné odložení trestního stíhání vyloučeno. Tomu je tak v případě, byl-li úplatek nebo prospěch přislíben osobě v souvislosti s výkonem pravomoci úřední osoby,

²⁹⁶ AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. Trestní řád: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-6-7]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

konkrétně zahraničnímu veřejnému činiteli. Daná úprava reaguje na to, že obvykle není dána pravomoc českých orgánů při trestním stíhání zahraničních veřejných činitelů, čímž by byl zmařen účel tohoto institutu. Současně takový závazek vyplývá z mezinárodních záruk ČR pro oblast boje proti korupci.²⁹⁷

Z důvodu, aby mohlo být neprodleně reagováno, rozhoduje o dočasném odložení trestního stíhání dle § 159c TŘ policejní orgán, a to formou usnesení mezitímní povahy, proti níž je dle obecného ustanovení § 142 odst. 1 TŘ přípustná stížnost. Avšak právě z důvodu, že se nejedná o meritorní rozhodnutí ve věci, je podání stížnosti v dané věci ve výsledku neuplatnitelné. Státní zástupce zde současně figuruje jako přezkumný orgán, který má případně možnost dané rozhodnutí zrušit. Závaznost tomuto rozhodnutí policejního orgánu dává teprve meritorní rozhodnutí státního zástupce, kdy při splnění všech zákonných předpokladů dle § 159c TŘ vydá usnesení o nestíhání podezřelého. Vydání tohoto rozhodnutí je vázáno na podmínku pravomocně ukončeného trestního stíhání osoby žádající od podezřelého úplatek či prospěch, a to až do konečného vyčerpání opravných prostředků. Po nabytí právní moci rozhodnutí o nestíhání doručí státní zástupce usnesení Nejvyššímu státnímu zastupitelství, jelikož pouze nejvyšší státní zástupce je oprávněn usnesení o nestíhání podezřelého zrušit.

Pokud naopak nastane v dalším řízení situace, kdy veškeré závěry budou nasvědčovat tomu, že podezřelý nenaplnil některý z taxativních korupčních trestných činů, pokud spolupracující podezřelý nedodržel podmínky dle § 159c TŘ, k nimž se zavázal anebo jsou-li splněny výjimky pro nemožnost odložit trestní stíhání, pak státní zástupce rozhodne dle § 159d TŘ o nesplnění podmínek podezřelého. Po právní moci tohoto rozhodnutí zahájí vůči této osobě policejní orgán trestní stíhání. Výjimkou z obecných zásad zde je, že je-li proti tomuto usnesení o nesplnění podmínek podezřelé osoby podána stížnost, rozhoduje o ní soud. Jde tak o jediný případ, kdy o posouzení důvodnosti zahájení trestního stíhání rozhoduje již soudní orgán, který by rozhodoval ve fázi podané obžaloby, a to namísto veřejného žalobce.²⁹⁸

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

6.5.1 Problematika dočasného odložení trestního stíhání

Ačkoli zákon vymezuje výjimku ze systému kontroly v případě podání stížnosti proti usnesení státního zástupce o nesplnění podmínek podezřelého dle § 159c TR, již neřeší příslušnost soudce k projednání věci v situaci, kdy stížnost proti usnesení o neosvědčení podmínek spolupracujícího podezřelého soud zamítne a v rámci dalšího postupu bude ve věci podána obžaloba. V takovém případě mám za to, že vhodným návrhem de lege ferenda by bylo rozhodnout o vyloučení tohoto soudce z následného projednání trestní věci. Dále bych k danému ustanovení podotkla, že mi připadá problematicky formulované, když zákon upravuje usnesení státního zástupce o nestíhání podezřelého a usnesení o nesplnění podmínek podezřelého v jedné větě, na kterou navazuje druhá věta připouštějící stížnost proti „tomuto usnesení“. V dané věci mám vzhledem k obecné úpravě stížnosti a logice věci za to, že stížnost je přípustná toliko proti usnesení o nesplnění podmínek dle § 159c TR, avšak samotný komentář k trestnímu řádu o uvedené možnosti mluví naopak a připouští podání stížnosti rovněž proti usnesení o nestíhání podezřelého. Takové stížnosti v neprospěch podezřelého by však nemohlo být vyhověno s ohledem na zhoršení postavení této osoby, když by se dané rozhodnutí přičilo zásadě zákazu změny rozhodnutí k horšímu. Proto by daná stížnost musela být nadřízeným orgánem stejně zamítnuta.²⁹⁹ V rámci zhodnocení této úpravy bych proto řekla, že ustanovení o opravných prostředcích působí poměrně zmatečně a taková ujednání právní úpravy bych v zákoně omezila.

Nedostatek institutu dočasného odložení trestního stíhání lze dle mého názoru spatřit i v situaci, kdy bude při vyšetřování organizované trestné činnosti formou operativní techniky zjištěna jiná úmyslná trestná činnost pachatelů. A to za předpokladu, že takový záznam bude použitelný v jiné trestné věci. V takovém případě jsou orgány činné v trestním řízení vázány zásadou legality a mají neodkladnou povinnost stíhat veškeré trestné činy, o nichž se dozví. Avšak na druhé straně zde bude relevantní udržet absolutní utajení operativní činnosti při rozkrývání organizovaného zločinu. Ačkoli institut dočasného odložení trestního stíhání takové věci se zde jeví jako vhodný nástroj, jeho aplikaci předchází řada formalistických úkonů dle trestního řádu typu řádného zahájení přípravného řízení, vyřešení věcné a místní příslušnosti apod., což rozšiřuje okruh osob seznámených s případem. V tom lze vidět určitý nedostatek takového postupu.

²⁹⁹ Tamtéž.

V dané situaci tak chybí institut, který by např. umožňoval dočasně odložit již zahájení přípravného řízení, ačkoli jde opět o oportunistický prvek v rozporu s ústřední zásadou legality. Je tak zřejmé, že takový návrh právní úpravy v našem trestním řádu neobstojí.

Současně bych podotkla, že právní úprava § 159c – §159d TŘ dopadá na ty situace, ve kterých již bude úplatek či jiný prospěch slíben, tedy z materiálního hlediska půjde o přípravu trestného činu. Z pohledu závažnosti korupčních trestných činů a vedené snahy zesílit boj proti nim mi připadá škoda, že úprava nepokrývá již nabídku úplatku, tedy z materiální stránky pokus trestné činnosti. Naopak ve vztahu k osobám spolupracujících podezřelých dle § 159c TŘ je nevýhodou to, že ačkoli je postup označení této osoby v dané věci za splnění podmínek obligatorní, tak bude beztak záležet na zhodnocení úplnosti a pravdivosti jejich výpovědi ze strany státního zástupce. Daleko problematičtější mi však připadá, že taková osoba bude za spolupracujícího podezřelého označena až ve chvíli, kdy bude pravomocně ukončeno trestní stíhání osoby žádající o úplatek, a to včetně všech opravných prostředků ve věci. Takový postup se může protáhnout i na několik let. V daném smyslu lze chápat úmysl úpravy v tom, že splnění podmínek dle § 159c TŘ bude skutečně řádně posouzeno až po úplném skončení související trestní věci. To však současně snižuje právní jistotu poskytovanou spolupracujícím podezřelým, že z trestného činu vyvážnou. Mám tak za to, že daná skutečnost povede k nižší aplikovatelnosti tohoto institutu, což je ve vztahu ke kladenému zájmu na postihu korupční trestné činnosti neefektivní. Uvedené je navíc v rozporu s účelem zakotvení ustanovení § 159c TŘ v naší úpravě, což si myslím, že je škoda.

6.6 Dohoda o vině a trestu

Daný institut jsem se rozhodla ve své práci zmínit z důvodu, že ještě donedávna nebyl aplikovatelný pro případy organizované kriminality a je tedy v daném směru novinkou ve vztahu k nástrojům právní úpravy organizovaného zločinu. Zákonem č. 333/2020 Sb.,³⁰⁰ s účinností od 1. 10. 2020, byla naše trestněprávní úprava rozšířena o možnost sjednat dohodu o vině a trestu dle § 175a TŘ i v případě zvláště závažných zločinů, což dosavadní osmý odstavec

³⁰⁰ Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

znemožňoval. Zůstává tedy zachována nemožnost sjednání dohody toliko v řízení vedeném proti uprchlému a v řízení proti mladistvému. Vedle toho změna zasáhla i upuštění od nutné obhajoby při uzavírání dohody o vině a trestu (avšak v závažných případech, kde jsou dány zákonné důvody nutné obhajoby, bude tato podmínka zachována). Novela má zejména vliv na možnost urychlit trestní řízení, rovněž při návrhu daného zákona poslanci argumentovali tím, že již při zavádění tohoto institutu do trestního řádu bylo zamýšleno vztáhnout jej na nejzávažnější formy kriminality. Rovněž si lze povšimnout toho, že inspirací nám mohli být i zahraniční úpravy, např. Slovensko. Mám proto za to, že v koncepci v boji ČR proti organizovanému zločinu jde o velmi pozitivní změnu a přínosný nástroj, který naše úprava postrádala.³⁰¹

Státní zástupce může zahájit jednání týkající se uzavření dohody o vině a trestu na základě návrhu obviněného, ale i bez takového podnětu. Dohodu o vině a trestu lze však sjednat i ve zkráceném přípravném řízení s podezřelým, v rámci předběžného projednání obžaloby či po zahájení hlavního líčení.³⁰² Předpokladem však je, že výsledky dosavadního vyšetřování musí dostatečně prokazovat závěr, že se posuzovaný skutek stal, že jej lze označit za trestný čin a že jeho pachatelem je právě obviněný. K jednání o uzavření dohody je ze strany státního zástupce předvolán obviněný, dále poškozený, který se výslovným prohlášením vzdá procesních práv z pozice poškozeného. Poškozený má však nárok do 1. jednání uplatnit nárok z titulu bezdůvodného obohacení, náhrady škody či nemajetkové újmy vůči obviněnému. Pro uzavření dohody je základní podmínkou, že obviněný prohlásí, že spáchal uvedený skutek, pro nějž je trestně stíhán. Současně nesmí existovat důvodné pochyby o pravdivosti takového prohlášení obviněného. Zákon vymezuje ve svém § 175a odst. 5 TR i situace, kdy poškozený nemusí být přítomen sjednávání dohody o vině a trestu. Vždy však musí být o daném jednání řádně vyrozuměn nebo musí být vypořádány jeho nároky z titulu náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení (již je uplatnil či prohlásil, že je uplatňovat vůbec nebude). Ohledně výše a způsobu takového nároku, který

³⁰¹ Poslanci navrhuji zásadní změny: trestný čin až od deseti tisíc či dohoda o vině trestu i pro závažné zločiny [online]. [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/poslanci-navrhuj-zasadni-zmeny-trestny-cin-az-od-deseti-tisic-ci-dohoda-vine-trestu-i-zavazne-zlociny/>.

³⁰² § 179b, §206b a § 186 písm. g) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

poškozený uplatnil, může za poškozeného jednat státní zástupce, pokud se sám nezúčastní jednání o uzavření dohody o vině a trestu. Daná úprava mně osobně připadá vhodná, jelikož jde o volbu poškozeného se sjednávání dohody zúčastnit a pokud by zde tohle zákonné zmocnění pro státního zástupce chybělo, docházelo by k prodlužování řízení. Státní zástupce musí rovněž zvážit, zda jsou splněny podmínky pro uložení ochranného opatření vůči obviněnému. V kladném případě má povinnost jej upozornit na možnost uložení ochranného opatření, a to i v případech, kdy takový návrh nebude ujednáno v dohodě o vině a trestu. Státní zástupce totiž může učinit takový návrh i samostatně.³⁰³

Ustanovení § 175a TŘ vymezuje ve svém šestém odstavci náležitosti uzavřené dohody o vině a trestu. Dojde-li pak v souladu se všemi podmínkami ke sjednání dohody takového obsahu, doručí státní zástupce stranám text dohody a následně podává návrh na schválení této dohody soudu. K tomu připojí text dohody o vině a trestu a další relevantní písemnosti. Současně státní zástupce upozorní soud na situaci, kdy nedošlo mezi obviněným a poškozeným k dohodě ohledně vypořádání nároku na náhradu škody, újmy či bezdůvodného obohacení. V opačném případě, kdy dohoda o vině a trestu nebude mezi stranami sjednána, je povinen státní zástupce učinit o dané skutečnosti zápis do protokolu a k prohlášení viny obviněného se nepřihlíží.³⁰⁴

Další novinka se promítla do ustanovení § 196 odst. 2 TŘ. Od 1. 10. 2020 informuje předseda senátu obžalovaného, spolu se zasláným opisem obžaloby, o možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu, možnosti prohlásit svou vinu v hlavním líčení či možnosti označit skutečnosti za nesporné. Obžalovanému je tak poskytnuta přiměřená lhůta k projevení zájmu uzavřít dohodu o vině a trestu se státním zástupcem, současně je ze strany soudu poučen o následcích spojených s tímto vyjádřením.³⁰⁵ Dle mého názoru je dané změna dalším přínosem právní úpravy, když obžalovaný je o této možnosti vyrozuměn předem již se zaslánou obžalobou a je mu tak dán širší prostor uvažovat o uzavření dohody o vině a trestu. K tomu se váže další novinka právní úpravy, a to možnost uzavřít dohodu o vině a trestu

³⁰³ § 175a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁴ § 175a, § 175b zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁵ VANTUCH, P.: K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Bulletin advokacie*, č. 4/2021, str. 24.

Dostupné také na: <https://advokatnidenik.cz/2021/05/06/k-dohode-o-vine-a-trestu-mez-obzalovanym-a-statnim-zastupcem-po-predneseni-obzaloby/>

i ve fázi po přednesení obžaloby. V zákoně tak do ustanovení § 206 TŘ vlivem novely přibylo ustanovení § 206a až § 206d TŘ. Paragraf § 206a TŘ ukládá, aby v průběhu hlavního líčení (za splnění předpokladů) předseda senátu informoval obžalovaného o možnosti sjednat dohodu o vině a trestu, možnosti učinit tzv. prohlášení viny nebo možnosti vyjádřit se, které skutečnosti považuje za nesporné. Doposud tak bylo těžištěm uzavření dohody o vině a trestu fáze přípravného řízení s výjimkou možnosti sjednat uzavření dohody bezprostředně po podání obžaloby, a to v rámci předběžného projednání obžaloby dle § 186 písm. g) TŘ. Jak však vyplývá z komentáře k trestnímu řádu, tato situace byla v praxi velmi ojedinělá a ve většině nebylo návrhu na sjednání dohody o vině a trestu v rámci předběžného projednání obžaloby vyhověno. Nyní je však možnost sjednat dohodu k dispozici i po zahájení hlavního líčení, ačkoli dohoda bude fakticky uzavřena mimo něj. Předseda senátu za tímto účelem hlavní líčení buď přeruší na nezbytně nutnou dobu nebo jej odročí. Zde se opět přikláním k názoru, že jde o vhodné doplnění právní úpravy, které umožňuje širší aplikaci institutu dohody o vině a trestu. Ustanovení § 58 TrZ je navíc doplněno o nový třetí odstavec pojednávající o možnosti mimořádně snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, a to v případech, kdy je trest ukládán rozsudkem, kterým je současně schválena dohoda o vině a trestu. Přínos ustanovení vidím v záměru motivovat pachatele uzavřít dohodu tímto způsobem. Jistou nevýhodou by naopak mohla představovat skutečnost, že nepůjde-li o případy nutné obhajoby, nebude obžalovaný v rámci hlavního líčení schopen dostatečně, rychle a bez porady se zástupcem, zvážit přínosnost sjednání dohody o vině a trestu po přednesení obžaloby.³⁰⁶ Na druhou stranu však chápu snahu právní úpravy minimalizovat tzv. krizové body, jejichž důsledkem bylo minimální uzavírání dohod o vině a trestu, když byla stanovena podmínka povinného právního zastoupení. Důvodová zpráva uvádí, že dalším zamýšleným návrhem této úpravy bylo stanovit nemožnost uzavřít dohodu o vině a trestu s osobou, která je omezená ve svéprávnosti. Nakonec však bylo od tohoto požadavku upuštěno, jelikož právě v tomto případě je zachován důvod nutné obhajoby, čímž je garantována určitá míra ochrany této osoby.

Jak jsem již nastínila výše, rovněž zákon nově připustil, aby obžalovaný v řízení před soudem učinil tzv. prohlášení viny dle § 206c TŘ. Jde tak ve své podstatě o uzavření dohody mezi státním zástupcem a obžalovaným pouze

³⁰⁶ Tamtéž.

v rozsahu viny. To je dle § 58 odst. 2 písm. b) TrZ jedním z důvodů pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, dále dle § 41 TrZ písm. l) je doznání se pachatele k trestnému činu novou polehčující okolností. Při stanovení druhu a výměry trestu je rovněž do ustanovení § 39 TrZ přidána další obecná povinnost soudu, který má přihlížet též k prohlášení viny pachatele, sjednání dohody o vině a trestu či ke skutečnosti, že pachatel označil některé skutečnosti za nesporné. Obžalovanému však nevzniká nárok na obligatorní přihlídnutí soudu k daným prohlášením. Otázkou zůstává, jak bude v praxi institut prohlášení viny hodnocen a zda bude mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby aplikováno i v situaci, kdy pachatel prohlásí vinu, ale neuzná skutkovou právní kvalifikaci činu.³⁰⁷ Vedle toho je dalším přínosem právní úpravy institut prohlášení některých skutečností za nesporné v rámci standardního hlavního líčení, který doposud právní úprava neumožňovala. V takovém případě se strany alespoň částečně shodnou na spáchaném skutku, nikoliv však na vině. Nedojde-li pak k prohlášení viny či uzavření dohody o vině a trestu, může soudce upustit od dokazování označených nesporných skutečností dle § 206d TR. V případě těchto nových ustanovení trestněprávní úpravy vidím snahu určitým způsobem zjednodušit, zefektivnit a urychlit trestní řízení. Rovněž se zákon snaží zvýšit aplikovatelnost institutu dohody o vině a trestu v praxi, a to formou zvýšení aktivity stran řízení. Lze zaznamenat, že je zde myšleno i na roli poškozených a svědků, kteří se v nastalých případech vyhnou další viktimizaci. Z mého pohledu tak lze danou úpravu hodnotit jedině kladně, ačkoli zůstává otázkou, zda je úprava v případě zcela nových institutů dostačující a zda praxe nepřinese potřeby změn ve vztahu k náročnosti realizace těchto úkonů v jediném řízení.³⁰⁸

³⁰⁷ Rozhovor: Soudce Josef Mana – O novele trestního zákoníku a trestního řádu účinné k 1. říjnu 2020 [online]. 2020 [cit. 2021-6-13]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-soudce-josef-mana-o-novele-trestniho-zakoniku-trestniho-radu-ucinne-k-1-rijnu-2020>.

³⁰⁸ BICEK, R.: Nová pravidla dohody o vině a trestu. *Právní rádce*, č. 11/2020, str. 30. Dostupné také na: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66839600-nova-pravidla-dohody-o-vine-a-trestu>.

Závěr

Formou médií a prostřednictvím jimi interpretovaných kauz se formy organizované činnosti dostávají do povědomí široké veřejnosti. Přesto však existuje široké spektrum adresátů, kteří organizovanou činnost nepovažují za hrozbu, zlehčují ji nebo neznají její základní principy a trestněprávní aspekty. Vybraným tématem jsem tak chtěla upozornit na nebezpečnost organizovaného zločinu, který se nejen neustále rozvíjí, ale má rovněž široký mezinárodní přesah. Současně jsem se snažila vystihnout problém organizovaného zločinu na našem území a komplexně zachytit úpravu tohoto protiprávního jevu v mezích trestněprávních norem zdejšího právního systému.

Prvotní část práce věnovaná institutu zločinného spolčení a mezinárodním souvislostem je vedena snahou vymezit základní aspekty začlenění této úpravy do právního řádu. K tomu bylo cílem nastínit, jakým způsobem a směrem se ubíral postupný vývoj této úpravy, jak se přizpůsoboval okolním vlivům a rovněž jsem chtěla poukázat na skutečnost, že samotné jádro trestněprávní úpravy zůstalo zachováno. Stěžejní částí práce jsou pak definice jednotlivých trestných činů ve vztahu k organizované zločinecké skupině upravené v § 107 TrZ a § 361 TrZ, dále se zaměřuji na trestněprávní aspekty institutu organizované skupiny ve smyslu § 129 TrZ a rovněž na problematiku těmito nástrojům společnou. Právě daná část práce v sobě promítá stanovený záměr, kterým bylo dostatečně určitě a srozumitelně specifikovat organizovanou trestnou činnost, vymezit její právní kvalifikaci a vyjasnit pravidla o stanovení druhu a výměře trestu. Současně jsem se z důvodu hlubšího pochopení souvislostí a pro lepší představivost snažila práci doplnit o praktické příklady. Textem nadále provázím tematiku vyšetřování a aplikace jednotlivých právních nástrojů postihu organizované činnosti. Zde jsem se snažila poukázat na skutečnost, že náš trestní řád obsahuje řadu institutů vztahujících se k dané problematice, jež napomáhají orgánům činným v trestním řízení předcházet organizovanému zločinu. Ty tak společně do jednoho naplňují základní funkce trestního práva. Záměrem však bylo i zhodnotit tuto úpravu vzhledem k potřebám společnosti, aktuálnímu vývoji organizovaného zločinu a ve vztahu k efektivnějšímu procesnímu postupu vyšetřovacích orgánů. Práce je proto proložena částmi, které se věnují problematice právní úpravy, komparacím se zahraniční úpravou a návrhům na zamýšlené legislativní změny. Pro docílení aktuálního náhledu na tuto tematiku je text ve svém závěru doplněn o novelizovaný

institut dohody o vině a trestu, který je nově aplikovatelný i v případech páchané organizované trestné činnosti.

Organizovaný zločin lze označit za tzv. živé téma, na které je potřeba neustále reagovat. Tomu odpovídá vzestupná tendence přijímat ochranná opatření a legislativní změny. Jedním z dalších záměrů práce tak bylo poukázat na postupný vývoj a zdokonalování právní úpravy. Dosažený přínos vidíme ve změně formulace trestného činu zločinného spolčení, z jehož definice byla vypuštěna podmínka finančního prospěchu, v zakotvení institutu spolupracujícího obviněného, v převedení úpravy operativně pátracích prostředků do trestního řádu, v zavedení beztrestnosti agenta pro taxativní trestné činy či v zavedení institutu dočasného odložení trestního stíhání a umožnění uzavřít dohodu o vině a trestu v případech zvláště závažných zločinů. Ačkoli naše úprava obsahuje místa, jež se potýkají s kritikou a jsou hodna menších či rozsáhlejších úprav, mám za to, že komplexně lze naši trestněprávní úpravu ve vztahu k organizované činnosti hodnotit kladně. Uvedené závěry jsem se snažila promítnout do průběhu práce. Ovšem s ohledem na vzrůstající vliv organizovaného zločinu, společenský a technologický pokrok a mezinárodní rozvoj je dle mého názoru jen otázkou času, kdy si naše úprava vyžádá potřebu dalších změn. V daném ohledu bych v určitých případech navrhla razantněji zakročit do lidských práv a svobod osob, má-li sledovaný výsledek dosáhnout vyšší a kvalitnější ochrany celé společnosti. Současně mám za to, že je třeba posilovat spolupráci na úrovni postihu tohoto druhu kriminality. Tzn. zvýšit součinnost poskytovanou nejen ze strany veřejnosti, ale rovněž ze strany jednotlivých článků organizovaných skupin. To však bude vždy nelehkým a nepředvídatelným úkolem.

Ačkoli právní úprava organizovaného zločinu na první pohled nevypadá co do počtu ustanovení v trestním řádu obsáhle, jedná se o problematiku, která zasahuje do řady ustanovení a trestněprávních předpisů. Samotný obsah práce byl proto tvořen za pomoci zdrojových dokumentů, nejčastěji ve formě původního i aktuálního znění právních předpisů, komentářové literatury, mezinárodních listin, právních úryvků z monografií, odborných textů z periodik a zejména judikaturou. Na soudcovské dotváření práva jsem při tvorbě práce kladla vysoký důraz, jelikož cílem bylo promítnout jednotlivá relevantní rozhodnutí do průběhu textu a spolu s tím vymezit jejich význam pro trestněprávní oblast organizovaného zločinu.

Úprava má působit komplexně a vyplňovat již řešené mezery právní úpravy takovým způsobem, aby poskytovala odpovědi na čtenářovy otázky.

Závěrem mohu říct, že zpracování rigorózní práce mi umožnilo vytvořit si širší náhled na samotnou problematiku organizovaného zločinu a lépe pochopit jednotlivé souvislosti právní úpravy. Doufám tak, že text práce bude přínosný i pro veřejnost zabývající se danou tematikou, bude sloužit jako zdroj ucelených informací a poskytne prostor pro zamyšlení se nad hrozbami organizovaného zločinu a prostředky k jeho potírání.

Resumé

The topic of the thesis is the legal regulation of instruments for combating organized crime. The goal of the thesis is a description of the actual legal regulation, evaluation of efficiency of this regulations and defining its limitations. I have also tried to propose measures which could improve applicability and efficiency of the regulations with respect to the rights and freedoms of individuals. The main sources on which is this thesis based are applicable legislation and case law. Although the czech law is based on continental legal system, the case law plays a very important part in organized crime regulation. Another sources which I have used were monographies, reviews and international documents.

This topic is of a great importance. Organised crime is an extremely harmful criminal activity so effectively combating it is very important and it has to be clear priority for modern criminal law. The right legislation can significantly increase the efficiency of detecting organised crime. This has of course also tremendous effect on credibility of the state and faith in the rule of law among the citizens. It is also a very topical issue. Criminal activity within organised crime is constantly evolving dynamically, as are the tools to combat it. The czech criminal law adopted some changes in recent years which should have increase the efficiency of combating organized crime. These are the main reasons why I have chosen this topic.

The content of my thesis is divided into an introduction, six chapters and the conclusion. In the first chapter, I define the concept of organized crime and organized criminality, at the same time I discuss the international nature of organized crime. The second chapter of the thesis deals with the history of czech organized crime, in particular I explain the incorporation of this legislation into our penal code. This first two chapters are crucial for understanding the important definitions which are used in czech criminal law and development of legislation.

The third chapter is the central part of the thesis, in which I discuss the current regulation of organized crime in our criminal law. Here I define the offences of organised criminal groups contained in section 361 of the Criminal Code and section 107 of the Criminal Code, and at the same time I explain the concept of an organised group, which is not included in the criminal code but is defined by case law. I also draw attention here to the changes that our criminal legislation has undergone.

The fourth to sixth chapter of the thesis define the various instruments aimed at combating organised crime. The number of these tools is constantly expanding. These institutes are not exclusively regulated in the criminal code, but they are also regulated by the Police act, act against Legitimation of Proceeds of Crime and Financing of Terrorism, Banking act and others. However due to wide range of these instruments I deal only with the most important ones. In the chapter four I discuss institutions created for combating of organized crime, led by the National Centre against Organized Crime (NCOZ). Further in this chapter I describe the forensic methods that are used in the investigation of organized crime.

The chapter five follows with the regulation of operational search means in the Criminal Investigation Code and the supporting operational search means in the Police Act. The final chapter discusses other institutes in the Criminal Procedure Code, including the new regulation of plea bargaining.

The thesis also contains comparison of czech regulations with other countries, in particular with the slovak and british legislation.

Seznam použité literatury

Monografie:

- BUDKA, I.: *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*. ISBN 978-80-7338-169-1.
- MACHALOVÁ, T.: *Akademické psaní pro právníky*. Nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7380-738-2.
- NĚMEC, M.: *Mafie a zločinecké gangy*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 2003. ISBN 80-7317-026-4.
- KUČHTA, J. a kol.: *Kriminologie, II. část*, Masarykova univerzita, Brno, 1993.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie, 3. přepracované vydání*. Praha, ASPI, 2004. ISBN: 80-7357-026-2.
- CHMELÍK, J.: *Rukověť trestního práva hmotného a procesního-Učební pomůcka ke studiu trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 9788072017782.
- NOŽINA, M.: *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. THEMIS, Praha 2003. ISBN: 80-7312-018-6.
- CEJP, M., MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V. a kol.: *Kriminalita v roce 2005*. Praha, IKSP, 2006. ISBN: 80-7338-051-X.
- VANTUCH, P.: *Trestní zákoník s komentářem 1. vydání*. Nakladatelství ANAG, 2011. ISBN: 978-80-7263-677-8.
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*. C. H. Beck, Praha 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.
- DRAŠTÍK, A., SOTOLÁŘ, A. a spol.: *Ustanovení § 361. Trestní zákoník. Komentář*. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2015. ISBN: 978-80-7478-790-4.
- NĚMEC, M.: *Vybrané problémy kriminalistické taktiky*. Praha – Armex 1999. ISBN: 80-86244-05-9.
- MUSIL, J., SUCHÁNEK, J., KONRÁD, Z.: *Kriminalistika 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C.H.Beck. 2004. ISBN: 80-7179-878-9.
- NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol.: *Trestní kodexy 2. doplněné vydání*. Eurounion s.r.o. Praha 2002. ISBN: 80-7317-009-4.
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Velké komentáře: Trestní řád, komentář 7. vydání*. C. H. Beck, Praha 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- POLČÁK, R., PÚRY, F., HARAŠTA, J., a kol.: *Elektronické důkazy v trestním řízení*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Ústav práva a technologií. ISBN: 978-80-210-8073-7.
- FRYŠTÁK, M. a kol.: *Trestní právo v aplikační praxi*. Brno: Masarykova univerzita 2001. ISBN: 80-210-4055-6.
- FENYK, J.: *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001 (Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR).
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Velké komentáře 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-365-3.

- MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F.: Veřejné sbory. Wolters Kluwer 2011. ISBN: 978-80-7357-572-4.
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní právo procesní 4. přepracované vydání*, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 325. ISBN 978-80-7400-465-0.
- DVOŘÁK, V., KLOUBEK, M.: *Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech*. Policejní akademie České republiky v Praze, fakulta bezpečnostně právní, katedra kriminální policie. Praha 2011. ISBN: 978-80-7251-351-2.
- FRYŠTÁK, M.: *Dokazování v přípravném řízení. 2. vydání*, Brno: Masarykova univerzita, 2015, str. 246. ISBN 978-80-2107687-7.

Odborné články:

- MUSIL, J.: Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře. *Státní zastupitelství* č. 3/2014.
- KARABEC, Z.: K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, č. 2/1999.
- CHMELÍK, J.: Základní informace k organizovanému zločinu, Objasňování organizovaného zločinu, Novelizace trestněprávních norem a organizovaný zločin. *KNIHOVNIČKA INFORMAČNÍHO BULLETINU NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY* č. 1/1997.
- CEJP, M., SCHEINOST, M. Co víme o organizovaném zločinu? *Kriminalita očima kriminologů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2010.
- CEJP, M., SCHEINOST, M. *Organizovaný zločin v České republice III*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: IKSP, 2004.
- MUSIL, J.: Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. *Československá kriminalistika* 2/1992.
- KARABEC, Z.: *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2010.
- ŠTURMA, P.: Přijetí Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Právní rozhledy* 5/2001.
- JELÍNEK, J.: Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty). *Sborník příspěvků z konference Olomoucké právnícké dny*, květen 2014.
- DIBLÍKOVÁ S. a kol.: Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: IKSP, 2018, str. 160.
- SCHEINOST, M., DIBLÍKOVÁ, S.: *Zločinné spolčení – právní rámeček, definice, postih, pachatelé*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2009.
- ŠÁMAL, P.: Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními trestního zákona týkajícími se organizovaného zločinu a problémy s tím spojenými. *Právní rozhledy* 10/1995.
- KOUDELKA, Z.: Organizovaná zločinecká skupina. *Bulletin advokacie* [online]. 11. 5. 2018, [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.

- DOLENSKÝ, A.: Poznámky k článku Dr. Šámala o organizovaném zločinu. *Právní rozhledy* 11/1995.
- FENYK, J.: Základy trestní odpovědnosti podle nového trestního zákoníku České republiky č. 40/2009 Sb. *Trestní právo*, č. 3/2009.
- COUFALOVÁ, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, č. 10/2009.
- JELÍNEK, J.: Protiteroristická“ novela trestního zákoníku-poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*, č. 3/2007.
- ŘÍHA, M.: K problematice organizované kriminality. *Trestní právo*, č. 7–8/2007.
- KOUDELKA, Z.: Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*, Brno, Vysoká škola Karla Engliš, roč. 2018, č. 1.
- VANTUCH, P.: Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*, č.10/2012.
- VANTUCH, P.: K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi, *Trestní právo* č. 7-8/2012.
- BURIANOVÁ, T., KAVĚNA, M.: Právní úprava ochrany svědka v rámci trestního řízení a možnosti snížení trestu výměnou za spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. *Srovnávací studie č. 1/2007*, Parlamentní institut, Parlament ČR.
- MICHORA, Z.: Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství č.4/2017*.
- POLÁK, P.: Svedok v trestnom konaní. *Justičná revue 10/2011*. Žilina, Eurokódex, 2011.
- KARABEC, Z.: Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue* č. 8/2011.
- RŮŽIČKA, M.: K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost, možnosti ustavení specializovaných justičních orgánů pro stíhání korupce. *Státní zastupitelství*, č.10-11/2004.
- RŮŽIČKA, M.: Operativně pátrací prostředky z pohledu státního zastupitelství. *Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazu pro trestní řízení: Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. 11. 2004*. Praha 2004.
- FENYK, J.: Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. *Bulletin advokacie* č. 11–12/2001.
- FENYK, J., ŠANTA, J.: Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. *Trestní právo*, č. 3/2007.
- VESELÁ, H.: Právní úprava postavení policejních agentů. *Parlamentní institut, studie č. 5.293/ leden 2010*.
- DEBÄREN, J. O.: Policejní provokace v příkladech. *Právo a bezpečnost* č. 1/2010.
- CHMELÍK, J.: Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika* č.1/2005.
- HLAVÁČOVÁ, K.: Entrapment defense vs. policejní provokace. *Dny práva 2016, část X., Meze a inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*.

- HERCZEG, J.: Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie* č. 4/2011.
- KRATOCHVÍL V.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo* č. 10/2001.
- NOVOTNÁ, J.: K některým otázkám dokazování odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu. *Trestněprávní revue* č. 10/2003.
- SOUČEK, J.: Odposlech a záznam telekomunikačního provozu. *Státní zastupitelství* 03/2008.
- VESECKÁ, R.: Odposlechy v trestním řízení-Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování. *Sborník sdělení ze 4. ročníku mezinárodní vědecké konference*. Jiří Straus, Eduard Bruna (ed.). Praha, 15.3.2018.
- TOMAN, P.: Náležitosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. *Bulletin advokacie* 5/2017.
- STŘÍŽ, I.: Využití záznamu telekomunikačního provozu v trestním řízení. *Státní zastupitelství* č. 4/2006, roč. 4.
- MIKLAS, L.: Osobní prohlídka z bezpečnostních důvodů v praxi Policie České republiky. *Státní zastupitelství* č. 3/2018, II. Aktuální problémová místa již zažitých postupů v praxi.
- JÍLOVEC, M., KOZÁK, V.: Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství* č. 5/2016.
- KANDOVÁ, K.: Musí (český) státní zástupce stíhat všechny trestné činy? *Státní zastupitelství* č. 6/2018.
- VANTUCH, P.: K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Bulletin advokacie*, č. 4/2021.

Judikatura:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. prosince 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. února 2019, sp. zn. 4 Tdo 98/2019. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 13 Tdo 1190/2013. Dostupné na: www.noveaspi.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. května 1976, sp. zn. 4 To 13/76, publikované pod č. 53/1976. Dostupné na: www.beck-online.cz.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. července 1985, sp. zn. 11 To 51/85. Dostupné na: <https://www.codexisuno.cz/2Bc#117>.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. února 2016, sp. zn. 11 Tdo 1236/2015. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 8 Tdo 279/2018. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. září 2018, sp. zn. 4 Tdo 981/2018. Dostupné na: www.noveaspi.cz.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. října 2016, sp. zn. 11 Tdo 268/2016. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 5 Tdo 794/2004, publikováno pod R 34/2005 tr. Dostupné na www.beck-online.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. května 2017, sp. zn. 4 Tdo 311/2017. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 317/2020.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne ze dne 27. 6. 2012 sp. zn. 5 Tdo 497/2012. Dostupné na: www.noveaspi.cz.
- Nález ÚS 121/2010, ze dne 8. června 2010 (č. 219/2010 Sb), ve věci návrhu na zrušení § 83a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek ESLP ve věci Lüdi proti Švýcarsku ze dne 15. 6. 1992, č. 12433/86.
- Rozsudek ESLP ve věci Van Mechelen a další v. Nizozemí ze dne 23. 4. 1997, č. 21363/93.
- Rozsudek ESLP ve věci Doorson proti Nizozemí ze dne 26. 3. 1996.
- Rozsudek ESLP ve věci Kostovski proti Nizozemí ze dne 20. 11. 1989, č. 11454/85.
- Rozsudek ESLP ve věci Ramanauskas proti Litvě ze dne 5. 2. 2008, č. 74420/01.
- Rozsudek ESLP ve věci Bannikova proti Rusku ze dne 4. 11. 2010, č. 18757/06.
- Rozsudek ESLP ve věci Teixeira de Castro a další proti Portugalsku ze dne 9.6.1998, č. 25829/94.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9.2016, sp. zn. I.ÚS 2652/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19.4.2016, sp. zn. Pl ÚS 4/14, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky svazek 81/2016, nález č. 68, publikovaný ve Sbírce zákonů 201/2016 Sb.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2013, sp. zn 3 Tdo 12/2013.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.
- Rozsudek ESLP ve věci Furcht proti Německu ze dne 23.10.2014, č. 54648/09.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 1995, sp. zn. Tzn 24/95, [R 23/1996 tr.], Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS České republiky, rozhodnutí č. 23.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 4 Pzo 10/2015, dostupné na www.nsoud.cz.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2014, sp. zn. 4 Pzo 3/2013, dostupné na www.nsoud.cz.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.11.2016, sp. zn. 4 Pzo 14/2016 [NS 6656/2016], dostupné na www.nsoud.cz
- Klass a ostatní proti Německu, stížnost č. 5029/71, rozsudek ESLP ze dne 6. září 1978.

Internetové zdroje:

- KOUDELKA, Z.: Organizovaná zločinecká skupina. *Bulletin advokacie* [online]. 11. 5. 2018 [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://www.bulletinadvokacie.cz/organizovana-zlocinecka-skupina>.
- Organizovaný zločin [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/organizovany-zlocin/>.
- KOUDELKA, J.: Zneužívání organizované zločinecké skupiny [online]. 6.3.2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/zneuzivani-organizovane-zlocinecke-skupiny/>
- VÁVRA, L.: Nikoli každá organizovaná skupina je zločinecká [online]. 10. 12. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/nikoli-kazda-organizovana-skupina-je-zlocinecka>.
- Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství. Dostupné na: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SIN_19-2017-p%C5%99%C3%ADloha.pdf.
- Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993. Poslanecká sněmovna ČR, Praha, duben 1994. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0959_01.htm.
- Spolupracující obviněný poprvé nedostal u soudu trest [online]. [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/spolupracujici-obvineny-poprve-nedostal-u-soudu-trest-262906>.
- KONIECZNY, J.: Utajovaná blesková reorganizace policie. Nadační fond proti korupci, dostupné na: https://www.nfpk.cz/p/_userfiles/soubory/publikace/reorganizace_fakta_elaborat.pdf.
- Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV [online]. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpvc.aspx>.
- Výroční zpráva NCOZ za rok 2018. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/zprava-o-cinnosti-ncoz-za-rok-2018.aspx>.
- POLICIE ČR, plk. JUDr. Jiří Mazánek. [online]. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-ncoz-hleda-nove-kolegy.aspx>.
- AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. Trestní řád: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-6-7]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné na: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- NOŽINA, M., VANĚČEK, M.: Národní protidrogová centrála 1991-2016. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skpvc-narodni-protidrogova-centrala-aktuality-narodni-protidrogova-centrala-1991-2016.aspx>.
- Policie České republiky Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-narodni-protidrogova-centrala-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>.

- Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-specialnich-cinnosti-skvv-utvar-specialnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>.
- Jak konkrétně bude vypadat struktura celostátních útvarů po 1. 7. 2016? [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://tydenikpolicie.cz/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu/>.
- STRATEGIE VLÁDY V BOJI PROTI KORUPCI NA OBDOBÍ LET 2011 AŽ 2012 [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012-pdf.aspx.
- Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2018: POLICEJNÍ PREZIDIUM ČESKÉ REPUBLIKY [online]. Praha: Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, 2019 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.
- Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2019. Praha 22. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>.
- Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování: Analýza odposlechů a sledování osob a věcí dle trestního řádu za rok 2010. Praha 31. 5. 2011. Dostupné z : <https://www.mvcr.cz/clanek/analyza-odposlechu-a-sledovani-osob-a-veci-dle-trestniho-radu-za-rok-2010.aspx>.
- Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-zvlastnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-716842.aspx>.
- Policie České republiky - Útvar rychlého nasazení [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvar-rychleho-nasazeni-policie-ceske-republiky-utvar-rychleho-nasazeni.aspx>.
- O komisi [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=7409>.
- Finanční analytický úřad loni zajistil 3,9 miliardy korun [online]. 2021 [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/financni-analyticky-urad-loni-zajistil-3-41706>.
- Zpravodajské služby a jejich práce s informacemi [online]. Dostupné také z: https://wikisofia.cz/wiki/Zpravodajsk%C3%A9_slu%C5%BEby_a_jejich_pr%C3%A1ce_s_informacemi.
- Akční plán boje proti organizovanému zločinu na roky 2018 a 2019, schválené usnesením vlády č. 325 ze dne 23. května 2018. Praha, únor 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/akcni-plan-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-roky-2018-a-2019.aspx>.
- Policejní provokace [online]. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo, 2013 [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/policejni-provokace-90494.html>

- CHOCHOLATÝ, J.: Agent a informátor-je mezi tím rozdíl? [online]. 11.10.2002 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/agent-a-informator-je-mezi-tim-rozdil-18974.html>.
- VLČKOVÁ, M., HAVLENOVÁ, J., SYLLOVÁ, J.: Právní regulace legálního odposlechu členů parlamentu ve vybraných státech, studie č. 1.227. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=35>.
- Zatajené policejní odposlechy. Lidé se o nich často nedozví, úřady je zapomínají informovat [online]. [cit. 2021-6-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/odposlechy-policie-urady-informovani-statni-zastupitelstvi_1912190701_tzr.
- HEIDEROVÁ, Jana. Provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu [online]. 7.10.2014 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/provedeni-domovni-prohlidky-jako-neodkladneho-a-neopakovatelného-ukonu-95348.html>
- Poslanci navrhují zásadní změny: trestný čin až od deseti tisíc či dohoda o vině trestu i pro závažné zločiny [online]. [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/poslanci-navrhujji-zasadni-zmeny-trestny-cin-az-od-deseti-tisic-ci-dohoda-vine-trestu-i-zavazne-zlociny/>.
- Rozhovor: Soudce Josef Mana – O novele trestního zákoníku a trestního řádu účinné k 1. říjnu 2020 [online]. 2020 [cit. 2021-6-13]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-soudce-josef-mana-o-novele-trestniho-zakoniku-trestniho-radu-ucinne-k-1-rijnu-2020>.
- BICEK, R.: Nová pravidla dohody o vině a trestu. *Právní rádce*, č. 11/2020, str. 30. Dostupné také na: <https://pravniciradce.ihned.cz/c1-66839600-nova-pravidla-dohody-o-vine-a-trestu>.

Jiné zdroje:

- Dokument Rady EU 6204/97/2 ENFOPOL 35 REV 2 ze dne 21. dubna 1997, ve znění Usnesení Vlády ČR o Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 až 2014.
- SPOLEČNÝ POSTUP z 21. prosince 1998 přijatý Radou na základě Článku K3 Smlouvy o Evropské Unii, o tom, že trestným činem je účast ve zločinecké organizaci v členských státech Evropské unie.
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přijatá Valným shromážděním OSN dne 15. listopadu 2000.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- Návrh poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Poslanecká sněmovna, 2010, VI. volební období.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ze dne 19. prosince 2007.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.
- Výkladové stanovisko NSZ ze dne 12. 4. 2002, poř. č. 12/2002.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- Důvodová zpráva vládního návrhu sněmovního tisku č. 410/0, část č. 1/9, po změnách přijato jako zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (zákon o protikorupčních opatřeních), tisk č. 1015.
- Výkladové stanovisko NSZ č. 9/2001 k zajišťování počítačů a jiných nosičů informací při domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků.
- Předpis 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.